

Úřední věstník

Evropské unie

C 68

České vydání

Informace a oznámení

Svazek 55

6. března 2012

Oznámení č.

Obsah

Strana

I Usnesení, doporučení a stanoviska

STANOVISKA

Evropský hospodářský a sociální výbor**477. plenární zasedání ve dnech 18. a 19. ledna 2012**

2012/C 68/01	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Postsekundární odborné vzdělávání a příprava jako atraktivní alternativa k vysokoškolskému vzdělávání (stanovisko z vlastní iniciativy)	1
2012/C 68/02	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zaměstnanost mladých lidí, odborné kvalifikace a mobilita (stanovisko z vlastní iniciativy)	11
2012/C 68/03	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zapojení občanské společnosti do vytvoření budoucího evropského energetického společenství (stanovisko z vlastní iniciativy)	15
2012/C 68/04	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha Evropské unie při budování míru ve vnějších vztazích: osvědčené postupy a perspektivy	21

CS

Cena:
4 EUR

(Pokračování na následující straně)

III Přípravné akty

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

477. plenární zasedání ve dnech 18. a 19. ledna 2012

2012/C 68/05	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Jednotný trh práv duševního vlastnictví – Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě COM(2011) 287 <i>final</i>	28
2012/C 68/06	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru Strategická vize pro evropské normy – další kroky v posílení a urychlení udržitelného růstu evropského hospodářství do roku 2020 COM(2011) 311 <i>final</i>	35
2012/C 68/07	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o omezitelných požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky COM(2011) 452 <i>final</i> – 2011/0202 (COD)	39
2012/C 68/08	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní COM(2011) 730 <i>final</i> – 2011/0330 (CNS)	45
2012/C 68/09	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci lososa žijící v Baltském moři a rybolov této populace COM(2011) 470 <i>final</i> – 2011/0206 COD	47
2012/C 68/10	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Akční program Společenství pro životní prostředí – závěrečné hodnocení COM(2011) 531 <i>final</i>	52
2012/C 68/11	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k GMO v EU (dodatkové stanovisko) ...	56
2012/C 68/12	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky COM(2011) 540 <i>final</i> – 2011/0238 (COD)	65

I

(Usnesení, doporučení a stanoviska)

STANOVISKA

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

477. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ VE DNECH 18. A 19. LEDNA 2012

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Postsekundární odborné vzdělávání a příprava jako atraktivní alternativa k vysokoškolskému vzdělávání (stanovisko z vlastní iniciativy)

(2012/C 68/01)

Zpravodajka: **paní Vladimíra DRBALOVÁ**

Dne 20. ledna 2011 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Postsekundární odborné vzdělávání a příprava jako atraktivní alternativa k vysokoškolskému vzdělávání.

Specializovaná sekce Zaměstnanost, sociální věci, občanství, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 16. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 19. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 208 hlasy pro, 7 hlasů bylo proti a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

Doporučení určená Evropské komisi

1.1 Výbor vyzývá Komisi, aby podnítila členské státy k plnění dlouhodobých a krátkodobých cílů obsažených v komuniké ze zasedání v Bruggách a ke **zkvalitňování a zefektivňování odborného vzdělávání a přípravy tak, aby se zvýšila jeho atraktivita a význam**. Sociální partneři na všech úrovních se musí i nadále aktivně zapojovat do kodaňského procesu a pomáhat dosáhnout krátkodobých výsledků.

1.2 Výbor vyzývá Komisi ke spojení obou procesů – boloňského i kodaňského – do jednoho integrovaného přístupu. Díky této součinnosti bude možné lidem poskytovat dovednosti, jež potřebují k naplnění vlastního potenciálu, co se týče vývoje a zaměstnatelnosti.

1.3 Výbor má za to, že Komise musí být platformou pro statistické monitorování faktické situace v jednotlivých členských státech a měla by vytvořit platformu, která umožní výměnu osvědčených postupů.

1.4 Výbor vítá úsilí Komise o zavedení nových nástrojů a o zahájení nových iniciativ. Nejprve je však naprosto nutné zhodnotit to, co již bylo vytvořeno, aby se zabránilo duplikaci nástrojů, a ujistit se, že jsou stávající programy a politiky řádně a plně prováděny.

Doporučení členským státům

1.5 Stanovit počet mladých lidí studujících na vysokých školách jako jediný ukazatel je zavádějící v okamžiku, kdy se formuluje vzdělávací politika, neboť tento postup pouze částečně odpovídá potřebám trhu práce, pokud jde o dovednosti. Vzdělávací systémy a systémy odborné přípravy musí být vyvážené.

1.6 Účinně realizovat opatření z komuniké ze zasedání v Bruggách a kodaňského procesu a dosáhnout hlavního cíle EU zvýšit podíl osob s dokončeným terciárním nebo rovnocenným vzděláním alespoň na 40 %, **včetně vyšší úrovně odborného vzdělávání a přípravy**.

1.7 Vyvinout finanční nástroje a nefinanční pobídky zacílené jak na podniky, obzvláště malé a střední podniky, mikropodniky a podniky provozující řemeslnou výrobu, za účelem jejich mobilizace a zvýšení atraktivity počátečního odborného vzdělávání a přípravy (IVET) a dalšího odborného vzdělávání a přípravy (CVET), tak na to, aby vzdělávací instituce s podniky spolupracovaly.

1.8 Je třeba provádět komplexní propagační činnost s cílem systematicky zvyšovat společenské uznání postsekundárního odborného vzdělávání.

1.9 Poskytovat poradenské služby, jež musí být účinnější a musí odpovídat potřebám trhu práce a mladých lidí. Patří sem rovněž individuální poradenství pro postižené osoby. Je velmi nutné rozšířit záběr myšlení mladých lidí, jejich rodin a poradců, kteří mají obvykle za to, že dosažení vysokoškolského vzdělání je klíčem k získání zaměstnání.

Doporučení podnikatelským organizacím

1.10 Podnikatelské organizace ve spolupráci s dalšími sociálními partnery by se měly aktivně zapojit do systémů pro rady a poradenství vzhledem k tomu, že jsou důležitými strukturami pro poskytování informací o možnostech odborného vzdělávání a přípravy a možnostech trhu práce. Měly by poskytovatelům vzdělávání asistovat při rozvíjení učení integrovaného do práce a nových metod.

1.11 Průmyslová odvětví a podniky musí nabízet více míst pro učňovské vzdělávání a možností praktického výcviku a povzbuzovat zaměstnance, aby předávali znalosti a zkušenosti učňům a praktikantům, či se stali dočasnými učiteli v rámci odborného vzdělávání a přípravy.

Doporučení vzdělávacím institucím

1.12 Vybudovat si důvěru ve vytváření vazeb na podniky a uznat potřebu konstruktivní spolupráce a hodnotu zkušeností nabytých ve vnějším prostředí.

1.13 Větší měrou spolupracovat s průmyslovými odvětvími a dále vyvíjet širší okruh metod učení integrovaného do práce. Je zapotřebí pružnější přístup k odbornému vzdělávání a přípravě.

1.14 Je třeba zaručit kvalitu učitelů a školitelů. Měli by být seznámeni s měnícími se potřebami pracoviště. Stážím pro učitele a školitele v podnicích by se mělo dostat podpory.

Doporučení určená sociálním partnerům

1.15 Výbor vyzývá organizace sociálních partnerů, aby dostaly svým povinnostem a byly proaktivní při využívání všech metod nástrojů pro zatraktivnění postsekundárního odborného vzdělávání a přípravy (pracovní místa v určitých odvětvích, rady pro kvalifikace atd.).

1.16 Sociální partneři na všech úrovních by měli náležitě plnit své závazky, které vzešly ze společných pracovních programů, a přispět k procesu plnění a provádění všech nástrojů EU souvisejících s odborným vzděláváním a přípravou na národní úrovni.

Doporučení určená jednotlivcům a organizacím občanské společnosti

1.17 Lidé by si měli být vědomi toho, že vysokoškolské vzdělání není nezbytně zárukou zaměstnání a že je třeba zvažovat účinné alternativy. Musí si proto uvědomit svou zodpovědnost při informovaném výběru studia a odborné přípravy. A konečně by si měli být natolik jistí, aby se rozhodli pro postsekundární odborné vzdělávání.

1.18 Preference studentů a očekávání jejich rodin by měly být sladěny s potřebami zaměstnavatelů. V budoucnu by se mohlo využívat nově vyvinutého přehledu dovedností EU Panorama a jeho prognózy nabídky dovedností a potřeb trhu práce.

2. Evropský politický rámec

2.1 Na jarním summitu EU v červnu 2010 byla přijata nová strategie pro růst a zaměstnanost nazvaná Evropa 2020. Strategie je podepřena sedmi stěžejními iniciativami a strategickým dokumentem, jehož účelem je posílit vnitřní trh EU (Akt o jednotném trhu).

2.2 Hlavní stěžejní iniciativa Agenda pro nové dovednosti a pracovní místa, která se zaměřuje na vybavení pracovníků dovednostmi potřebnými pro jejich uplatnění na trhu práce a sladění nabídky dovedností s potřebami trhu práce, tvoří silnou synergii společně s dalšími iniciativami (Průmyslová politika, Digitální agenda, Unie inovací, Mládež v pohybu, Evropská platforma pro boj proti chudobě atd.).

2.3 Cíle strategie Evropa 2020 se budou opírat o navrhovaný **víceletý finanční rámec** ⁽¹⁾. Z rozpočtu strategie Evropa 2020 se bude investovat do evropské vzdělanosti tím, že se zvýší objem financí přidělených na vzdělávání, odbornou přípravu, výzkum a inovace.

⁽¹⁾ Rozpočet – Evropa 2020, KOM(2011) 500 v konečném znění, část I a II, z 29.6.2011.

3. Odborné vzdělávání a příprava – současná situace a výzvy

3.1 Vývoj na evropském trhu práce je v současnosti ovlivněn finanční a hospodářskou krizí, globalizací, demografickými tlaky, novými technologiemi a mnoha dalšími faktory.

3.2 Mezi pět horizontálních cílů uvedených ve strategii Evropa 2020 patří:

— cíl, aby 75 % osob ve věku 20–64 let bylo zaměstnáno;

— cíl vztahující se na dosažené vzdělání, který usiluje o řešení otázky týkající se osob, které předčasně ukončují školní docházku, snížením počtu těchto osob ze současných 15 % na 10 %;

— snaha o zvýšení podílu obyvatelstva ve věku 30–34 let, které dosáhlo vysokoškolského (či ekvivalentního) vzdělání z 31 % na nejméně 40 % do roku 2020.

3.3 Prohlášení z Kodaně z 29. a 30. listopadu 2002 zahájilo evropskou strategii pro posílenou spolupráci v oblasti odborného vzdělávání a přípravy, obecně nazývanou „kodaňským procesem“.

3.4 Strategický rámec pro evropskou spolupráci v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („VET 2020“) byl přijat Radou 12. května 2009.

3.5 Sdělení Komise *Nový impuls pro evropskou spolupráci v oblasti odborného vzdělávání na podporu strategie Evropa 2020* ⁽²⁾ vytyčuje klíčová opatření, která je nutné přijmout k opětovnému zahájení kodaňského procesu a podtrhuje klíčovou roli odborného vzdělávání a přípravy v celoživotním učení a mobilitě.

3.6 Komuniké ze zasedání v Bruggách přijatém v prosinci 2010 ministry EU pro odborné vzdělávání a přípravu a evropskými sociálními partnery obsahovalo pevný závazek. V komuniké se zkoumají a přehodnocují priority pro spolupráci na území EU v oblasti odborného vzdělávání a přípravy do roku 2020:

— rozvoj postsekundárního odborného vzdělávání a přípravy a odborného vzdělávání a přípravy na vyšších úrovních evropského rámce kvalifikací;

— prostupnost a otevřené cesty mezi odborným vzděláváním a přípravou a terciárním vzděláváním;

— politický dokument o úloze, kterou hraje špičková úroveň odborného vzdělávání a přípravy v inteligentním a udržitelném růstu.

3.7 V návaznosti na komuniké ze zasedání v Bruggách připravuje Komise Agendu pro dosahování špičkové úrovně v odborném vzdělávání a přípravě, která se zaměří jak na počáteční, tak na další odborné vzdělávání a přípravu. Tento postup by měl být ukončen v rámci závěrů Rady (konec roku 2012).

4. Faktický základ pro proces posílené spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy

4.1 Prognózy Cedefopu do roku 2020 týkající se budoucích potřeb v oblasti dovedností ukazují na narůstající poptávku po středně a vysoce kvalifikovaných pracovnících a klesající poptávku po málo kvalifikovaných pracovnících. Evropská aktivní populace však stále zahrnuje 78 milionů osob s nízkou kvalifikací.

4.2 Čtvrtá zpráva Cedefopu o výzkumu v oblasti odborného vzdělávání a přípravy v Evropě s názvem *Modernizace odborného vzdělávání a přípravy* poskytuje faktický základ procesu posílené spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy. Stanovuje rovněž priority pro reformu odborného vzdělávání a přípravy s cílem přispět ke strategii EU pro růst a zaměstnanost.

4.3 Modernizace odborného vzdělávání a přípravy je nutná vzhledem k narůstající celosvětové konkurenci, stárnoucí populací, tlakům na trhy práce a cílům týkajícím se zlepšení sociální soudržnosti v Evropě.

4.4 Cedefop se také zabývá otázkou, jak vylepšit pověst a atraktivnost odborného vzdělávání a přípravy. Obecný dojem vyplývající z analýzy ukazatelů týkajících se atraktivnosti odborného vzdělávání a přípravy v EU je negativní. Některé výzkumy umožnily identifikovat hlavní skupiny činitelů ovlivňujících atraktivnost vzdělávání:

a) obsah a kontext vzdělávání: selektivita vzdělávacích systémů, reputace institucí, zaměření programů;

b) vyhlídky studentů, co se týče vzdělávání a uplatnění na trhu práce; přístup k dalšímu studiu (především terciárnímu), perspektiva zaměstnání;

c) ekonomické faktory: finanční pomoc nebo daňové pobídky a poplatky za studium.

⁽²⁾ Sdělení Komise, KOM(2010) 296 v konečném znění.

4.5 Ve své publikaci *Most do budoucnosti* se Cedefop také zaměřuje na pokrok, kterého bylo dosaženo při vytváření a provádění společných evropských zásad (poradenství, identifikace a validace neformálního a informálního vzdělávání) a nástrojů ⁽³⁾ (EQF, ECVET, EQAVET, Europass). Cílem těchto zásad a nástrojů je napomáhat při zvyšování mobility zaměstnanců, studujících a vyučujících mezi různými vzdělávacími systémy a systémy odborné přípravy a mezi jednotlivými zeměmi. Jejich vytváření a provádění podporuje vývoj výsledků vzdělávání u všech typů a úrovní vzdělávání a odborné přípravy ve prospěch celoživotního učení.

4.6 V novém výzkumném dokumentu ⁽⁴⁾ se Cedefop zabývá odborným vzděláváním a přípravou na vyšších úrovních kvalifikace ve 13 zemích a 6 sektorech. Z výsledků vyplývá, že názory a koncepce, jimiž se řídí odborné vzdělávání a příprava a EFQ na úrovni 6 až 8, jsou ovlivněny národními kontexty.

4.7 Evropská nadace odborného vzdělávání (ETF) zdůrazňuje silnou potřebu poskytovat informace o různých profesních odvětvích a potřebu politik vycházejících z konkrétních zjištění, aby bylo možné propojit vzdělávací sektor s profesními odvětvími. Ke zvýšení atraktivnosti postsekundárního odborného vzdělávání a přípravy ETF doporučuje:

- uznávání diplomů v rámci úzkého partnerství se soukromými firmami;
- integraci postsekundárního odborného vzdělávání a přípravy (či vyššího odborného vzdělání) do systému terciárního vzdělávání;
- vytvoření vzdělávacích možností a opěrných bodů v souvislosti s celoživotním učením;
- vytvoření mezinárodních partnerství pro vyšší odborné vzdělávání;
- vytvoření vzdělávacího mixu 20 % přednášek, 40 % cvičení a 40 % praktických cvičení;
- do učitelského sboru by měli patřit akademičtí pracovníci i experti ze soukromých firem.

⁽³⁾ EQF (evropský rámec kvalifikací), ECVET (evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání a přípravu), EQAVET (evropský referenční rámec pro zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání a přípravy), EUROPASS (soubor dokladů na podporu profesní a geografické mobility).

⁽⁴⁾ Odborné vzdělávání a příprava na vyšších úrovních kvalifikace, výzkumný dokument Evropského střediska pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop) č. 15.

4.8 Studie, kterou zadala Komise s cílem zaměřit se na identifikaci a analýzu budoucích kvalifikačních potřeb v mikropodnicích a podnicích provozujících řemeslnou výrobu ⁽⁵⁾, doporučuje, aby se do programů odborné přípravy zahrnovaly budoucí tendence a vývoj kvalifikačních potřeb větší měrou, než je tomu dnes. Je nutné (i na evropské úrovni) zavést více učebních programů založených na praxi a prostředky pro uznávání praktických znalostí získaných neformálním způsobem.

4.9 Neformální setkání ministrů zemí OECD na téma odborného vzdělávání a přípravy, které se konalo v lednu 2007 v Kodani, potvrdilo dramaticky výraznější pozici odborného vzdělávání a přípravy a zahájilo analýzu, která v roce 2010 vyústila v závěrečnou zprávu *Learning for jobs* (Učení pro zaměstnání) ⁽⁶⁾. Následný přezkum politiky zaměřující se na postsekundární odborné vzdělávání a přípravu s názvem *Skills beyond school* (Dovednosti mimo školu) byl zahájen na konci roku 2010.

5. Odborné vzdělávání a příprava z hlediska trhu práce

5.1 Demografické změny ve spojení s prognózami o poptávce po kvalifikovanějších pracovnících znamenají, že Evropa musí navzdory hospodářské krizi čelit zmenšujícímu se objemu pracovní síly a jejímu nedostatku v určitých odvětvích.

5.2 Strukturální nedostatek kvalifikované pracovní síly v EU je skutečností. Pro evropské podniky je bezprostředním důsledkem takového nedostatku promarněná příležitost k růstu a vyšší produktivitě. Nedostatek kvalifikované pracovní síly bude v následujících letech jednou z hlavních překážek hospodářského růstu.

5.3 Ekologizace pracovních míst a rozvoj „stříbrné ekonomiky“, včetně služeb sociální a zdravotní péče, vytváří příležitosti pro tvorbu nových, důstojných pracovních míst pro všechny věkové skupiny aktivní populace a také pro zlepšení konkurenceschopnosti a potenciálu růstu pro celou evropskou ekonomiku. Znamená rovněž vyšší poptávku po nových profesích, aktualizovaných dovednostech a dovednostech na vyšší úrovni.

5.4 Odborné vzdělávání a příprava mohou přispět k dosažení výše uvedeného hlavního cíle strategie Evropa 2020: 1) poskytováním možností postupu od odborného vzdělávání a přípravy ke specializované odborné přípravě a vysokoškolskému vzdělávání, 2) rozvojem odborného vzdělávání a přípravy na vyšších úrovních evropského rámce kvalifikací založeným na solidních systémech odborného vzdělávání a přípravy na sekundární úrovni 3) přispěním k poskytnutí vhodných opatření pro validaci a akreditaci výsledků neformálního vzdělávání na všech úrovních a 4) poskytováním přípravy navázané na pracovní prostředí, která zapojuje dospělé do zajištění úspěchu mladých lidí.

⁽⁵⁾ Závěrečná zpráva Identifikace budoucích kvalifikačních potřeb v mikropodnicích a podnicích provozujících řemeslnou výrobu do roku 2020, FBH (Forschungsinstitute für Berufsbildung in Handwerk an der Universität zu Köln), leden 2011.

⁽⁶⁾ Přehled OECD odborného vzdělávání a přípravy – Učení pro zaměstnání, <http://www.oecd.org/dataoecd/41/63/43897561.pdf>.

5.5 Pro posílení konkurenceschopnosti evropského podnikání a podniků je zcela nezbytné, aby Evropa disponovala mobilní pracovní silou, která bude vybavena souborem dovedností a schopností odpovídajících současným požadavkům trhu práce. Podniky potřebují transparentní a srovnatelné kvalifikace, bez ohledu na způsob, jakým byly příslušné dovednosti získány.

5.6 Stavění kreditových a kvalifikačních systémů na skutečném výsledku vzdělávání usnadní posouzení, jaké schopnosti jednotlivci má. To přispěje k lepšímu propojení nabídky a poptávky na evropských trzích práce. Zaměstnavatelé neodměňují kvalifikaci, ale výkon. Stejně tak by se měly vzdělávací systémy soustředit spíše na skutečný výsledek studií než např. na počet týdnů, po které kurz probíhá.

5.7 Možnosti postupu od odborného vzdělávání a přípravy k vysokoškolskému vzdělávání jsou důležité a mohly by být usnadněny lepší transparentností výsledků. Evropský rámec kvalifikací (EQF) by mohl být užitečným nástrojem ke zvýšení prostupnosti mezi odborným vzděláváním a přípravou a kreditován systémem vysokoškolského vzdělávání, protože funguje jako převodník výsledků vzdělávání do jednotek na příslušných úrovních kvalifikace.

5.8 Postsekundární odborné vzdělávání a příprava se nesmí ocitnout v šedé zóně mezi vyšším sekundárním odborným vzděláváním a přípravou a vysokoškolským vzděláváním. Postsekundární odborné vzdělávání a příprava jsou v rámci strategie Evropa 2020 strategicky důležité jako jeden ze způsobů, jak možnost odborného vzdělávání a přípravy pro mladé lidi v rámci jejich kariéry učinit přitažlivější, a pro podporu zvyšování kvalifikace a vyšší úrovně dosaženého vzdělání. Z hlediska malých a středních podniků v Evropě došlo k určitému pokroku, pokud jde o zvýšení významu a atraktivity odborného vzdělávání a přípravy a vyššího odborného vzdělávání a přípravy. Je nicméně nutné učinit více na všech úrovních – evropské, národní, regionální, místní i odvětvové – k diverzifikaci poskytování vyšších úrovní odborného vzdělávání a přípravy, zvýšení prostupnosti, reformě systémů odborného vzdělávání a přípravy a zavedení finančních pobídek, aby bylo možné stimulovat firmy i jednotlivce, pokud jde o poskytování a akceptaci vyššího odborného vzdělávání a přípravy.

5.9 Kvalita a excelence v oblasti odborného vzdělávání a přípravy je pro zvýšení jejich atraktivity rozhodující. Vysoká kvalita odborného vzdělávání a přípravy však není laciná záležitost a MSP čelí specifickým výzvám: 1) jsou největšími poskytovateli počátečního odborného vzdělávání a přípravy, 2) musejí obnovovat dovednosti všech svých zaměstnanců, nejen těch nejkvalifikovanějších. Pokud jde o poslední bod, pro obnovu dovedností v MSP je klíčová profesní příprava na pracovišti.

5.10 Přeshraniční mobilita ve vzdělávání je klíčovou oblastí, již podnikatelský sektor dlouhodobě podporuje, zejména u mladých lidí v odborném vzdělávání a přípravě a v učňovském vzdělávání. V Evropě stále panuje nedostatečná míra

mobility, pokud jde o zaměstnance, studenty a učitele v oblasti odborného vzdělávání a přípravy. Jejich mobilitu lze zlepšit pouze při dobré znalosti alespoň jednoho cizího jazyka.

6. Jaké jsou příčiny nedostatečné atraktivnosti odborného vzdělávání a přípravy, obzvláště toho postsekundárního

6.1 Pojem vysokoškolské vzdělání se často používá jako synonymum k akademicky zaměřenému univerzitnímu vzdělání. Vysokoškolské vzdělání je často dáváno do kontrastu s odborným vzděláváním, které je vnímáno jako vzdělání nižší úrovně.

6.2 Politiky pro rozvoj a rozšíření vysokoškolského vzdělání zatím nevěnovaly odbornému vzdělávání a přípravě dostatečnou pozornost. Odborně (či profesně/pracovně-tržně) zaměřené vzdělávání a příprava již je významnou, ač neviditelnou, součástí vysokoškolského vzdělávání.

6.3 Odborné vzdělávání a příprava se napříč Evropou velmi liší. Rozmanitost institucionálních řešení vyvolává zmatek. V některých zemích se o něm ani nedá mluvit jako o systému.

6.4 Vnitrostátní vzdělávací systémy a systémy odborné přípravy samotné jsou poněkud neprůhledné a panuje zde nízká úroveň prostupnosti mezi různými způsoby vzdělávání. Postsekundární vzdělávání a přípravu poskytuje široká paleta poskytovatelů: univerzity, terciární instituty odborného vzdělávání a přípravy, střední školy, vzdělávací instituce pro dospělé, sociální partneři, soukromé firmy.

6.5 Kvalifikace odborného vzdělávání a přípravy jsou někdy obtížně pochopitelné a nejsou snadno uznatelné v jiných zemích. Programy odborného vzdělávání a přípravy se nedají vměstnat do boloňského tříkolového modelu (bakalář, magistr, doktor). Není zde dosud jasná vize ohledně toho, jak a na kterou úroveň zařadit vyšší třídy odborné kvalifikace do národního či evropského rámce kvalifikací.

6.6 Neexistuje vazba mezi kvalifikací a schopnostmi získanými studiem a vnitrostátními systémy profesní klasifikace.

6.7 Pověst průmyslu samotného je poškozována současnou krizí a tím, jaký obraz o něm sdělovací prostředky často podávají. To vede k narůstající nedůvěře v evropské podniky.

6.8 Stigmatizace a nízké společenské uznání absolventů odborného vzdělávání a přípravy odrazuje podstatné množství mladých lidí od přistoupení k tomuto způsobu vzdělávání.

6.9 Nízká matematická gramotnost na základních školách vede k neochotě mladých lidí věnovat se v rámci svých kariérních plánů disciplínám, jakými jsou přírodní vědy, technologie, strojírenství a matematika, nebo prakticky orientovaným studiím.

6.10 Nízká schopnost reagovat průběžně na měnící se požadavky týkající se dovedností způsobené rychlými změnami v oblasti IKT a postupný přechod na nízkouhlíkové hospodářství.

6.11 Panuje citelný nedostatek vzdělávacích a pracovních perspektiv v oblastech, jako jsou: přístup k dalšímu studiu (především terciárnímu), perspektiva zaměstnání, výše výdělků, spokojenost s prací a nalezení vhodného pracovního místa v poměru k dosaženému vzdělání.

6.12 Když mladí lidé poprvé diskutují o budoucí kariéře, je zjevný nedostatek informací a pomoci jednotlivcům a jejich rodinám. Životní zkušenosti a kariérní dráha rodičů je často rozhodující pro konečnou volbu školy či budoucí práce. Poradenství pro volbu povolání je příliš často útržkovité, zpátečnické a odtržené od reality.

6.13 V některých členských státech je nedostatek finančních a nefinančních pobídek pro zaměstnavatele ze strany vlád k investicím do odborného vzdělávání a přípravy a k účasti na nich.

6.14 Rámec pro spolupráci mezi zástupci podniků a vzdělávacími institucemi je pro navrhování programů, které by vyvažovaly teoretické vzdělávání a odborné dovednosti, nedostatečný. Školy a univerzity mají nadále nedůvěru k vytváření vazeb s firmami. Vzdělávací instituce vykazují nízkou míru uznání pro hodnotu zkušeností nabytých ve vnějším prostředí.

6.15 Současné pracovní síly stárnou. Mnoho zemí se potýká s nedostatkem učitelů a školitelů v institucích odborného vzdělávání a přípravy. Mnohým učitelům a školitelům také chybí čerstvé zkušenosti z praxe.

6.16 Úloha odborného vzdělávání a přípravy v boji se sociálním znevýhodněním je podceňována. Školní docházku s vyšší pravděpodobností předčasně ukončí znevýhodnění studenti.

6.17 Odborné vzdělávání a příprava, zejména postsekundární odborné vzdělávání a příprava, trpí genderovými předsudky, které ovlivňují kariérní rozvoj.

6.18 Přeshraniční mobilita ve vzdělávání je v oblasti odborného vzdělávání a přípravy a učňovského vzdělání velkým problémem. Evropa má stále nerozvinutou úroveň mobility, pokud jde o zaměstnance, studenty a učitele v oblasti odborného vzdělávání a přípravy.

6.19 Aby byla mobilita vůbec možná a aby se také vyplatila, bude nutné zlepšit jazykovou vybavenost.

6.20 Terciární vzdělávání, zejména postsekundární odborné vzdělávání a příprava, není dostatečným způsobem považováno za celosvětovou výzvu. Měla by se podpořit účast na celosvětovém oběhu vědomostí.

7. Jak lze zatraktivnit postsekundární vzdělávání a přípravu

7.1 Procentní podíl studentů na univerzitách již nelze považovat za jediné měřítko modernity a pokroku. Samotné univerzity nemohou zajistit hospodářský růst a sociální pokrok. Je nutné najít a podpořit všechny alternativní cesty.

7.2 Kodaňský proces, jehož cílem je zajistit transparentnost a kvalitu odborných kvalifikací, je nutno úzce propojit s reformou vysokoškolského vzdělávání. Spojení obou procesů – boloňského i kodaňského – do jednoho integrovaného přístupu je naprosto nutné pro úspěšnou a udržitelnou integraci mladých lidí do trhu práce.

7.3 Pověst průmyslu v Evropě je třeba vylepšit. Je třeba nového přístupu k průmyslové politice, jelikož významným způsobem přispívá k růstu a vytváření pracovních míst a k vývoji inovací. Takový přístup by podpořil průmysl kladením důrazu na udržitelnost, inovace a lidské dovednosti, jež jsou potřeba pro to, aby průmysl EU obstál na konkurenčních světových trzích.

7.4 Služby jsou pro evropskou ekonomiku nepostradatelné. Generují 70 % HDP EU a asi dvě třetiny z celkového počtu pracovních míst. Devět z deseti nových pracovních míst je vytvořeno v odvětví služeb. Z hlediska postsekundárního odborného vzdělávání a přípravy poskytují nové příležitosti.

7.5 Evropa, v níž panuje nedostatek pracovních sil v mnoha oborech, se musí zaměřit na to, jak vyvážit vzdělávací systémy a systémy odborné přípravy a jak nalézt správný poměr mezi všeobecným, odborným a akademickým vzděláváním. Postsekundární odborné vzdělávání a příprava v tomto ohledu představují výzvu. Jejich cílem je naplno využít pracoviště jakožto hodnotné učební prostředí.

7.6 Kvalifikační rámce mohou být pro systémy odborného vzdělávání a přípravy velmi užitečné. Mají potenciál sjednotit systémy odborného vzdělávání a přípravy, zvýšit transparentnost tak, aby studenti, zaměstnavatelé a další zúčastnění subjekty mohli jasněji rozpoznat hodnotu jednotlivých kvalifikací, usnadnit celoživotní učení a zlepšit přístup všech k vysokoškolskému vzdělání. Snaha vynaložená na kvalifikační

rámcě vyústila v obnovení diskuze o profilu a stavu odborného vzdělávání a přípravy – o tom, jak je definovat a chápat.

7.7 Mezi vzdělávacími institucemi, zástupci podnikatelského sektoru a MSP musí na základě vzájemné důvěry a porozumění vzniknout skutečný smysl pro spolupráci. EHSV věří v nově navrhované „znalostní aliance“ (7), tj. společné projekty podniků a sektoru vzdělávání/odborné přípravy za účelem vypracování nových osnov, jež by řešily problém nedostatku požadovaných dovedností a jejich přizpůsobení potřebám trhu práce. V tomto ohledu je návrh Komise na vytvoření prvního fóra pro odborné vzdělávání a přípravu a podnikání v roce 2012 slibnou novou iniciativou.

7.8 Průmyslová odvětví a podniky samy musí investovat do vnitropodnikové odborné přípravy, nabízet více možností učňovskému vzdělávání a praktikantům, umožňovat zájemcům z řad vhodných zaměstnanců stát se vnitropodnikovými škooliteli učňů a praktikantů, rozvíjet zájem vhodných zaměstnanců pracovat jako dočasní učitelé odborného vzdělávání a přípravy, povolovat zaměstnancům studium odborného vzdělávání a přípravy v pracovní době a spolupracovat s poskytovateli vzdělávání na přípravě kurzů v souladu s poptávkou trhu po určitých kvalifikacích.

7.9 Poskytovatelé vzdělávání by měli dále rozvíjet metody učení integrovaného do práce (tj. většina učení), nejen v rámci učňovského vzdělávání, by měla probíhat na pracovišti), mít flexibilnější přístup k odbornému vzdělávání a přípravě (flexibilnější učební metody), do veškerého odborného vzdělávání a přípravy zapojovat IKT a úzce spolupracovat s průmyslovými odvětvími, aby bylo možné určovat nové vzdělávací potřeby.

7.10 Při velkém množství různých oborů se poradenství pro volbu povolání stává složitějším, a přece nezbytnějším a náročnějším. Lidé, a zejména mladí lidé, potřebují mít jasnou představu o svých studiích a vyhlídkách. Původní představa, že počáteční odborná příprava studenty připraví na jedno povolání na celý život, již není udržitelná. Poradenství pro volbu povolání musí mít souvislost, dostatek zdrojů, být proaktivní, objektivní a dostatečně podložené fakty.

7.11 Úlohu rodiny nelze podceňovat. Informace, rady a poradenství (IAG) by se také měly zaměřovat na rodinu, jelikož

rodiče a členové rodiny často hrají rozhodující úlohu při volbě studijních plánů a kariéry. Pro ilustraci příležitostí na trhu práce souvisejících s vyšším odborným vzděláváním a přípravou je zapotřebí více informací, zlepšování informovanosti a politika vycházející z konkrétních zjištění. Zvláštní pozornost je třeba věnovat poradenství pro postižené osoby, které musí být velmi individuální a musí zohledňovat druh postižení, případně z něj plynoucí omezení mobility a také obtíže při získávání některých kvalifikací spojené s postižením.

7.12 Při poskytování odborného vzdělávání a přípravy je nicméně potřeba vyvažovat preference studentů a požadavky zaměstnavatelů. Preference studentů jsou významné, ale samy o sobě většinou nestačí. Potřeby zaměstnavatelů jsou důležité, ale není vždy snadné zjistit, jaké konkrétně jsou. Vyváženost také závisí na financování ze strany vlád, studentů a zaměstnavatelů.

7.13 Všem studentům ve všech fázích učebního procesu musí být zaručeno rovné zacházení, stejně jako rovný přístup k finančním podporám u bydlení, dopravy, zdravotní péče a systémů sociálního zabezpečení.

7.14 Kvalita učitelů a školitelů je důležitá. Musí být seznámeni s pracovištěm. K vyřešení tohoto problému by pomohla podpora flexibilních metod nabírání pracovníků, jejichž účelem by bylo usnadnit vstup do pracovního kolektivu v institucích odborného vzdělávání a přípravy těm, kdo mají praxi v průmyslu. Je zapotřebí připravit programy pro zvýšení mobility učitelů.

7.15 Sociální partneři mají nezbytnou úlohu při zvyšování významu a flexibility odborného vzdělávání a přípravy. Pro dosahování špičkové úrovně v odborném vzdělávání a přípravě by měli být sociální partneři více zapojeni do navrhování a provádění politik odborného vzdělávání a přípravy, zejména osnov, tak aby bylo zajištěno, že vyučované dovednosti mají na trhu práce význam. Fakta ukazují, že země, které koordinují vazby mezi školami a trhem práce a zapojují subjekty trhu práce do monitorování, dohledu a certifikace odborných dovedností a kvalifikací, jsou obecně považovány za úspěšné. EHSV již mnohokrát zdůraznil úlohu odvětvových a horizontálních rad pro zaměstnanost a dovednosti (8) při provádění analýz kvantitativních a kvalitativních potřeb trhu práce a ocenil společné snahy evropských sociálních partnerů zaměřit se ve svých společných pracovních programech (9) na vzdělávání a odbornou přípravu.

(8) Průzkumné stanovisko EHSV, Úř. věst. C 347/1, 18.12.2010.

(9) Rámec akcí pro celoživotní rozvoj kompetencí a kvalifikací (2002) a Autonomní dohoda o inklusivních trzích práce (2010).

(7) Stežejní iniciativa „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“.

7.16 Krize ukázala, že na úrovni podniků bylo vyvinuto mnoho inteligentních a účinných řešení pro zachování pracovních míst a zahájení různých vzdělávacích programů a programů odborné přípravy. Stanovisko EHSV o strategii pro překonání krize ⁽¹⁰⁾ obsahuje řadu osvědčených postupů v této oblasti.

7.17 Mobilita ve vzdělávání pomáhá zvyšovat zaměstnatelnost zejména u mladých lidí tím, že pomocí ní získávají klíčové dovednosti. EHSV proto s potěšením vítá ambiciózní, ale politicky nezbytné měřítko navržené Komisí v oblasti mobility ve vzdělávání. To stanovuje, že by alespoň 10 % absolventů počátečního odborného vzdělávání a přípravy v EU mělo projít studijním pobytem či školením v zahraničí. Mohla by se tak zvýšit mobilita odborného vzdělávání a přípravy v kvalitativních i kvantitativních ohledech tím, že by se odborné vzdělávání a příprava a vysokoškolské vzdělávání postavilo na roveň.

7.18 Nedávná zelená kniha o vzájemném uznávání odborných kvalifikací ⁽¹¹⁾ vyvolala veřejnou debatu o tom, jak snížit a zjednodušit restriktivní nařízení o odborných kvalifikacích, aby bylo možné zlepšit fungování vnitřního trhu a stimulovat přeshraniční mobilitu a podnikatelské aktivity. Úspěch nově navrženého evropského profesního průkazu bude záviset především na vzájemné důvěře a spolupráci mezi členskými státy.

7.19 EHSV je přesvědčen, že je naprosto nutné, aby všichni učitelé a školitelé v rámci odborného vzdělávání a přípravy byli vybaveni kvalitními jazykovými dovednostmi, a mohli tak podpořit integrovanou výuku obsahu a jazyka (ET 2020). EHSV podporuje činnost, kterou v této oblasti vyvíjí Platforma podniků pro mnohojazyčnost ⁽¹²⁾ a Platforma občanské společnosti pro mnohojazyčnost a jejichž cílem je zajištění všem dostupných příležitostí pro celoživotní učení ⁽¹³⁾.

7.20 V jednadvacátém století je naprosto zásadní vymýtit stereotypy, které existují již na základních školách, a propagovat rovné příležitosti pro ženy a muže na všech úrovních vzdělávání a přípravy, poskytovat podporu opatřením zaměřeným na kulturní postoje, která budou podporovat větší zájem mladých žen o vědecké a technické obory, jak se uvádí v Evropském paktu pro rovnost žen a mužů ⁽¹⁴⁾.

7.21 V posledním desetiletí země vyvinuly a prováděly různé přístupy využívající sdílení nákladů. To posunulo vyváženost příspěvků od států, zaměstnavatelů a jednotlivců. Finanční opatření zahrnují: prostředky na odbornou přípravu, daňové

pobídky, poukazy, individuální studijní účty, půjčky a plány spoření. Jejich cílem je zvýšit soukromé investice a účast v ECVET.

7.22 Největší finanční příspěvek z rozpočtu EU na investice do lidského kapitálu pochází z Evropského sociálního fondu. Činnosti, jež jsou v současnosti podporované z programu Leonardo, budou v příštím víceletém finančním rámci ⁽¹⁵⁾ posíleny, účelem tohoto kroku je zvýšit dovednosti a pomáhat s řešením vysoké míry nezaměstnanosti mladých lidí v mnoha členských státech.

8. Řádné provádění evropských nástrojů a zásad na vnitrostátní úrovni

8.1 Spuštěním nástrojů sloužících ke zvýšení evropské spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy vyšlo najevo, že je zapotřebí vyšší míry spolupráce mezi jednotlivými strukturami, aby se zlepšilo fungování těchto samotných struktur.

8.2 Kodaňský a boloňský proces nelze nadále rozvíjet nezávisle na sobě. Měla by být zvýšena interoperabilita a porovnatelnost příslušných nástrojů. Mělo by se přiznat, že kodaňský proces je v méně pokročilém stadiu, s tím, že ještě několik potrvá, než budou ECVET ⁽¹⁶⁾ a EQF plně funkční.

8.3 EQF, ECVET, EQAVET by měly pomoci s podporou učení na všech úrovních a ve všech typech vzdělávání a přípravy. EQF by měl být v rámci vnitrostátních rámců kvalifikací na stupni 6–8, jako tomu je u vysokoškolského vzdělávání. U ECVET – evropského kreditního systému pro odborné vzdělávání a přípravu – je nutné koherentní a konvergentní provádění pomocí ECTS ⁽¹⁷⁾, neboť systém ECVET ještě není plně v provozu.

8.4 Evropské nástroje mohou být doplněny vnitrostátními nástroji (např. vnitrostátními kvalifikačními rámci) nebo začleněny do vnitrostátních pravidel (např. vnitrostátní kreditové systémy), pokud se ukáží jako nezbytné v rámci vnitrostátních reforem. Je zapotřebí více interakce mezi jednotlivými úrovněmi (EU, vnitrostátní, regionální).

8.5 Musí být dosaženo pokroku v provádění programu „Erasmus pro učně“. Tento program umožní, aby bylo odborné vzdělávání a příprava kladeno na rovnoprávnou úroveň

⁽¹⁰⁾ Stanovisko EHSV z vlastní iniciativy, Úř. věst. C 318/43, 29.10.2011.

⁽¹¹⁾ KOM(2011) 367 v konečném znění – zelená kniha Modernizace směrnice o odborných kvalifikacích, 22.6.2011.

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/business_en.pdf.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/doc5080_en.pdf.

⁽¹⁴⁾ 3073. zasedání Rady ve složení pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele, konané dne 7. března 2011.

⁽¹⁵⁾ Rozpočet – Evropa 2020, KOM(2011) 500 v konečném znění, 29.6.2011.

⁽¹⁶⁾ Evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání a přípravu – pomáhá ověřovat, uznávat a shromažďovat pracovní dovednosti a znalosti.

⁽¹⁷⁾ Evropský systém přenosu a akumulace kreditů.

s iniciativami týkajícími se vysokoškolského vzdělávání, a tudíž přispěje k jeho podpoře, dá mu mezinárodní rozměr, vyřeší nedostatek mobility v jeho rámci a posílí viditelnost a atraktivitu postsekundárního odborného vzdělávání.

8.6 Komise by však měla při vytváření nových nástrojů vyčkat, dokud nedojde k vyhodnocení přidané hodnoty těch

stávajících. Je nutné zlepšit komunikaci a koordinaci v rámci stávajících nástrojů i mezi nimi tak, aby jejich cíle mohly být využity v praxi.

8.7 EHSV přijal k příslušným nástrojům řadu kvalitních stanovisek – k ECVET ⁽¹⁸⁾, EQAVET ⁽¹⁹⁾ a k srovnatelnosti kvalifikací získaných odborným vzděláváním mezi členskými státy ⁽²⁰⁾.

V Bruselu dne 19. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁸⁾ Stanovisko EHSV, Úř. věst. C 100/140, 30.4.2009.

⁽¹⁹⁾ Stanovisko EHSV, Úř. věst. C 100/136, 30.4.2009.

⁽²⁰⁾ Stanovisko EHSV, Úř. věst. C 162/90, 25.6.2008.

PŘÍLOHA

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

Následující pozměňovací návrhy, jež získaly alespoň čtvrtinu odevzdaných hlasů, byly během rozpravy zamítnuty (čl. 54 odst. 3 JŘ):

Odstavec 1.10

Změnit následovně

„Obchodní organizace by se měly aktivně zapojit do systémů pro rady a poradenství vzhledem k tomu, že jsou klíčovými aktéry ~~nejdůležitějšími strukturami~~ pro poskytování informací o možnostech odborného vzdělávání a přípravy a možnostech trhu práce. Měly by poskytovatelům vzdělávání asistovat při rozvíjení učení integrovaného do práce a nových metod.“

Hlasování

Pro: 81
Proti: 100
Zdržel se: 20

Odstavec 1.18

Změnit

„Preference studentů a očekávání jejich rodin je třeba podněcovat k nalezení souladu ~~nutno sladit~~ s potřebami zaměstnavatelů. V budoucnu by se mohlo využívat nově vyvinutého přehledu dovedností EU Panorama a jeho prognózy nabídky dovedností a potřeb trhu práce.“

Hlasování

Pro: 75
Proti: 127
Zdržel se: 18

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zaměstnanost mladých lidí, odborné kvalifikace a mobilita (stanovisko z vlastní iniciativy)

(2012/C 68/02)

Zpravodajka: **paní ANDERSEN**

Dne 14. července 2011 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Zaměstnanost mladých lidí, odborné kvalifikace a mobilita.

Specializovaná sekce Zaměstnanost, sociální věci, občanství, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 16. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 173 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Demografický vývoj klade vysoké požadavky na trh práce. Důsledky hospodářské krize ukazují, že trhy práce trpí strukturálními problémy. Zejména pro mladé lidi je obtížné uchytnout se na trhu práce, i když mají odpovídající kvalifikaci. Proto by měly členské státy provést reformy, stanovené strategií Evropa 2020 a národními programy reforem pro obnovu růstu.

1.2 Nezaměstnanost mládeže přináší společnosti i samotným mladým lidem značné hospodářské a sociální nevýhody a omezuje možnosti růstu. Konkurenceschopnost Evropy bude do velké míry záviset na vysoce kvalifikovaných pracovnících, a je nebezpečí, že bude Evropa v souboji o odborníky a vysoce kvalifikované pracovní síly zaostávat.

1.3 Nikdo doopravdy neví, jak budou vypadat budoucí pracovní místa, ale vzdělávání by mělo vycházet z potřeb trhu práce a z úkolů, jež je skutečně zapotřebí řešit. Mělo by být posíleno uznávání kvalifikací získaných mimo vzdělávací systémy. Učební osnovy by měly klást větší důraz na všeobecné a inovační schopnosti.

1.4 Měly by být odbourány překážky mezi vzděláváním a trhem práce a měl by být eliminován přílišný důraz na finanční faktory. Mělo by být prohloubeno partnerství mezi podniky a vzděláváním v oblasti vypracovávání učebních osnov a předjímání budoucích potřeb. Vzdělání by mělo přinášet zaměstnanost.

1.5 Ve vzdělávání by mělo přibýt duálního vzdělávání a praxe, a to i v příslušném vysokoškolském a odborném vzdělávání. Součinnost mezi praktickou činností, školením na pracovišti a teoretickou výukou zvyšuje zaměstnatelnost mladých lidí, zajišťuje lepší vstup do pracovního procesu a poskytuje podněty pro rozvoj výuky.

1.6 Země, jež chtějí zavést duální vzdělávací systém, by měly dostávat příspěvky z Evropského sociálního fondu na pokrytí takto vzniklých počátečních nákladů.

1.7 Otevřený a dynamický trh práce může podněcovat mobilitu a vytvářet pracovní příležitosti zejména pro mladé lidi. V souladu se strategií Evropa 2020 a národními programy reforem jsou členské státy povinny modernizovat své trhy práce, aby zvětšily jejich absorpční schopnosti a zlepšily jejich fungování.

1.8 Aktivní politika trhu práce, jež motivuje jak ty, kdo práci hledají, tak i zaměstnané k celoživotnímu učení, přispívá k posilování profesní a geografické mobility a otevírá tím více pracovních příležitostí.

2. Cíle a úvod

2.1 Evropská mládež je budoucností Evropy. Mnoho mladých lidí však nemá práci nebo nemají tu správnou kvalifikaci. Kromě toho je pro spoustu mladých problematické uchytnout se na trhu práce, i když mají odpovídající kvalifikaci.

2.2 Toto stanovisko se zabývá pracovními příležitostmi pro mladé lidi. Pojednává o budoucí potřebě pracovníků s technickou a odbornou kvalifikací, o přístupu mladých na trh práce a o profesní mobilitě. Jde tu o klíčové pracovníky s technickou, odbornou nebo střední úrovní kvalifikace, kteří budou podle CEDEFOP tvořit v roce 2020 50 % budoucích pracujících.

2.3 V tomto stanovisku mají být předloženy konkrétní návrhy ohledně toho, jak zlepšit pracovní příležitosti pro mladé lidi a zaručit podnikům pracovníky s vhodnou kvalifikací.

2.4 Pojem „kvalifikace“ pokrývá četné aspekty, např. sociální, všeobecné, technické a odborné dovednosti a kvalifikace získané jak v rámci systému všeobecného a odborného vzdělávání, tak v pracovním životě a prostřednictvím sociálních a rodinných vztahů a aktivit.

2.5 Toto stanovisko má dát odpověď na dvě otázky, jež spolu úzce souvisejí: zaprvé jaké kvalifikace budou potřebné na budoucím trhu práce a zadruhé jakým způsobem lze zaručit začlenění mladých lidí a možnost profesní mobility.

2.6 Evropská komise v této oblasti zahájila několik stěžejních iniciativ, naposledy to byla *Mládež v pohybu* a *Agenda pro nové dovednosti a pracovní místa*. Tyto stěžejní iniciativy mají zásadní význam a zahrnují různé iniciativy, jejichž cílem je zlepšit pracovní příležitosti pro mladé lidi. EHSV se jimi zabýval v příslušných stanoviscích⁽¹⁾.

3. Situace v Evropě

3.1 Na základě demografického vývoje klesá v EU počet ekonomicky aktivního obyvatelstva – silné starší ročníky odcházejí z trhu práce a na jejich místo přicházejí početně slabší mladší ročníky. Tato skutečnost staví trh práce před velké výzvy, poněvadž pro růst v Evropě má rozhodující význam rozsáhlá nabídka vysoce kvalifikovaných pracovníků.

3.2 Podle nejnovějších údajů zveřejněných v dokumentu *Quarterly Employment and social situation review* Evropské komise se trh práce v EU zotavuje jen pomalu a nestejně. Vznikají nová pracovní místa, není jich však dostatek, a zvláště nezaměstnanost mladých lidí (20,3 %) volá po rychlém a účinném jednání.

3.3 Nezaměstnanost postihuje všechny skupiny mladých lidí, včetně skupin problematických, nezávisle na dosažené úrovni vzdělání. Ohrožuje ovšem více mládež s nižším vzděláním nebo bez pracovních zkušeností. Kromě toho vzrostla i dlouhodobá nezaměstnanost – v březnu 2011 činila 9,5 % –, a právě mnohým mladým lidem hrozí nebezpečí, že budou dlouhodobě bez práce.

3.4 Jak nezaměstnanost, tak nedostatečná zaměstnanost mládeže přináší společnosti i samotným mladým lidem značné hospodářské a sociální nevýhody a omezuje možnosti růstu.

3.5 Krizi předcházelo období, během něhož bylo vytvořeno poměrně hodně pracovních míst. Podle údajů Evropské komise vzniklo v letech 1995 až 2006 20 milionů nových pracovních míst.

3.6 Současně jich v průběhu krize asi 5 milionů zaniklo. Podle Evropské nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek (Eurofound) šlo především o málo placená pracovní místa pro nekvalifikované pracovníky. Dají se zde ovšem pozorovat velké rozdíly mezi jednotlivými členskými státy.

3.7 CEDEFOP počítá s vytvořením zhruba 7 milionů nových pracovních míst v období 2010-2020 a s uvolněním cca 73 milionů míst v důsledku demografického vývoje. Tvorba pracovních míst bude soustředěna zejména na místa vyžadující vyšší kvalifikaci.

3.8 Paradoxně lze v určitých zemích a odvětvích konstatovat nedostatek pracovních sil a současně vysoký počet nezaměstnaných, což ukazuje na přetrvávající strukturální problémy na evropských trzích práce. Např. v Nizozemsku bylo koncem roku 2009 118 000 volných pracovních míst a v Německu a v Polsku není obsazeno 87 800, resp. 18 300 míst v odvětví informačních technologií.

3.9 Konkurenceschopnost soukromého sektoru bude do značné míry záviset na kvalifikovaných pracovnících. Jestliže soukromé podniky nenajdou vhodné pracovní síly v Evropě, mohou být nuceny je hledat v jiných částech světa. Demografický vývoj povede také k tomu, že bude zapotřebí více pracovníků v pečovatelských službách pro staré lidi a ve zdravotnictví.

4. Budoucí potřeba pracovníků

4.1 Vzhledem k poklesu zaměstnanosti a naléhavé potřebě růstu je stále nutnější, aby měly nadcházející generace mladých lidí vstupujících na trh práce vysokou úroveň vzdělání odpovídající současným i budoucím potřebám. Je rovněž nezbytné snížit počet osob, jež předčasně ukončily školní docházku, a zvýšit počet mladých s dokončeným odborným vzděláním. Kromě toho je rozhodující orientovat trh práce tak, aby se na něm mohli mladí lidé uchytit. Uplynulé roky ukázaly, že je přechod ze školy do pracovního procesu obtížný. Překážky ve vzdělávání a pracovníprávní bariéry navíc ztěžují změnu pracovního místa.

4.2 EU a její členské státy se již v rámci strategie Evropa 2020, osvědčených postupů a národních programů reforem zavázaly k provedení různých reforem. V této souvislosti navrhla řada členských států reformy, jež mají jejich vzdělávací systémy přizpůsobit potřebám trhu práce.

4.3 Ve strategii Evropa 2020 jsou stanoveny dva hlavní cíle v oblasti všeobecného a odborného vzdělávání. Jedná se ovšem o čistě kvantitativní cíle. Stejně tak zajímavá je schopnost vzdělávacích systémů poskytnout mladým lidem tu správnou kvalifikaci, již by mohli využít a která je žádaná.

4.4 Odhaduje se, že úroveň vzdělání evropských občanů bude dále stoupat, je zde ale riziko polarizace. Podle některých předpovědí bude cíl, aby mělo alespoň 40 % osob ve věku 30 až 34 let vysokoškolské vzdělání, pravděpodobně dosažen v roce 2017.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV k tématu *Mládež v pohybu*, Úř. věst. C 132, 3.5.2011, s. 55, a k tématu *Agenda pro nové dovednosti a pracovní místa*, Úř. věst. C 318, 29.10.2011, s. 142.

4.5 S cílem snížit do roku 2020 podíl osob, jež předčasně ukončily školní docházku, na maximálně 10 %, už to zdaleka nevypadá tak růžově. CEDEFOP např. odhaduje, že v roce 2020 bude mít minimálně 83 % osob ve věku 22 až 24 let dokončené odborné nebo všeobecné středoškolské vzdělání (oproti 78 % v roce 2010). Pro zajištění nabídky vysoce kvalifikovaných pracovních sil je velkým problémem skutečnost, že mnozí mladí nemají žádnou kvalifikaci. Pro budoucí pracovní místa totiž bude zapotřebí především pracovníků s vysokou či odbornou kvalifikací. Proto je v první řadě nutné zajistit, aby se zvýšil počet kvalifikovaných mladých lidí, tzn. také mladých s dokončeným odborným vzděláním.

4.6 Globalizace a nové technologie změní trh práce, což se projeví mimo jiné stále kratšími životními cykly výrobků. [V důsledku přesunů mezi jednotlivými odvětvími a nových způsobů organizace práce vznikají nová pracovní místa, plyne z toho však i potřeba nových dovedností.

4.7 To bude klást stále vyšší nároky na celoživotní učení, vzdělávání dospělých a přizpůsobivost, jež nyní patří k pracovnímu životu. Je zde společná odpovědnost, v jejímž rámci mohou zejména sociální partneři a vzdělávací zařízení nacházet společná inovační řešení.

4.8 CEDEFOP uvádí, že do roku 2020 stoupne poptávka po vysoce kvalifikovaných pracovnících téměř o 16 milionů a poptávka po pracovnících se střední kvalifikací o 3,5 milionu. U poptávky po pracovnících s nízkou kvalifikací se naopak očekává pokles přibližně o 12 milionů.

4.9 V období 2010–2020 se očekává značný pokles zaměstnanosti v primárních průmyslových odvětvích, ale také v oblasti výroby a produkce. K největšímu růstu dojde v odvětví služeb, obzvláště u podnikatelských služeb, k rostoucím odvětvím však patří rovněž distribuce, stravovací služby, zdravotnictví a doprava. Porostou odvětví vyžadující velké množství znalostí, ale i znalostně méně náročná odvětví, např. maloobchod. Pokračuje vývoj směrem ke znalostní ekonomice a k rychle se měnícímu světu ovládanému inovacemi. Z tohoto důvodu je důležité proměňovat větší odborné dovednosti ve znalosti, což zase povede k inovacím a novým produktům a službám. Přizpůsobivost zůstává ústředním parametrem jak pro jednotlivce, tak pro vzdělávací systém, má-li odpovídat potřebám trhu práce.

4.10 Při analýze budoucích forem zaměstnávání a potřeby dovedností jsou klíčovými prvky inovace. U inovací je důležitá schopnost vylepšovat postupy a metody, významnou úlohu však hrají také všeobecné dovednosti, jako jsou kreativita, dovednosti v oblasti řešení problémů, schopnost spolupráce, řídicí schopnosti a podnikavost. Např. v průmyslových odvětvích vyžadujících velké množství znalostí pracuje řada osob, které nemají vysokou kvalifikaci, ale přispívají k inovacím např. vylepšováním pracovních postupů či organizace práce.

4.11 Z některých studií vyplývá, že inovace, jež jsou základem růstu, vznikají především v podnicích. Podniky se rozvíjejí podle podnětů a požadavků zákazníků, dodavatelů a spolupracovníků.

4.12 Na inovace však nelze nahlížet jako na samostatnou disciplínu. Schopnost inovovat klade nové nároky na vzdělávací systémy. Jde mimo jiné o to, jakým způsobem posílit dovednosti mladých lidí v oblasti inovací tak, aby mohli v pracovním životě přímo napomáhat k tvorbě přidané hodnoty v naší společnosti.

5. Budoucí klíčové pracovní síly a vzdělávací systémy

5.1 Nikdo doopravdy neví, jak budou vypadat budoucí pracovní místa. EU brzy spustí přehled dovedností EU, současně jsou v EU vytvářeny sektorové rady pro dovednosti a budoucí potřeba i slabá místa bude možné předpovídat stále lépe. Vzhledem k celosvětové konkurenci, technickému vývoji, přistěhovalectví a odchodu obyvatel je pružnost a přizpůsobivost vzdělávacích systémů rozhodujícím faktorem.

5.2 Dále je nutné mnohem užší propojení a spolupráce mezi vzdělávacími zařízeními, vládami a zaměstnavateli, např. při vytváření učebních osnov. Kvalifikace se získávají a rozvíjejí po celý život prostřednictvím vzdělávání a při práci. Je však možné je získat i mimo trh práce, což by mělo být lépe oceněno.

5.3 Vzdělávání budoucích klíčových pracovníků začíná již brzy, a to na základních školách, jež by měly zlepšit kvalitu výuky. Děti a mladí lidé by se při tom měli ve škole také naučit učit a osvojovat si nové vědomosti. K tomu je důležité např. profesní nasměrování žáků na základních školách a poradenství pro volbu povolání. K tomu je zapotřebí učitelů s odpovídajícími dovednostmi.

5.4 Systémem odborného vzdělávání se zabývá jiné stanovisko EHSV⁽²⁾, odborné vzdělávání však má klíčový význam pro budoucí zajištění pracovních sil s tou správnou kvalifikací.

5.5 Odborné vzdělávání mezitím čelí velkým výzvám. Týká se to např. pověsti a kvality vzdělávání, pokrytí kvalifikací potřebných pro profesní život a pomoci při vstupu do pracovního procesu. U řady odborných škol lze zaznamenat vysokou míru neúspěšnosti u zkoušek v důsledku nedostatečných znalostí nabývaných na základní škole, např. čtenářské gramotnosti. Mimoto bývá často obtížný přechod ze systému odborného vzdělávání do systému vysokoškolského vzdělávání. Můžeme rovněž konstatovat segmentaci studijních oborů podle pohlaví.

5.6 Některé země zavedly v oblasti odborného vzdělávání duální systém. To znamená, že se zde střídá výuka ve škole s prací a vzděláváním v podnicích. Díky těsnému kontaktu s podniky mladí lidé snáze vstupují do pracovního procesu a většina osob s dokončeným odborným vzděláním rychle nachází zaměstnání. Naproti tomu jsou např. pro švédský, belgický a španělský systém odborného vzdělávání typické

⁽²⁾ Stanovisko EHSV k tématu *Postsekundární odborné vzdělávání a příprava jako atraktivní alternativa k vysokoškolskému vzdělávání* (Viz strana 1 v tomto čísle Úředního věstníku).

méně časté kontakty s podniky, protože se výuka odehrává převážně ve škole. Současně je pro mnohé mladé lidi v těchto zemích problematické uchytit se na trhu práce.

5.7 Kombinace práce, praxe a školní výuky je mnohými (Komise, OECD, Evropský parlament atd.) vyzdvihována jakožto dobrá příprava pro vstup na trh práce, EHSV proto navrhne konkrétní iniciativy umožňující dále rozšířit postupy duálních vzdělávacích systémů v EU.

6. Vstup do pracovního procesu a profesní mobilita

6.1 Přechod ze školy na pracoviště – a tudíž ze systému odborného vzdělávání na trh práce – často ovlivňuje řada finančních faktorů. Ačkoliv patří užší propojení vzdělávacího systému a trhu práce a podpora přístupu mladých lidí na trh práce k politickým prioritám EU, uplynulé roky ukázaly, že zde existují značné problémy.

6.2 Profesní a zeměpisná mobilita v Evropě je stále ještě omezená a často ji ztěžují překážky v systémech kvalifikací, problémy s uznáváním kvalifikací nebo nedostatečné poradenství. Klíčová úloha zde připadá především výměnným programům a programům mobility, proto je potřeba je posílit. Středem pozornosti bylo dosud především vysokoškolské vzdělávání, přičemž do budoucna bude nezbytné zaměřit se také na možnosti mobility u technického a odborného vzdělávání, např. prostřednictvím přeshraniční praxe v podnicích. Například pravidla pro přeshraniční praxi tak mohou zlepšit situaci v příhraničních oblastech, pokud v jedné zemi vládne nedostatek míst pro praxi, zatímco v sousední zemi je nabídka větší.

6.3 Duální vzdělávací systém by zde mohl sloužit jako odrazový můstek pro dobrý a jistý vstup mladých lidí na trh práce a jako záruka toho, že podniky budou mít k dispozici pracovníky s těmi správnými kvalifikacemi. Průzkum Eurobarometru například ukázal, že 87 % zaměstnavatelů považuje praktické pracovní zkušenosti, např. v podobě praxe, za zásadní při přijímání zaměstnanců.

6.4 Měla by se více rozšířit kombinace teoretické výuky ve škole a praktického učení na pracovišti. Měl by k tomu nicméně existovat smluvní rámec, jenž by od příslušných podniků vyžadoval, aby se podílely na vzdělávání mladých lidí a jednotlivců, kteří se připravují na výkon povolání. To by bylo přínosné pro všechny zúčastněné. Podniky si mohou zprv

vybírat z větší nabídky pracovníků, zadruhé mají prospěch i z nových vědomostí a inspirace. Vzdělávacím zařízením se naopak otevírá cesta k větším vědomostem a ke spolupráci s hospodářstvím. Jednotlivcům přináší prospěch praktická zkušenost z pracovního života.

6.5 Protože je budování a rozšiřování duálního vzdělávacího systému spojeno s dodatečnými náklady, mohly by fondy a programy EU, např. sociální fond, pomoci s počátečním financováním těm zemím a regionům, jež chtějí duální systém zavést.

6.6 Musí být ovšem splněny určité předpoklady, aby se vstup do pracovního procesu vydařil a aby byla zajištěna profesní mobilita a kariérní postup. Je nutné nejen podporovat vznik pracovních míst, ale také zajistit, aby trhy práce byly otevřené a dynamické a aby jednak podněcovaly mobilitu a jednak mladým lidem zaručovaly jistý vstup. Bohatá nabídka pracovních míst na trhu práce a dobrovolná rekvalifikace usnadňují mladým tuto cestu.

6.7 V rámci strategie Evropa 2020 reformují mnohé země své trhy práce, aby zvětšily jejich absorpční schopnosti a zlepšily jejich fungování. Zejména s ohledem na usnadnění nástupu mladých lidí je důležité odbourávat překážky, jež odrazují zaměstnavatele od toho, aby mladým lidem nabízeli normální pracovní poměr. To by nemělo přinášet výhody nebo nevýhody ani zaměstnavatelům, ani pracovníkům. Pro to, jaký smluvní poměr bude pro obsazení pracovního místa zvolen, by měl být rozhodující pouze a jedině druh práce.

6.8 Jde proto o vytvoření aktivní politiky trhu práce, jež poskytne jak těm, kdo práci hledají, tak i zaměstnaným, pobídky k celoživotnímu učení, odborné přípravě a zvyšování kvalifikace. Potřebujeme aktivní politiku trhu práce, jež bude přispívat ke zlepšování mobility, a tím otevírat zejména mladým lidem perspektivy na trhu práce.

6.9 Zároveň mohou k mobilitě na trhu práce přispívat individuální nároky všeho druhu, jež nejsou vázány na konkrétní podnik nebo pracovní místo, ale na konkrétního člověka, a to i v případě změny pracovního místa. Patří sem např. nároky na důchod nebo nabídka vzdělávání financované z prostředků fondů.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zapojení občanské společnosti do vytvoření budoucího evropského energetického společenství (stanovisko z vlastní iniciativy)

(2012/C 68/03)

Zpravodaj: **pan COULON**

Dne 14. července se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Zapojení občanské společnosti do vytvoření budoucího evropského energetického společenství.

Specializovaná sekce Doprava, energetika, infrastruktura a informační společnost, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 20. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 183 hlasy pro, 2 hlasy byly proti a 8 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV schvaluje nedávné iniciativy Evropské komise, jejichž účelem je usilovat o propojování a dokončit vnitřní trh s energií. Podporuje rovněž úsilí, zejména na straně Rady, o posílení pozice EU a jejích členských států na mezinárodní scéně. EHSV bere zejména na vědomí energetický plán do roku 2050, jenž Komise zveřejnila 15. prosince 2011, zvláště co se týče „dosažení evropského přístupu, kdy všechny členské státy stejně chápou (...)“.

1.2 EHSV podporuje princip vytvoření evropského energetického společenství (EES) a schvaluje související přechodné etapy, zejména evropské regionální energetické sítě, fond na rozvoj obnovitelné energie a evropské seskupení pro nákup zemního plynu.

1.3 EHSV doporučuje pokročit a integrovat evropské trhy za účelem konvergence cen energie a jejich snížení. Doporučuje rovněž činit na úrovni EU důslednější a účinnější volby v oblasti skladby zdrojů energie. Skupiny členských států by mohly formalizovat užší spolupráci na základě prioritních projektů infrastruktury, propojení a doplňkovosti v oblasti výroby a dodávek energie.

1.4 EHSV navrhuje koordinovat investice, včetně státních, do výzkumu nízkouhlíkových energetických technologií. Důraz by měl být kladen na obnovitelnou energii a významné projekty, jež mohou přispět k nové industrializaci Evropy a k zaměstnanosti.

1.5 EHSV žádá, aby mezi cíli společné energetické politiky EU byl univerzální přístup k energii. Doporučuje, aby příslušné orgány nebo distributoři energie systematicky informovali

konečné spotřebitele o jejich právech a aby byla v případě potřeby posílena ochrana spotřebitelů. EHSV doporučuje neprodleně řešit problém energetické chudoby, zejména prostřednictvím evropského paktu o energetické solidaritě.

1.6 EHSV podporuje zřízení společného orgánu pro dodávky energie z fosilních zdrojů. Vyzývá k posílení pravomocí EU v oblasti vyjednávání a kontroly mezinárodních dohod o dodávání energie.

1.7 EHSV doporučuje posílit energetickou spolupráci s rozvojovými zeměmi a sousedními zeměmi EU v duchu rozvoje a partnerství.

1.8 Vzhledem k důležitosti environmentálních otázek, výši potřebných investic, sociálním dopadům politických rozhodnutí, důsledkům pro způsob života a potřebnou podporu veřejnosti je nutné, aby byli občané více informováni o energetických otázkách a aby byli zapojeni do diskuse o těchto otázkách. EHSV vyzývá k vytvoření evropského fóra občanské společnosti, které by bylo pověřeno sledováním energetických otázek a umožnilo členským organizacím předat svůj názor osobám přijímajícím rozhodnutí.

1.9 EHSV musí být místem pravidelných strukturovaných diskusí s evropskou občanskou společností o pokroku evropského energetického společenství.

1.10 EHSV doporučuje, aby se s využitím článku 194 SFEU do roku 2014 zhodnotil dosažený pokrok a aby se přitom prošetřilo, zda je s ohledem na návrhy uvedené v tomto stanovisku třeba učinit změny.

2. Energetická politika EU – výzvy, pokrok a omezení

2.1 Energetickou situaci v EU charakterizuje rostoucí nerovnováha mezi domácí výrobou a spotřebou a přetrvávající silná závislost na zdrojích energie obsahujících uhlík. Před Evropskou unií tedy stojí současně tři velké výzvy, které jsou a priori obtížné slučitelné:

- boj proti změně klimatu a přechod k nízkouhlíkové společnosti;
- integrace a účinný vnitřní trh s cenově dostupnou energií;
- zabezpečení dodávek energie.

2.2 Cíl vytvořit vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem se datuje od roku 1996 (první balíček týkající se liberalizace), k dnešnímu dni, tedy o 15 let později, je však vnitřní trh s energií v podstatě prázdným pojmem. Pouze 10 % elektřiny je přepravováno z jedné země do druhé, spotřebitelé si stále ještě nemohou zvolit dodavatele usazeného v jiném členském státě, rozvoj výroby energie z obnovitelných zdrojů, které se mají stát hlavním zdrojem výroby elektrické energie, je i nadále založen na mechanismech státní podpory, plánování sítí je z velké části v pravomoci jednotlivých států (ACER má pouze přeshraniční způsobilost, skutečný vnitřní trh však vyžaduje společný postup v oblasti vnitrostátních sítí), EU dosud nevystupuje jednotně ve vztazích s dodavatelskými zeměmi atp. O hlavních politikách vztahujících se na odvětví zemního plynu a elektřiny se ve velké míře stále ještě rozhoduje na úrovni jednotlivých států.

2.3 Vzhledem k šíři těchto otázek a vysoké míře vzájemné politické, hospodářské a technické závislosti mezi členskými státy EU jsou třeba společné kroky, které upřednostní společný zájem EU před zájmy považovanými za státní.

2.4 Současným cílem je dokončit jednotný trh s energií v roce 2014. Práním Evropanů odpovídá vytvoření evropského energetického systému. Z nedávných průzkumů Eurobarometru Evropského parlamentu (standardní Eurobarometr 74.3 na téma energie z 31.1.2011 a zvláštní Eurobarometr 75.1 z 19.4.2011) vyplývá, že 1) Evropané věří v přidanou hodnotu Evropy a jasně preferují unijní přístup a že 2) jejich obavy odpovídají výše uvedených výzvám, a to v tomto pořadí: stabilita cen, obnovitelná energie a zabezpečení dodávek energie. 60 % Evropanů se domnívá, že z hlediska zabezpečení dodávek by byli lépe chráněni pomocí opatření koordinovaných s ostatními členskými státy EU. A konečně 78 % Evropanů souhlasí s návrhem na vytvoření evropského energetického společenství.

2.5 EHSV se domnívá, že pokud bude EU efektivně čelit těmto vážným obavám občanů, bude schopná opět legitimizovat svoji činnost. Nejlepším způsobem, jak zmírnit ekonomické a sociální dopady, které mají na evropské občany energetické výzvy, je postupně vytvoření evropského energetického

společenství. Pokud se vzájemná energetická závislost členských států nebude řešit pomocí opatření demokratické správy umožňujících přijímat společná rozhodnutí ve prospěch společných statků, ohrozí vysokou měrou soudržnost EU.

3. Na cestě k vytvoření evropského energetického společenství (EES)

3.1 Jacques Delors v této souvislosti navrhl vytvoření skutečného evropského energetického společenství (EES). Jerzy Buzek tento projekt podpořil. EHSV se domnívá, že tento politický projekt, jenž je tématem podrobné zprávy reflexní skupiny Naše Evropa (viz http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etud_Energie_fr.pdf), je schopen řešit výzvy a zároveň dát nový impuls a novou legitimitu budování Evropy.

3.2 Bylo navrženo několik možností, od zachování statu quo (článek 194 SFEU) po uzavření nové evropské smlouvy o energii.

3.3 Byly rovněž navrženy tyto přechodné etapy:

- posílená spolupráce v oblasti evropských regionálních energetických sítí;
- společný energetický fond na rozvoj nových technologií;
- vytvoření evropského seskupení pro nákup zemního plynu.

3.4 EHSV, který již přijal stanoviska, v nichž předložil návrh na společnou evropskou službu v oblasti energetiky⁽¹⁾, se domnívá, že je nyní vhodné využít impulsu, který dala zpráva think-tanku Naše Evropa, a pokročit tak, že občanská společnost bude zapojena do diskuse a že se zavedou opatření k dosažení cílů integrace a spolupráce.

4. Pokrok Evropské unie směrem k integrovanější energetické politice

4.1 EHSV vítá iniciativy Evropské komise zaměřené na řešení energetických výzev, zejména její nedávné návrhy týkající se předcházení krizí, sítí, infrastruktur a zabezpečení dodávek ze třetích zemí. Tyto návrhy přispívají ke zvýšení solidarity, spolupráce a účinnosti a směřují ke společné vizi.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 175, 28.7.2009, s. 43–49.
Úř. věst. C 306, 16.12.2009, s. 51–55.

4.2 EHSV vítá nedávný návrh nařízení o hlavních směrech transevropské energetické infrastruktury (KOM(2011) 658 v konečném znění), jenž se zakládá na návrhu na integrovanou evropskou energetickou síť, který byl předložen v roce 2010 v dokumentu KOM(2010) 677 v konečném znění. Vyjádří se k němu v jiném stanovisku (stanovisko TEN/470).

4.3 EHSV podporuje iniciativy Komise, jejichž cílem je dát energetické politice EU integrovaný a koherentní vnější rozměr, pomocí něhož se snadněji zabezpečí dodávky ze třetích zemí (KOM(2011) 539 v konečném znění). EHSV podporuje veškeré posílení pozice EU vůči jejím partnerům mimo EU. Zabývá se touto otázkou ve stanovisku TEN/464.

4.4 EHSV podporuje mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky (KOM(2011) 540 v konečném znění). Tento návrh Evropské komise je důležitý k potvrzení přednosti kolektivního evropského zájmu před státními zájmy (stanovisko TEN/464).

5. Ambicióznější a participativnější přístup – nezbytná podmínka pro řešení budoucích výzev

5.1 EHSV se domnívá, že i přes značný pokrok je třeba jít dále ve společném řešení energetických otázek, zejména co se týče cíle vytvořit do roku 2050 nízkouhlíkový energetický systém.

Na cestě k integrovanému evropskému trhu s energií

5.2 Je třeba, aby se v evropské legislativě v oblasti energetiky více podpořil společný přístup k výrobě energie. To platí zejména pro obnovitelnou energii, pro níž byly stanoveny národní cíle. Je třeba upřednostňovat investice, které budou nejrentabilnější ve vztahu k nákladům a k výhodám výroby na území EU. V případech, kdy dochází k nízké produkci na evropské úrovni, je zapotřebí vyšší solidarity. To by mohlo vyžadovat uzpůsobení evropské legislativy.

5.3 EHSV proto připomíná, že je důležité plánovat síť společně a propojovat je, aby se uvolnila přetížení, zejména na hranicích. Vedoucí roli by v tomto ohledu měla hrát Evropská komise. Je rovněž třeba dát soukromým subjektům dlouhodobou perspektivu, co se týče návratnosti investic. V této souvislosti by se mohlo uvažovat o vytváření partnerství veřejného a soukromého sektoru.

5.4 Přestože mají členské státy volbu skladby zdrojů energie ve své pravomoci, musejí přijímat odpovědná rozhodnutí v oblasti výroby energie. Rozhodnutí přijímaná jednostranně některými členskými státy, např. rozhodnutí související s havárií ve Fukušimě, která znesnadnila vyvažování výroby energie s její

poptávkou na regionální úrovni, se vzhledem k silné vzájemné závislosti musí nyní koordinovat na úrovni EU. Se zvyšujícím se významem obnovitelné energie bude třeba včas společně zajistit rezervní výrobu dostatečné pohotovostní energie pro případy nízké produkce z obnovitelných zdrojů.

5.5 Neexistující koordinace poškozuje spolehlivost dodávek energie v členských státech, čímž přichází vniveč současně vyvíjené úsilí o posílení propojení a zvýšení solidarity v EU. Zároveň se však přechod od jaderné energie – nízkouhlíkového zdroje energie – k energii vyráběné ze zdrojů znečišťujících životní prostředí nesmí v krátkodobém horizontu uskutečnit masově, neboť by to bylo v rozporu s cílem EU. Musí být proveden co nejtransparentněji a ve spolupráci se zástupci organizované občanské společnosti.

5.6 EHSV se domnívá, že vzhledem k vzájemné energetické závislosti členských států může být perspektiva energetické nezávislosti pouze evropská, nikoli národní.

5.7 EHSV navrhuje zvážit zavedení společných postupů u podskupin členských států nebo hospodářských subjektů vytvořených na základě jejich skladby energetických zdrojů a jejich postupů pro přeshraniční obchod s energií. Tato regionální koordinace by zaručila lepší soulad mezi volbou energetických zdrojů v daných členských státech a vyšší bezpečnost jejich dodávek. Tyto skupiny by mimo jiné mohly lépe využít zdroje energie každého z nich, a to jednak co se týče obnovitelné energie, jednak výroby elektřiny z jiných zdrojů.

5.8 EHSV navrhuje, aby tyto skupiny byly odpovědné za volbu své skladby zdrojů energie a za své sítě infrastruktury. Mohla by se rovněž vytvořit soudržná a propojená regionální energetická společenství. Jejich výhodou by bylo to, že by se v těchto členských státech nastavily podobné tržní podmínky (cena energie, dotace pro obnovitelnou energii, vztahy s klienty atp.).

5.9 Jedna z politik, které byly v některých evropských regionech úspěšně harmonizovány, dobře ukazuje, že harmonizace politik má jasný dopad na integraci trhů. Jedná se o propojování trhů za účelem přidělení přenosové kapacity. Propojení cen mezi různými zeměmi umožňuje vytvořit oblast jednotného obchodu a následně tedy oblasti jednotných cen, kdy přeshraniční obchod není omezen možnostmi propojení. Přispívá k vytváření jednotného evropského trhu s elektřinou. Nord Pool Spot zavedla v roce 1993 oddělování cen a v roce 2006 bylo poprvé použito propojení cen, a to mezi Francií, Belgií a Nizozemskem. Tyto tržní podmínky by spotřebitelům měly postupně nabídnout škálu transevropských možností.

5.10 EHSV upozorňuje na ekonomické příležitosti, které by tyto skupiny na makroregionální úrovni mohly nabídnout členským státům zejména co se týče úspor z rozsahu a rozvoje průmyslu souvisejícího se zdroji obnovitelné energie.

5.11 EHSV opakuje, že podporuje rozmanitou a udržitelnou skladbu zdrojů energie. Volba jednotlivých států musí být v souladu s legislativou a cíli EU. EHSV trvá na tom, že tato volba nesmí mít neúměrné negativní důsledky pro hospodářství, životní prostředí a společnost. EU by proto měla po rozsáhlé konzultaci zástupců organizované občanské společnosti provedené za transparentních podmínek využívat nové zdroje energie, např. břídicový plyn, aby předešla riziku, že se přístupy jednotlivých států budou odlišovat.

Podpora konkurenceschopnosti EU – sloučit a navýšit finanční zdroje

5.12 Měl by se podporovat společný výzkum členských států a hospodářských subjektů a měly by se vytvořit náležité výzkumné sítě a výzkumná společenství, zejména v oblasti obnovitelné energie a technologií s nízkými emisemi, např. prostřednictvím výzkumných technologických platform.

5.13 Vzhledem k vysoké výši potřebných investic a ke stávajícím rozpočtovým omezením by se disponibilní prostředky měly koncentrovat na velké výzvy. Je důležité posílit vazby mezi vnitrostátním a evropským financováním. To by mohlo pro členské státy znamenat, že budou muset zaměřit svoji národní podporu výzkumu na projekty související s evropskými cíli.

5.14 Bylo by vhodné posoudit, zda by se zvýšení efektivity financování mohlo dosáhnout prostřednictvím konsolidace finančních zdrojů disponibilních pro infrastrukturu a výzkum. To by mohlo znamenat, že se na energetické projekty vyčlení fixní částky v rámci různých evropských a národních programů financování.

5.15 Pokud bude posouzení v tomto směru pozitivní, používání dluhopisů pro financování projektů by mohlo být účinným způsobem, jak navýšit zdroje, které jsou určeny na podporu výzkumu a využívání zdrojů obnovitelné energie a infrastruktury.

5.16 Je třeba dát vyšší prioritu půjčkám od EIB na prioritní infrastrukturní projekty EU. K získání půjčky od EIB by měly být způsobilé investice makroregionálních skupin členských států.

5.17 Stávající hospodářskou krizi by mohlo EU pomoci překonat globální koordinované úsilí ve prospěch obnovitelné energie. Cenově dostupná energie je základním prvkem hospodářské konkurenceschopnosti. Mělo by to řadu pozitivních důsledků: tvorbu pracovních míst, know-how, novou industrializaci EU atp. Projekty jako supersítě nebo budování a rozvoj inteligentních sítí by mohly pomoci posílit průmyslovou spolupráci a spolupráci v oblasti inovací na úrovni EU.

Energetická politika pro všechny

5.18 Univerzální přístup k energii sahající za pouhou integraci trhu by měl být mezi cíli společné energetické politiky EU.

5.19 Spravedlivá a transparentní cena energie umožňuje podnikům růst a investovat. Dostupné ceny energie závisejí na účinných volbách, na integrovaném a transparentním vnitřním trhu s energií a na vyšší kontrolní pravomoci svěřené vnitrostátním a evropským regulačním orgánům.

5.20 Evropská legislativa sice spotřebitelům přiznává určitá práva, spotřebitelé je však špatně znají a málo jich využívají. EHSV doporučuje, aby příslušné orgány nebo distributoři energie systematicky informovali konečné spotřebitele o jejich právech. Žádá, aby byly na vnitrostátní úrovni pravidelně zveřejňovány zprávy o výkonu práv spotřebitelů. V případě potřeby by se mohla přijmout doplňující opatření k zajištění výkonu práv spotřebitelů.

5.21 V zimě 2010/2011 se 50–125 milionů (v závislosti na použité definici) Evropanů nacházelo v energetické chudobě. Tato chudoba zasahuje nejchudší obyvatele a obyvatele s nejhoršími bytovými podmínkami, kteří často žijí v obydlených se špatnou izolací a nemohou ani platit sociální sazby stanovené v členských státech. EHSV navrhuje, aby se vedle evropského úsilí v oblasti energetické účinnosti a snižování poptávky, které je nezbytné, znovu prošetřilo posílení mechanismů solidarity na úrovni EU-27 s cílem bojovat proti energetické chudobě. Začít by se mělo společnou definicí⁽²⁾.

5.22 Strategicky významný rozměr energie (dostupnost, dostupné sazby a ceny, pravidelnost, spolehlivost, původ) by mohl zastřešit „evropský pakt o energetické solidaritě“. Tento evropský sociálně energetický štít by demonstroval sounáležitost Evropy s obavami jejích občanů. Tvořil by nedílnou součást snah o silnější sociální harmonizaci, jež je žádoucí pro posílení evropského projektu a obnovu jeho smyslu. Musí se projevit jako konkrétní opatření na náležité úrovni.

Posílení vnějšího rozměru energetické politiky Evropské unie

5.23 EHSV schvaluje návrh think-tanku Naše Evropa týkající se vytvoření evropského seskupení pro nákup zemního plynu, pokud jeho přínosem pro účastníky se členské státy a podniky bude silnější vyjednávací pozice, lepší zabezpečení dodávek a nižší volatilita cen za současného respektování pravidel hospodářské soutěže. Následující etapou by mohlo být zřízení společného orgánu pro dodávky zemního plynu, případně jiných fosilních paliv.

⁽²⁾ Stanovisko EHSV k tématu Energetická chudoba – důsledky liberalizace a hospodářské krize, Úř. věst. C 44, 11.2.2011, s. 53–56.

5.24 V případě dopadu na více členských států by Rada měla udělit Evropské komisi mandát, který by ji opravňoval jednat jménem EU se třetími zeměmi o dohodách o dodávkách energie. EHSV vítá rozhodnutí Rady zmocnit Evropskou komisi, aby jménem členských států vyjednávala s Ázerbájdžánem a Turkmenistánem dohody o dodávkách zemního plynu transkaspickým plynovodem. EHSV vyzývá Radu a Komisi, aby tento postup obecně rozšířily na podobné situace.

5.25 EHSV doporučuje, aby Evropská komise důsledně monitorovala všechny dohody o dodávkách energie, které jednotlivé členské státy uzavřely se třetími zeměmi. Evropská komise by měla být schopná schválit tyto dohody v závislosti na jejich pozitivních či negativních dopadech na EU jako celek (stanovisko TEN/464).

5.26 EHSV doporučuje, aby EU zaujala přístup založený na rozvoji a partnerství se zeměmi evropsko-středomořského partnerství a se svými sousedy na východě, který umožňuje diverzifikovat a zabezpečit dodávky energie v EU (zejména obnovitelné energie prostřednictvím Desertec, středomořského okruhu, středomořského solárního programu či projektu Medgrid) a pomoci jejím partnerům využívat jejich potenciál. EU by mohla nabídnout technickou pomoc, odborné poznatky a know-how v oblasti vzdělávání a provádění projektů (stanovisko REX/329).

5.27 EHSV se domnívá, že EES a přechodná ustanovení musejí mít silný vnější rozměr usnadňující přístup k energii rozvojových zemí. Těmto zemím je třeba pomoci při výrobě energie, již potřebují, musejí však být rovněž schopné vyvážet do Evropy, aby mohly financovat své investice.

5.28 EHSV bere na vědomí závěry Rady ve složení pro dopravu, telekomunikace a energetiku ze dne 24. listopadu 2011, v nichž se Rada vyslovuje pro posílení vnější dimenze energetické politiky. Bere rovněž na vědomí priority Rady a trvá na svém požadavku, aby se energetické politiky lépe propojovaly, přinejmenším aby docházelo k systematickým konzultacím před přijímáním rozhodnutí. Co se týče metody, doporučuje, aby byl ve všech případech, kdy by to mohlo mít přidanou hodnotu, přístup Unie v těsné vazbě na členské státy.

Zapojení občanské společnosti

5.29 Vzhledem k důležitosti environmentálních otázek, výši potřebných investic, sociálním dopadům politických rozhodnutí, důsledkům pro způsob života a potřebnou podporu veřejnosti je nutné, aby byli občané zapojeni do diskuse o energetických otázkách. Evropští občané mají právo na jasné a transparentní informace o rozhodnutích v oblasti energetiky přijatých na evropské, státní a regionální úrovni⁽³⁾. Významnou úlohu

hrají v tomto ohledu národní HSR. Je třeba využít informačních kampaní a konzultací ohledně velkých energetických výzev, které stojí před Evropou. Důraz je rovněž třeba položit na energetickou účinnost.

5.30 Občané by rovněž měli být schopni pravidelně vyjádřit svůj názor na důležitá politická rozhodnutí. Na příslušné úrovni by se mohly pořádat konzultace. EHSV již několik let provádí tyto konzultace na úrovni EU (zejména ohledně jaderné energie a zachycování a ukládání CO₂). Státní, regionální a místní orgány se vyzývají, aby zorganizovaly rozsáhlou konzultaci občanské společnosti.

5.31 EHSV navrhuje vytvoření evropského fóra občanské společnosti, které by bylo pověřeno sledováním energetických otázek. Toto fórum by úzce spolupracovalo s institucemi EU a pravidelně by se scházelo s cílem přispívat k víceletému programu integrace trhu s energií. Mohly by se ho účastnit evropské a národní organizace činné v oblasti energetiky. Fórum by bylo možné konzultovat ohledně koncepce energetické sítě EU, přechodu k nízkouhlíkovému energetickému systému do roku 2050 a souvisejících ekonomických a sociálních otázek. Členové fóra by měli být náležitě informováni a mohli by informace předávat podobným organizacím v členských státech.

5.32 Další výzvu představuje akceptování rozhodnutí v oblasti energetiky (jaderná energie, zachycování a ukládání CO₂, větrné parky, vedení vysokého napětí atp.) ze strany veřejnosti. Účast a odpovědnost jdou ruku v ruce. EHSV, jenž jmenovitě předsedá pracovní skupině Transparentnost Evropského fóra pro jadernou energii, by prostřednictvím svých internetových stránek mohl přispět k transparentnímu informování občanů a k diskusi s nimi (šíření osvědčených postupů, monitorování iniciativ a projektů v oblasti spolupráce, rozvoj odvětví, shromažďování názorů občanské společnosti pro diskuse na fóru občanské společnosti o energetice a jejich předávání osobám přijímajícím rozhodnutí). EHSV vyzývá Evropskou komisi a členské státy, aby občanům nestranným a objektivním způsobem poskytovaly náležitě informace. Zásadní je v tomto ohledu úloha organizací občanské společnosti a fór pro konzultaci.

Případné směry dlouhodobého institucionálního vývoje

5.33 Konečným cílem zůstává vytvoření evropského energetického společenství. Vzhledem k tomu, že by však mohlo být obtížné, aby se 27 členských států ubíralo stejným směrem, mohla by pokrok urychlit užší spolupráce mezi členskými státy, zejména na regionální úrovni. Tato činnost by nicméně neměla být v rozporu s legislativou či jinými opatřeními EU, což by se mělo zaručit prostřednictvím stálé konzultace institucí EU a jejich stálého zapojení. V případě potřeby by se mohly zavést formálnější mechanismy.

⁽³⁾ Např. ve Francii pro jadernou energii: Národní sdružení místních informačních výborů a komisí (ANCCLI – Association nationale des comités et des commissions locales d'information) zřízené na základě dekretu Státní rady (Conseil d'État).

5.34 EHSV doporučuje, aby se s využitím článku 194 SFEU do roku 2014 zhodnotil dosažený pokrok a aby se přitom prošetřilo, zda je s ohledem na nejambicióznější návrhy uvedené v tomto dokumentu třeba učinit změny. Případný nový institucionální rámec by mohl vycházet ze Smlouvy o ESÚO. Mělo by být možné začlenit do struktury EU nové institucionální uspořádání a jeho *acquis*, pokud se tak členské státy rozhodnou.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha Evropské unie při budování míru ve vnějších vztazích: osvědčené postupy a perspektivy

(2012/C 68/04)

Zpravodajka: **paní MORRICE**

Na plenárním zasedání ve dnech 19. a 20. ledna 2011 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Úloha Evropské unie při budování míru ve vnějších vztazích: osvědčené postupy a perspektivy.

Specializovaná sekce Vnější vztahy, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 15. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 19. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 190 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 3 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Budování míru má Evropská unie zakódováno v genech. Samotný zrod EU, její rozšíření a přetrvání krizových období jsou dokladem její obratnosti v této oblasti. Coby společenství států propagující demokracii, lidská práva, rovnost a toleranci má EU morální povinnost podporovat budování míru ve světě, a nyní má k tomu i smluvně daný mandát. EU je největším poskytovatelem pomoci na světě, má dlouholeté zkušenosti z oblastí konfliktů a disponuje širokou škálou nástrojů, a jako taková by měla stát v čele mezinárodního úsilí o budování míru. Přesto nevyužívá dostatečně svůj potenciál v této oblasti a dopad její činnosti zaměřené na podporu pozitivních změn není tak velký, jak by měl či mohl být. Navzdory snahám o jednotnější postup vytvořením Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ) se zatím nepodařilo docílit integrovaného celounijního přístupu. Bez jasně formulované strategie budování míru, bez rozsáhlejší vzájemné výměny zkušeností z veškeré mírotvorné činnosti EU a bez skutečné spolupráce mezi členskými státy, mezinárodními poskytovateli pomoci, nevládními organizacemi a organizacemi občanské společnosti, jež se podílejí na budování míru na nejnižší úrovni, nebude EU moci plně realizovat svůj potenciál pro dosažení opravdové a trvalé změny situace v nejneklidnějších částech světa. Výzva je to možná velická, odměna však bude ještě větší – mírové Evropě se bude dařit lépe ve světě bez válek.

1.2 Na základě těchto závěrů EHSV předkládá následující doporučení:

Doporučení týkající se strategie a politiky

1.2.1 ESVČ by měla vypracovat strategii budování míru, která bude zahrnovat civilní a vojenské operace, diplomatickou a politickou činnost, opatření rychlé reakce, humanitární činnost, dlouhodobou rozvojovou pomoc, krátkodobou pomoc, opatření týkající se změny klimatu, opatření v rámci obchodní a investiční politiky a veškerou ostatní činnost EU, jež má dopad na nestabilní regiony.

1.2.2 Pro přípravu této strategie by měla zřídit pracovní skupinu, jejímiž členy by byli zástupci z Evropského parlamentu, Evropské komise, Výboru regionů, EHSV, EIB a nevládních organizací podílejících se na budování míru.

1.2.3 Politiky a programy EU, obzvláště ty prováděné v oblastech konfliktů, by měly být podrobovány posouzení dopadu s přihlédnutím ke konfliktům, aby bylo zaručeno, že jsou v souladu s normami a hodnotami EU a že mohou zajistit co nejehospodárnější využití pomoci EU.

Doporučení k operačním záležitostem

1.2.4 Měl by být sestaven kodex zásad pro všechny operace EU prováděné v oblastech konfliktů a v oblastech náchylných ke konfliktům.

1.2.5 Součástí všech projektů budování míru by měla být propagace řádné správy věcí veřejných a demokratických zásad (lidských práv, svobody projevu, rovnosti, politických svobod a svobody sdružování v odborových organizacích) a také norem ochrany životního prostředí.

1.2.6 Je třeba stanovit kritéria pro monitorování pokroku reforem a zdokonalit systém monitorování tak, aby do něj byli zapojeni zástupci z řad občanské společnosti, aby bylo zaručeno rovné zastoupení žen a mužů v monitorovacích orgánech a aby bylo zajištěno odhodlání k provádění reforem. Měla by se věnovat větší pozornost předcházení konfliktům, přičemž by měl být kladen zvláštní důraz na úlohu výchovy a sdělovacích prostředků, včetně sociálních médií, v nestabilních regionech. Je třeba aktivně stimulovat a podporovat opatření napomáhající ke smírnému řešení konfliktů včetně mezikulturního dialogu a mediace.

1.2.7 Měla by se posílit spolupráce EU s organizovanou občanskou společností v nestabilních regionech prostřednictvím intenzivnější podpory organizací, jež vyznávají stejné hodnoty jako EU a propagují toleranci, pluralismus a další mírotvornou činnost, a mělo by se zjednodušit působení EHSV v této oblasti.

1.2.8 Je třeba podněcovat k dodržování usnesení OSN č. 1325 o úloze žen v oblasti míru, poskytovat větší podporu uskupením žen na nejnižší úrovni a propagovat rovné postavení žen a mužů.

1.2.9 Obětím konfliktů, zejména dětem, by se mělo dostat citlivější a cílenější pozornosti a většího uznání a podpory ze strany EU.

1.2.10 Je třeba podněcovat, usnadňovat a podporovat provádění programů na pomoc zranitelným mladým lidem, obzvláště chlapcům, aby mohli hrát plnohodnotnou a konstruktivní úlohu ve společnosti.

1.2.11 Je třeba rozšířit a zlepšit nábor a odbornou přípravu civilního personálu nasazovaného při misích a hlavní zaměření misí by se mělo přesunout z vojenského krizového řízení na řízení civilní.

1.2.12 Měla by se zřídit databáze evropských odborníků na budování míru a uchazečů o civilní mise z řad justice, právníků, policie, nevládních organizací podílejících se na budování míru, mediátorů, administrátorů a politiků majících zkušenosti v této oblasti.

Doporučení ohledně osvědčených postupů a výměny zkušeností

1.2.13 Instituce EU, členské státy a mezinárodní orgány by si mezi sebou měly vyměňovat hlavní ponaučení. Tuto výměnu by usnadnil soubor osvědčených postupů při budování míru a další průzkum týkající se využití nástrojů EHSV pro řešení konfliktů⁽¹⁾.

1.2.14 Je třeba věnovat větší pozornost výměně zkušeností plynoucích z mírotvorné činnosti v EU, např. při provádění programu EU PEACE v Severním Irsku, a zkušeností získaných v rámci vnější činnosti EU.

1.2.15 Mělo by se seriózně zvážit vytvoření špičkového evropského střediska či institutu pro oblast budování míru, jež by bylo úzce propojeno se stávajícími strukturami, opíralo by se o ně a zohledňovalo by nápady a doporučení od ostatních institucí a expertů.

1.2.16 Je třeba uspořádat velkou konferenci o budování míru, jejímž cílem by bylo projednat všechny složky nové strategie budování míru a shromáždit doporučení ohledně toho, jakým způsobem lze nejlépe sdílet získané poznatky.

2. Souvislosti

2.1 Toto stanovisko navazuje na stanovisko z vlastní iniciativy k tématu *Úloha EU v mírovém procesu v Severním Irsku*, které EHSV přijal v říjnu 2008⁽²⁾ a v němž vyzval EU, aby zařadila budování míru mezi stěžejní body své budoucí strategické orientace. Toto stanovisko rozšiřuje pole zkoumání za hranice EU, posuzuje nástroje pro budování míru, jež jsou k dispozici, obzvláště od vytvoření ESVC, šetří, do jaké míry probíhala výměna zkušeností, a formuluje doporučení pro budoucí činnost v této oblasti.

3. Úvod

3.1 EU, která je často popisována jako celosvětově nejúspěšnější nadnárodní počin při budování míru, lze označit za vzor v této oblasti. Její vlastní zkušenost, kdy byli po druhé světové válce svedeni dohromady zapříisáhlí nepřátelé, je určitě jejím vůbec největším úspěchem. Dalším vítězstvím při budování míru je udržování těchto zemí pospolu v jednom společenství, zvyšování jejich počtu a rozšiřování jejich vlivu ve světě. Zachování této dynamiky navzdory finanční krizi představuje další velkou výzvu.

3.2 EU však nemá k dispozici odpovídající nástroje, aby mohla nést tíhu své morální odpovědnosti buď jako vzor pro budování míru ve světě, nebo jako přední světový mírotvůrce. Při svém působení v oblastech konfliktů využívá širokou paletu různých nástrojů, jež má k dispozici – od krizového řízení přes humanitární pomoc až po pomoc vojenskou a rozvojovou. Její přístup však byl doposud nesouvislý a nekoordinovaný a chyběla mu přesvědčivá vazba na občanskou společnost na nejnižší úrovni.

3.3 Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost získala EU nový mandát v oblasti budování míru (článek 21), nový orgán pro jeho podporu (ESVC) a novou vedoucí funkci (vysoká představitelka paní Catherine Ashton) pro jeho uskutečňování. Neměl by již tedy existovat důvod, proč by se EU nemohla ujmout vedení a vyvíjet skutečný vliv na budování míru ve světě.

3.4 Pokud někdy existoval ten správný okamžik, kdy by EU měla zaujmout vedoucí postavení, pak je to právě teď. Státy, které s ní bezprostředně sousedí, procházejí obdobím politických, hospodářských a společenských zvrátů. V tomto klíčovém okamžiku svých dějin potřebují náležitou podporu. Spuštěním své nové a ambiciózní politiky sousedství EU prokázala svou připravenost a ochotu jít příkladem. V této oblasti – stejně jako při budování míru po celém světě – ovšem platí, že činy jsou důležitější než slova.

3.5 EU má skvělou možnost propojit všechny aspekty svého vlivu, a vytvořit tak ucelený a komplexní přístup k budování míru. Má k tomu také odpovídající zdroje. Úspěch ale bude nakonec záviset na politické vůli jednotlivých členských států EU, na jejich schopnosti promlouvat jedním hlasem

⁽¹⁾ Viz stanovisko SC/029 *Úloha EU v mírovém procesu v Severním Irsku*, zpravodajka: paní Morrice (Úř. věst. C 100, 30.4.2009, s. 100–108.

⁽²⁾ Tamtéž.

a na jejich ochotě plně podpořit ambiciózní společnou strategii budování míru, jež EU nejen propůjčí větší důvěryhodnost na mezinárodním poli, ale umožní jí rovněž prosazovat pozitivní změny ve světě.

4. Vývoj situace v této oblasti

4.1 „Budování míru“ je poměrně novým pojmem ve slovníku mezinárodní diplomacie. Poprvé jej definoval pan Butrus-Ghálí, generální tajemník OSN, v roce 1992 ve svém mírovém programu jako „činnost prováděnou za účelem identifikace a podpory struktur, jež budou moci posílit a upevnit mír, a zamezit tak opětovnému vypuknutí konfliktu“. V roce 2006 vznikla Komise OSN pro budování míru na podporu mírového úsilí v zemích, které v nedávné době prošly konfliktem. V roce 2009 zřídila Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) Mezinárodní síť pro otázky konfliktů a nestability (INCAF).

4.2 V evropském kontextu bylo budování míru v rámci vnějších vztahů EU poprvé konkrétně uvedeno v Göteborgském programu pro předcházení násilným konfliktům přijatém v roce 2001. Nejnovější zmínku pak nalezneme v článku 21 Lisabonské smlouvy, který vyjmenovává hlavní cíle vnější činnosti EU, k nimž patří zásada lidských práv a demokracie, předcházení konfliktům a zachovávání míru.

4.3 Lisabonská smlouva rovněž stanoví nový rámec pro vnější vztahy EU. Funkce vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v sobě spojuje pravomoci, jež byly dříve rozděleny mezi Radu a Evropskou komisi. Vysoký představitel (v současnosti tuto funkci vykonává paní Catherine Ashton) se opírá o Evropskou službu pro vnější činnost (ESVČ), do jejíž působnosti spadá diplomacie, rozvoj a obrana, což jsou tři oblasti, které mohou být využity k budování míru.

4.4 EU má v rámci ESVČ a příslušných ředitelství Evropské komise k dispozici široké spektrum nástrojů, jež lze uplatnit při budování míru. Patří sem tyto nástroje:

— **Civilní a vojenské mise v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky** zaměřené na policii, právní stát, civilní správu a ochranu civilního obyvatelstva, jež se často potýkají s nedostatkem kvalifikovaného personálu. Bezpečnost a logistika jsou považovány za předpoklad stabilního a bezpečného prostředí pro budování míru.

— **Nástroj stability**, který je hlavním zdrojem financování činností v oblasti budování míru ze strany EU. Více než 70 % dostupných prostředků (2 miliardy EUR v období 2007–2013) je využíváno k řešení krizí, kde vyplňují mezeru mezi krátkodobou humanitární a dlouhodobou rozvojovou pomocí.

— **Partnerství pro budování míru** vytvořené v rámci Nástroje stability, jehož účelem je zlepšit komunikaci s hlavními partnery při řešení krizí. Podporuje spolupráci s organizacemi občanské společnosti, napomáhá šíření osvědčených postupů a usnadňuje přístup k logistické a technické podpoře.

4.5 Existuje řada dalších nástrojů EU, jež nejsou konkrétně určeny k budování míru, ale mohou EU napomoci při plnění tohoto úkolu. Náleží k nim humanitární pomoc (ECHO), Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva, rozvojová pomoc z Evropského rozvojového fondu (státy AKT/zámořské země a území) a nástroj pro rozvojovou spolupráci (Latinská Amerika, Asie, oblast Perského zálivu a jižní Afrika).

4.6 K budování míru lze využít rovněž politiky EU, např. obchodní, environmentální, energetickou či zemědělskou politiku a investice EIB. Také politika rozšíření EU obsahuje složku budování míru, protože od kandidátských zemí vyžaduje, aby přijaly za své základní hodnoty EU⁽³⁾. Dále je zde evropská politika sousedství vztahující se na 16 zemí sousedících s EU, která byla aktualizována po Arabském jaru tím, že do ní byl zahrnut mírotvorný aspekt na podporu budování pevné a udržitelné demokracie, a nová agenda EU pro změnu, jež navrhuje různé způsoby posílení úlohy EU při budování míru.

4.7 Činnost EU zaměřená na budování míru sice z převážné části probíhá v rámci politiky vnějších vztahů, EU však provádí také jedinečnou mírovou iniciativu na svém území. Jedná se o zvláštní podpůrný program EU pro mír a usmíření v Severním Irsku a v pohraničních okresech Irska, který byl zaveden v roce 1996 a momentálně se nachází ve svém třetím období financování⁽⁴⁾.

5. Výzvy v oblasti budování míru

5.1 Hledání definice a strategie

5.1.1 Ačkoli je budování míru nyní obecně považováno za cenný nový přístup k zásahům v oblastech konfliktů, nemá tento pojem zatím přesnou definici. Někteří se domnívají,

⁽³⁾ Viz odstavec 2 závěrů Rady o rozšíření a procesu stabilizace a přidružení přijatých na 3132. zasedání Rady ve složení pro obecné záležitosti dne 5. prosince 2011: „Proces rozšíření i nadále posiluje mír, demokracii a stabilitu v Evropě a EU může být díky němu lépe připravena řešit globální otázky. Transformační síla procesu rozšíření s sebou přináší v zemích procesu rozšíření dalekosáhlou politickou a hospodářskou reformu, z níž má prospěch i EU jako celek. Úspěšné dokončení přístupových jednání s Chorvatskem je toho přesvědčivým důkazem a vysílá pozitivní signál širšímu regionu.“

⁽⁴⁾ Viz stanovisko CESE k návrhu oznámení členským státům, jímž se stanoví hlavní směry pro iniciativu v rámci zvláštního podpůrného programu pro mír a usmíření v Severním Irsku a v pohraničních hrabstvích Irska, SEK(95) 279 v konečném znění, (Úř. věst. C 236, 11.9.1995, s. 29), a stanovisko CESE k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o finančních příspěvcích Evropské unie do Mezinárodního fondu pro Irsko (2007–2010), KOM(2010) 12 v konečném znění – 2010/0004 (COD), (Úř. věst. C 18, 19.1.2011, s. 114).

že se vztahuje pouze na období po ukončení konfliktu a jeho cílem je stabilizace a obnova. Podle dalších má vyplnit mezeru mezi obrannou a rozvojovou politikou. A jiní jej popisují jako nepřetržitý katalytický proces sahající od předcházení konfliktům přes krizové řízení, nastolení míru a jeho zachování až po stabilizaci v období po ukončení konfliktu.

5.1.2 Pokud se zamyslíme nad jednotlivými složkami, týká se zachovávání míru bezpečnosti a obrany, při nastolování míru jde o využití diplomacie k dosažení politické dohody a budování míru zahrnuje obojí plus další prvky. V ideálním případě se jedná o činnost začínající před příchodem těch, jejichž úkolem je nastolit a zachovávat mír, a jestliže je úspěšná, nemusí být jejich přítomnost vůbec nutná. Budování míru, do něhož jsou zapojeny všechny zúčastněné strany a které pokrývá všechny aspekty a je plně konzultativní a dlouhodobé, by se dalo definovat jako časově neohrazený proces vedoucí k usmíření tím, že otevírá dveře a mysl.

5.2 Potřeba společného přístupu

5.2.1 Ať už je definice jakákoli, odborníci se shodují na tom, že budování míru je mimořádně složitý proces zahrnující široké spektrum subjektů, které krátkodobě či dlouhodobě vykonávají vojenské a civilní operace a diplomatickou činnost a poskytují finanční a technickou podporu na místní, národní a mezinárodní úrovni. Největší výzva spočívá v nalezení způsobu, jak zajistit soulad, koordinaci a doplňkovost mezi rozsáhlým spektrem politik, subjektů a nástrojů v EU a mimo ni, které působí ve stejné oblasti. Hlavním problémem je to, že jednotlivé členské státy a různí externí poskytovatelé pomoci mají různé priority a pokud se jejich potřeby a zájmy rozcházejí, může nastat napjatá situace.

5.2.2 Vzhledem ke složitosti struktur v institucích a ředitelstvích EU představuje praktická koordinace mezi jednotlivými odpovědnými činiteli další obrovskou výzvu. Stejně tak zde existuje významná potřeba zajištění souladu mezi politikami, které jsou cíleně zaměřeny na citlivé oblasti, jako je např. politika rozvojové pomoci, a politikami, které na ně mohou mít zásadní vliv, tj. zejména obchodní a investiční politika, politika v oblasti změny klimatu či energetická politika. Vytvoření ESVČ je vnímáno jako skutečná příležitost k propojení politiky a praxe v jednotlivých institucích a mezi EU, jejími členskými státy a ostatními významnými přispěvateli, jako je OSN, USA a Čína, a dalšími zainteresovanými stranami.

5.2.3 „Svatý grál“ komplexního přístupu sice zůstává nedostupný, jsou ovšem vyvíjeny snahy o to, aby byly nástroje EU využívány ucelenějším způsobem. Nejnovějším příkladem je přijetí inkluzivního přístupu k Súdánu a Jižnímu Súdánu

Radou pro zahraniční věci v červnu 2011. Tento přístup sahá od politického dialogu přes budování civilních kapacit až po rozvojovou pomoc a obchodní spolupráci. Dalším příkladem nového přístupu k budování míru je nedávno zveřejněné sdělení *Agenda pro změnu*, v němž jsou formulovány nové priority rozvojové politiky. V návrzích jsou zdůrazněna lidská práva, demokracie, rovnost, řádná správa věcí veřejných a vazba na občanskou společnost. Zatímco někteří to vnímají jako cenné nové myšlení, jiní se domnívají, že to nestačí.

5.3 Posílená úloha občanské společnosti při transformaci konfliktů

5.3.1 Proces transformace konfliktů vyžaduje určité zásadní změny v postoji a chování. Začleňování, angažovanost a dialog – to jsou zbraně, jimiž lze bojovat proti strachu, nenávisti, netoleranci a bezpráví. Jsou základními stavebními kameny, jež vytvářejí podmínky pro předcházení konfliktům a budování míru. Tato činnost musí probíhat v terénu na nejnižší úrovni, kde jsou otázky budování míru nejdůležitější. Zapojení organizací občanské společnosti, jež vyznávají stejné hodnoty jako EU, tj. rovnost, lidská práva, začleňování a toleranci, zde již nemůže být ponecháno náhodě a prioritu musí mít podpora těch, kdo jsou zranitelní, ohroženi nebo prostě nedokáží prosadit svůj hlas.

5.3.2 Je všeobecně uznáváno, že organizace občanské společnosti hrají klíčovou úlohu při zajišťování účinnosti a dlouhodobé udržitelnosti jakékoliv strategie budování míru. Spolupráce s místními nestátními subjekty a jejich konzultace slouží nejen k lepšímu porozumění EU určitému konfliktu postupem zdola nahoru, ale má také zajistit, aby občané v místě pociťovali odpovědnost za tento proces. Napomáhá rovněž propagovat budování míru, jež více přihlíží ke konfliktům, a pozitivně přispívá k jejich mírotvornému úsilí.

5.3.3 Budování míru, ať už na politické či operační úrovni, se až doposud vyznačovalo sklonem k přehlížení těch skupin, jež mohou mít zásadní vliv na tento proces. Ženy, které často udržují pohromadě strukturu společnosti během konfliktů, jsou zřídka zastoupeny v rozhodovacím procesu. Přístup místních obchodníků v oblastech konfliktů, kteří se vracejí ke každodenní práci, je důležitým projevem nezlomnosti, která si zaslouží podporu. Dalším účinným zdrojem na podporu budování míru je odborová činnost, např. demonstrace za mír a projevy solidarity, jaké jsme mohli často sledovat v ulicích, jež dnes leží na území EU. Je třeba pomoci mladým lidem nasměrovat jejich energii konstruktivním způsobem a věnovat odbornou pozornost zranitelným skupinám, zejména obětem.

5.3.3.1 Předcházení konfliktům a usmířování znesvářených skupin se stále větší měrou považuje za aspekt, kterému by v rámci snah o budování míru měla být věnována větší pozornost. V tomto ohledu hraje zásadní úlohu výchovy, tzn. vedení mladých lidí k tomu, aby odlišnost nejenom přijímali,

ale i respektovali. Značný význam mají také sdělovací prostředky – v úvahu je třeba vzít zejména úlohu, kterou ve snaze o pozitivní změnu mohou sehrát sociální média. Další důležitou součástí této činnosti je podpora specifických strategií, jejichž cílem je sbližovat různé skupiny, např. mezikulturního dialogu a mediace.

5.3.4 Strukturovaný dialog mezi EU a organizacemi občanské společnosti v oblastech konfliktů může vést ke vzniku trvalých partnerství a k většímu porozumění na nejnižší úrovni. EHSV může vzhledem ke své úzké vazbě na organizovanou občanskou společnost hrát větší úlohu při spolupráci EU s místními organizacemi v těchto regionech. Již nyní spolupracuje s podniky, odborovými svazy a jinými subjekty např. v Číně, Tibetu, Libanonu, severní Africe a státech AKT a je připraven zintenzivnit tuto výměnu zkušeností, a podpořit a posílit tak snahy organizací občanské společnosti a spolupráci s EU na projektech budování míru.

5.4 Větší uznání významu výměny zkušeností

5.4.1 Coby společenství 27 států, jež se spojily pro společné blaho, má EU potřebnou pozici, aby se mohla s ostatními dělit o své vlastní zkušenosti. EU skýtá příklady postupu – od svého rozhodovacího procesu až po svou strategii rozšíření –, jež by mohly být převzaty regionálními sdruženími v jiných částech světa. Jednou z takových organizací, které se nechaly inspirovat přístupem EU, je Africká unie, a jiné tak chtějí učinit. Existují další příklady zemí a regionů, jimž se podařilo uskutečnit změny bez konfliktů, a stojí za to zdůraznit je v politice a praxi budování míru.

5.4.2 EU se již od svého založení podílela na budování míru v rámci svých vnějších vztahů. Proto se může podílet o rozsáhlé zkušenosti z takových oblastí, jako je jihovýchodní Asie, Střední východ, Střední Amerika, Balkán a subsaharská Afrika. Některé z těchto operací byly mimořádně úspěšné, jiné méně. Výsledek zásahů EU v některých oblastech konfliktů byl sice ostře kritizován, ale i ze zkušeností tohoto typu by mohli političtí činitelé čerpat, pokud bude probíhat výměna poznatků.

5.4.3 Pokud jde o výměnu pozitivních zkušeností, musíme se ještě mnohemu učit. Mírový proces v indonéském Aceh, opětovné propojení kanalizačního systému v rozdělené Nikósi⁽⁵⁾ a podpora míru v Severním Irsku ze strany EU – to vše jsou příklady, jež by se daly rozsáhleji využít v souboru nástrojů EU k budování míru. Univerzální řešení sice neexistuje, jsou zde však určité hlavní zásady, jež platí pro mnohé oblasti konfliktů a jež nelze opomíjet.

5.4.4 Z průzkumů však vyplývá, že tato výměna zkušeností nemá své pevné místo v politice EU, obzvláště tehdy, pokud se týká jak vnitřní, tak vnější činnosti. V případě programu PEACE pro Severní Irsko lze pozorovat absenci jakéhokoli systematického přístupu k výměně poznatků s jinými oblastmi konfliktů. Vzhledem k tomu, že EU jsou připisovány zásluhy za podíl na mírovém procesu v tomto regionu, že Barrosova pracovní skupina pro Severní Irsko doporučila výměnu zkušeností s ostatními oblastmi konfliktů a že právě pro tento účel byla vytvořena Síť pro mír, je tento zjevný nedostatek přenosu získaných poznatků do vnější činnosti promarněnou příležitostí a zásadní politickou chybou.

5.5 Na cestě k vytvoření střediska pro budování míru

5.5.1 Musí se tedy ještě udělat hodně pro to, aby EU mohla zaujmout přední postavení ve světě ve strategii budování míru a zajistit, že její činnost bude mít větší dosah a dopad. Jedním z projednávaných návrhů je vytvoření evropského institutu pro mír, k němuž vyzvali bývalý finský prezident a švédský ministr zahraničních věcí. Tento institut by měl zajišťovat větší soulad, koordinaci a doplňkovost mírotvorného úsilí EU. Čelní představitelé Severního Irska zase navrhli zřídit mezinárodní špičkové středisko, jež by se věnovalo budování míru mimo Belfast a bylo by financováno z programu EU PEACE. K této diskusi se připojil také Evropský parlament, který vypracoval politický dokument pod názvem *Plán vytvoření institutu pro mír*.

5.5.2 Možnost vytvoření nového institutu či střediska propojeného s ostatními orgány působícími v této oblasti, jako je Ústav Evropské unie pro studium bezpečnosti (EUISS) či Agentura pro základní práva, stojí za seriózní zvážení. Pokud by se tato organizace zaměřila na nezávislé odborné poradenství, dialog, odbornou přípravu, vypracovávání studií a výměnu zkušeností mezi lidmi pracujícími v této oblasti, pak by mohla být cenným přínosem pro práci ESVČ v této klíčové sféře činnosti EU.

5.6 Příležitost, kterou nesmíme promarnit

5.6.1 Toto stanovisko se zabývá tím, jakým způsobem by se mohla EU nejlépe zorganizovat, aby hrála konstruktivnější úlohu při plnění nejnáročnějšího úkolu v dnešním světě, tj. řešení konfliktů. Skutečnost, že zatím neexistuje definice budování míru a že EU doposud nevypracovala strategii budování míru znamená, že se prakticky jedná o nepopsaný list. Jde o vzácnou příležitost pro EU v oblasti mezinárodních vztahů, která se nemusí opakovat.

5.6.2 Zřízení ESVČ by mělo EU umožnit, aby se pevně chopila této příležitosti a ujala se vedení v mezinárodním úsilí o budování míru. Hlavním úkolem nyní je vypracovat vlastní strategii budování míru, jež nejen zajistí soulad mezi jednotlivými programy a politikami EU, ale také mezi hodnotami

⁽⁵⁾ Viz stanovisko Výboru regionů Diplomacie měst ze dne 12. února 2009 (Úř. věst. C 120, 28.5.2009, s. 1).

a zájmy EU a jejích členských států. Bez společné zahraniční politiky stanovující uznávané zásady pro zasahování či nezasahování v oblastech konfliktů se to může ukázat jako obtížné, někteří se však domnívají, že jednotný přístup EU je jedinou cestou, jak zajistit, aby budování míru mělo skutečný praktický dopad.

5.6.3 Historie EU naučila, že demokracie má navrch nad diktaturou, jaký je význam spravedlnosti, rovnosti a lidských práv a že netolerance, xenofobie, diskriminace a předsudky jsou nebezpečné. Od světové války po pád Berlínské zdi EU neustále pokračuje v budování míru, upevňuje dosažené výsledky a razí cestu ostatním. Prošla mnohými obdobími zkoušek, v neposlední řadě současnou finanční krizí. Činnost EU

doma i v zahraničí se však opírá o její základní hodnoty, od nichž se nikdy nesmí odchýlit.

5.6.4 V těchto dobách vnitřní krize a sebereflexe nesmí EU ztrácet ze zřetele širší kontext a svou globální odpovědnost. Nesmí ustát ve své vnější politice a v plnění svých závazků a musí si vybudovat svou vlastní úlohu, kterou nemůže plnit žádný jiný stát či skupina států. Při budování míru přináší EU svou historii, své zásady a svůj jedinečný přístup zdola nahoru do oblastí, kde jsou renomé, porozumění, zkušenosti, velkorysost a důvěra nejcennějšími faktory. Coby přední světový mírotvorce potřebuje EU rovněž jistotu, přesvědčení a odvalu k tomu, aby mohla jednat.

V Bruselu dne 19. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

PŘÍLOHA

Osoby, jež byly konzultovány při přípravě tohoto stanoviska:

1. pan Gerrard Quille, poradce v oblasti bezpečnostní a obranné politiky, oddělení pro politiku, GŘ pro vnější politiku, Evropský parlament;
 2. paní Franziska Katharina Brantner, poslankyně EP, členka skupiny Zelených/Evropské svobodné aliance, členka Výboru pro zahraniční věci, zpravodajka k návrhu nařízení, kterým se zřizuje nástroj stability, a členka delegace pro vztahy s Izraelem;
 3. pan Marc Van Bellinghen, pověřený vedoucí oddělení, a pan Andrew Byrne, administrátor: politický výbor pro globální a multilaterální otázky, ředitelství C, předcházení konfliktům a bezpečnostní politika, oddělení pro budování míru, předcházení konfliktům a mediaci, Evropská služba pro vnější činnost;
 4. pan Kyriacos Charalambous, programový administrátor – politiky EU, GŘ REGIO D1, oddělení pro koordinaci programů, vztahy s ostatními institucemi a nevládními organizacemi, zjednodušení, fond solidarity, a paní Tamara Pavlin, programová manažerka – politika EU, GŘ REGIO D4, oddělení Irsko, Spojené království;
 5. paní Catherine Woollard, výkonná ředitelka, EPLO (Evropský mírový kontaktní úřad);
 6. paní Olga Baus Gibert, administrátorka pro mezinárodní vztahy – budování míru – plánování řešení krizí, služba nástrojů vnější politiky, oddělení pro operace v rámci nástroje stability;
 7. pan David O'Sullivan, vrchní ředitel, Evropská služba pro vnější činnost;
 8. Prof. Dr. Joachim Koops, akademický ředitel, European Peace and security Studies, Vesalius College, Brusel, a ředitel Global Governance Institute;
 9. paní Danuta Hübner, poslankyně EP, členka skupiny Evropské lidové strany, předsedkyně Výboru pro regionální rozvoj, členka zvláštního výboru pro finanční, hospodářskou a sociální krizi, členka Delegace pro vztahy se Spojenými státy a náhradnice v Hospodářském a měnovém výboru;
 10. pan Luc Van den Brande, předseda komise CIVEX, Výbor regionů;
 11. paní Mireia Villar Forner, vyšší politická poradkyně, předcházení krizím a obnova, OSN/UNDP.
-

III

(Přípravné akty)

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

477. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ VE DNECH 18. A 19. LEDNA 2012

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Jednotný trh práv duševního vlastnictví – Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě

COM(2011) 287 final

(2012/C 68/05)

Zpravodaj: **pan MEYNENT**

Dne 24. května 2011 se Evropská komise, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Jednotný trh práv duševního vlastnictví – Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě

KOM(2011) 287 v konečném znění.

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 19. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 160 hlasy pro, 3 hlasy byly proti a 7 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Práva duševního vlastnictví musí i nadále zastávat svou tradiční úlohu hnací síly inovací a růstu. Ochranný režim, který Komise zamýšlí podrobit změnám, si musí zachovat tuto klasickou vlastnost, aniž by se zcela poddal vývoji směrem k ryze majetkovému a finančnímu přístupu, ačkoli nelze opomenout, že tržní hodnota největších nadnárodních podniků se dnes z velké části zakládá na jejich portfoliu nehmotných práv a licencí, jejichž hodnota musí být podle Mezinárodních standardů účetnictví součástí rozvahy.

1.2 Strategie, kterou Komise předkládá pro otázku práv duševního vlastnictví na jednotném trhu, je zároveň nezbytný

a komplementární prvek strategie Evropa 2020, Aktu o jednotném trhu a Digitální agendy pro Evropu. V této oblasti je strategie zapotřebí vzhledem k rostoucímu nehmotnému podílu a posilování finančních vlivů na ekonomiku, nicméně nesmí se zapomínat na to, že současný vývoj stojí na odborné přípravě a stále důležitějších dovednostech osob a jejich znalostí v oblasti růstu nové ekonomiky; lidský rozměr a veřejný zájem musí být nedílnou součástí strategie a Výbor je toho názoru, že to z formulovaných návrhů a rozborů nevyplývá dostatečně jasně.

1.3 Jak ve svých předchozích stanoviscích Výbor vždy zdůrazňoval, prioritou musí být to, aby se malým a středním podnikům umožnilo chránit jejich vynálezy a tvorbu a současně

mít přístup k potenciálu poznatků, jaký představuje ohlášení patentů, a formou stále rozmanitějších obchodních a reklamních strategií ve znalostní a informační společnosti.

1.4 Výbor již dlouho čeká na jednotnou patentovou ochranu a možnost sjednotit judikatury vnitrostátních soudů v rozsahu jednotného trhu a doufá, že k tomu brzy dojde, v zájmu evropských podniků a evropského hospodářství, jež jsou oproti vnější konkurenci v nevýhodném postavení. Výbor očekává od iniciativ Komise, že výrazně sníží transakční náklady, zejména v souvislosti s patenty.

1.5 V roce 2012 Komise předloží legislativní návrh k vymáhání autorských práv spojených s hudbou on-line; Výbor trvá na konzultaci organizací zastupujících práva a zájmy v dané věci, včetně práv a zájmů uživatelů i zaměstnanců, a to neformálně a předem; trvá rovněž na transparentnosti a kontrole organizací spravujících autorská práva a práva příbuzná, což jsou prvky, které musí v systému vymáhání, jenž bude navržen, převažovat. Pokud jde o poplatek za kopii pro osobní potřebu, Výbor se domnívá, že není dostatečně spravedlivý, neboť taková kopie je nedílnou součástí čestného používání (*fair use*). V žádném případě by se tento poplatek neměl vztahovat na pevné disky používané podniky při jejich průmyslových a obchodních aktivitách.

1.6 Nestačí uvažovat o zacházení s právy duševního vlastnictví jako s cennými papíry, jež by byly případně obchodovatelné na specializované evropské burze, protože malé a střední podniky a velké nadnárodní skupiny nebudou mít stejné možnosti přístupu, což by mohlo urychlit únik evropských inovací na jiné světadíly; Výbor se zájmem očekává podrobné návrhy Komise v tomto ohledu.

1.7 Budoucí harmonizovaná politika práv duševního vlastnictví musí rovněž zohlednit obecný zájem a práva spotřebitelů, jakož i účinné zapojení všech složek společnosti do úvah a procesu přípravy celkové a vyvážené strategie v této oblasti. Jde o to dostat takto chráněné inovace a tvorbu do společného prostoru znalostí společnosti a učinit z nich přínos pro podporu kultury, informovanosti, vzdělávání a odborné přípravy a obecněji základních kolektivních práv v členských státech.

1.8 Sbližování vnitrostátních právních předpisů pro ochranu nehmotných práv a potlačování pirátství jsou na jednotném trhu nezbytné pro usnadnění správní a celní spolupráce, popřípadě policejní a soudní spolupráce na úrovni vyšetřování a potlačování nejzávažnějších porušení chráněných práv, pokud jsou obchodního charakteru, a zejména pokud je tím ohroženo zdraví a bezpečnost spotřebitelů.

1.9 Padělání ve velkém rozsahu a podvodné kopie pro komerční účely jsou často v přímém vztahu s organizovaným

zločinem, přičemž pravděpodobnost dopadení a tresty udělené za tento druh organizované trestné činnosti nemají dostatečně silný odrazující účinek.

1.10 Právě proto Výbor podporuje strategii Komise, za účelem podpory koordinované politiky a činnosti a skutečné správní spolupráce, které jsou jejím zásadním pilířem, a to v zájmu podniků stejně jako v obecném zájmu.

1.11 Dnešní příklady placeného přístupu on-line, jaké vyvinuly Apple, Amazon, Google či Deezer, ukazují, že autorská práva nelze zhodnotit pomocí kriminalizace mládeže; navíc pokud jsou ceny rozumné a přístupné, nelegální soukromé kopie přijdou o hlavní prvek své přitažlivosti.

1.12 Občanské soudy jsou příslušné ve většině případů porušování nehmotných práv, o nichž je řeč, avšak pokud necháme stranou obvyklou pomalost postupů, důkazní břemeno, které nesou MSP, je často neúměrné, zvláště v případech porušení za hranicemi vlastní země, a bylo by vhodné uvažovat o zvláštních postupech na jednotném trhu při vyšetřování, konfiskaci, vzájemném uznávání správních a soudních aktů, přenesení důkazního břemene.

1.13 Odškodnění stěžovatelů může být rovněž v mezinárodních souvislostech obtížné a mělo by se stát předmětem spolupráce mezi dotýcnými zeměmi, aby bylo zabezpečeno odškodnění držitelů odpovídajících práv, a to co nejméně skutečnému poškození, nezávisle na pokutách či jiných trestech, které mohou soudy stanovit.

1.14 Je třeba jasný právní rámec pro soukromá „řešení“ (kodexy), a především je namísto podobných iniciativ zapotřebí prosadit soudní dohled, procesní záruky a záruky, že budou dodržována práva jednotlivců: právo na informace, na soukromý život, na svobodu vyjadřování a komunikace; a zaručit neutralitu internetu.

1.15 Současně by měla být účinně použita obecná zásada přiměřenosti, pokud jde o vztah mezi trestnými činy a tresty; v tomto duchu by bylo třeba revidovat některé vnitrostátní právní předpisy, které silně pronikají do soukromí osob a jsou velmi represivní v souvislosti s nelegálními kopiemi a audiovizuálními produkty vytvořenými jednotlivci po internetu v malém měřítku bez snahy učinit tak za účelem obchodování. Nesmí se vzbudit dojem, že právní předpisy se řídí spíše lobbyistickými tlaky než základní zásadou trestního práva.

1.16 Výbor rovněž se zájmem očekává návrhy Komise týkající se modernizace práva ochranných známek a jeho harmonizaci a modernizaci v rámci jednotného trhu. Domnívá se totiž, že modernizace a zlepšení ochrany jsou nezbytné vzhledem k jejich významu pro určení hodnoty společnosti.

2. Návrhy Komise

2.1 Při úvahách o nehmotných statcích nám často jako první přijdou na mysl výzkum, patenty a obecněji technologické inovace. Přitom ačkoli je pravda, že tyto složky jsou určujícími faktory konkurenceschopnosti, existuje ještě jiná kategorie nehmotných aktiv: všechny nemateriální oblasti související s představitelstvem. Sem spadá celá škála činností, koncepcí a odvětví, jež zahrnují kulturní a uměleckou produkci v nejširším možném významu, design, reklamu, značky atp. Všechny tyto prvky mají jednu společnou vlastnost: jsou založeny na tvorbě a kreativitě.

2.2 Nové skutečnosti, jako ratifikace tzv. „smluv týkajících se internetu“ Světové organizace duševního vlastnictví (WCT, WPPT) Unii i členskými státy, nemohly být v návrzích Komise v roce 2009 zohledněny. Dnes sdělení tuto novou skutečnost zohledňuje stejně jako Obchodní dohodu proti padělatelství (ACTA).

2.3 Rozlišují se dvě podoby nehmotného (či duševního) vlastnictví: průmyslové vlastnictví a literární a umělecké vlastnictví.

2.4 Dvěma tradičními hlavními způsoby ochrany vynálezců a tvůrců jsou: patenty, jimiž se chrání vynálezy, které mohou dojít průmyslového využití, a autorské právo (či jeho restriktivnější verze *copyright* v *commonlaw*) pro publikace a další velmi široce pojatou literární, audiovizuální či uměleckou tvorbu.

2.5 Toto sdělení má v úmyslu představit celkovou strategickou vizi Komise týkající se zavedení skutečného jednotného trhu duševního vlastnictví, který v současné době v Evropě chybí – evropského režimu práv duševního vlastnictví vhodného pro ekonomiku zítřka, který by odměňoval tvůrčí a invenční úsilí, vytvářel pobídky pro inovace v rámci EU a umožňoval rozvoj kulturní rozmanitosti vytvářením dalších odbytišť obsahu na otevřeném a konkurenčním trhu.

2.6 Jde o soubor návrhů, z nichž některé shrnují politiky, jež byly zahájeny již dávno, avšak které by bylo třeba harmonizovat a upravit, a nové návrhy zaměřené na zapracování a zahrnutí práv duševního vlastnictví do evropského jednotného trhu.

2.7 Některé návrhy zatím nejsou podrobně formulovány, je třeba vyčkat do příštích měsíců, než budou k dispozici konkrétní návrhy ohledně formy uspořádání evropského trhu práv duševního vlastnictví a revize ve smyslu harmonizace ochrany značek. V roce 2012 Komise předloží návrhy na správu práv týkajících se hudby on-line.

2.8 Ostatní návrhy již byly předloženy mnohem dříve, například návrh na vytvoření jednotného patentu, který se snad podaří po třech desetiletích úsilí brzy dokončit, nebo návrh na harmonizaci právních předpisů a konkrétních opatření pro boj proti padělení výrobků a pirátství či nedovolenému napodobování značek; avšak tyto návrhy jsou nyní formulovány v harmonizovaném a soudržném rámci, aby v součinnosti s ostatními návrhy přispěly k účinnosti navržené strategie.

3. Všeobecné úvahy Výboru

3.1 Z hlediska Výboru by moderní integrovaný evropský režim práv duševního vlastnictví významně přispěl k růstu, udržitelnému vytváření pracovních míst a ke zvyšování konkurenceschopnosti naší ekonomiky – což jsou hlavní cíle strategie Evropa 2020. Výbor v minulosti pravidelně předkládal své návrhy a vyslovoval se k otázkám průmyslového vlastnictví i literárního a uměleckého vlastnictví na jednotném trhu⁽¹⁾.

3.2 Práva duševního vlastnictví zahrnují práva na průmyslové a obchodní využití, jako jsou patenty a užité vzory, značky, odrůdová práva, práva týkající se databází či elektronických schémat, průmyslové vzory, zeměpisná označení, autorská práva a práva příbuzná, výrobní tajemství.

3.3 Průmyslová odvětví založená na znalostech sama o sobě představují 1,4 milionu malých a středních podniků v Evropě a 8,5 milionu pracovních míst; procházejí rychlým a souvislým růstem v porovnání s ostatními hospodářskými odvětvími a podílejí se rovněž na hospodářském oživení.

3.4 Komise uvádí: „Práva duševního vlastnictví jsou vlastnická práva.“ Považují se za vlastnická práva, avšak ve skutečnosti jde o nehmotná práva, jež chrání jejich držitele proti kopírování a před konkurencí. Představují výjimku z volné hospodářské soutěže v podobě dočasných monopolů chráněných titulem či osvědčením, které vydává příslušný státní úřad (patenty ...), nebo které jsou uznávány vládními právními předpisy (autorské právo a práva příbuzná).

3.5 Držitel těchto práv je mohou dále postoupit, nebo mohou prodat pouze právo na reprodukci v podobě licence, což je přibližuje nehmotnému vlastnickému právu, jehož ochrana je však v praxi více nahodilá, než je tomu v případě vlastnictví hmotných statků, a to kvůli jejich odlišnému základu. Dočasné monopoly se ostatně uznávají a chrání pouze z důvodu všeobecného zájmu, aby byl zvýšen potenciál znalostí a technologií, jež podnítl průmyslový či kulturní rozvoj.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 18, 19.1.2011, s. 105.

Úř. věst. C 116, 28.4.1999, s. 35.

Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s. 15.

Úř. věst. C 77, 31.3.2009, s. 63.

3.6 Tento rozměr všeobecného zájmu se již nevyskytuje v oblasti programového vybavení, které nejsou nuceny zveřejňovat své zdroje tam, kde jsou za účelem jejich ochrany vydány patenty. Evropské právo vylučuje udělování patentů softwaru (Evropská patentová úmluva) a právem odvozeným z práva autorského nechrání zdroje, nýbrž pouze účinky způsobené takzvaným proprietárním softwarem. To však znamená problém, protože stejné účinky mohou být docíleny odlišnými počítačovými programy; navíc k ochraně softwarových autorských práv se vážou zvláštní povinnosti, aby byla zajištěna interoperabilita různých programů, což může opravňovat k dekompilaci. V zásadě padesátiletá ochrana se však jeví jako příliš dlouhá v oblasti s vysoce rychlou obnovou a inovacemi, kde „výherce bere všechno“ na trhu s technologiemi a programy, jež se neustále vyvíjejí a proměňují.

3.7 Naproti tomu jsou zde tlaky proti tradičním formám ochrany v podobě vzniku volných veřejných licencí, jako je všeobecná veřejná licence (*General Public License*) pro software a *Creative Commons* pro literární či uměleckou oblast; jde o zpochybnění klasických forem ochrany, jež jsou považovány za brzdu znalostní a informační společnosti. Tyto volné licence, které představují výraznou část světového trhu, by měly být uznávány a chráněny stejně jako ostatní licence pro vlastněné tituly.

3.8 Výjimky mohou ovlivnit dočasnou ochranu z důvodu všeobecného zájmu (povinné licence, pokud vlastníci práv odmítají udělit licence v některých zemích, nebo v oblasti léků v případech epidemií nebo rozsáhlých onemocnění zvířat). V minulosti, do doby, než dohody TRIPS a nedávné dohody SODV dodaly širší, ne-li celosvětový rozměr nehmotným právům souvisejícím s mezinárodním obchodem, řada zemí nezajišťovala skutečnou a dostatečnou ochranu, nebo tolerovala porušování průmyslového a literárního vlastnictví za účelem vybudování vlastní průmyslové základny a rozvoje vlastních poznatků (Japonsko, některé evropské země atd.). Takové postupy jsou stále méně časté, ale státy mohou být v praxi více či méně represivní nebo tolerantní vůči padělkům (Čína, Indie ...).

3.9 Vývoj nehmotných aktiv (značek) umožňuje podniku odlišit se od konkurence, uvést na trh nové výrobky, nové koncepty a obecněji řečeno posílit konkurenceschopnost, jakou nelze ocenit, což v konečném důsledku znamená více zákazníkům a vyšší zisky a rovněž nová pracovní místa. Padělání a nedovolené napodobování se rozvíjejí a ohrožují jak pracovní místa, tak investice; ohrožují rovněž zdraví a bezpečnost spotřebitelů i jejich důvěru v padělané či okopírované značky, neboť snižují příležitosti pro postoupení licencí a očekávané příjmy a daně.

3.10 Nicméně hodnota generovaná těmito aktivy je v nehmotné ekonomice stále více zohledňována při určování hodnoty velkých podniků na burze v souvislosti s posílením finančních vlivů na tento druh ekonomiky. Nejvýznamnější

tržní kapitalizace podniků, jako jsou Microsoft, Apple, IBM (portfolio 40 000 patentů), Google nebo Facebook, se zakládají z 90 % na jejich nehmotných aktivech; tento podíl se proměňuje v závislosti na odvětví hospodářství, ale zůstává vysoký, mezi 90 % a 40 % tržní kapitalizace podniků na trhu. Nové účetní standardy vyžadují, aby se vykazovaly nehmotné hodnoty, ale kladou závažné problémy, pokud jde o jejich ocenění.

3.11 Taková změna měřítko má přímý dopad na pojem „duševní vlastnictví“, jehož povaha se ve skutečnosti od dob klasického používání patentů a autorských práv změnila, čemuž se věnovaly nejnovější úmluvy SODV. Komise požádala SODV, aby na program příští konference zařadila ochranu databází, a to v souvislosti s mezinárodní smlouvou.

3.12 Rovněž to vysvětluje dohodu ACTA a podmínky jejího přijetí (aniž by se tím ospravedlňovaly); cílem této dohody je provádět opatření na ochranu vlastnictví patentů a autorského práva zapsaných v Dohodách WTO o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) napříč hranicemi. Některé země jako Čína či Indie v Ženevě blokují přijetí prováděcích opatření TRIPS, čímž brání jakékoli skutečné ochraně nehmotných práv v mezinárodním obchodu.

3.13 ACTA by v zásadě neměla pozměnit *acquis communautaire*; avšak její výlučné změření na posílení ochrany držitelů práv za pomoci celních opatření, policejních opatření a opatření správní spolupráce nadále upřednostňuje specifický náhled na vlastnictví práv; ostatní lidská práva, bez pochyby ta nejzákladnější, jako jsou právo na informace, na zdraví, dostatečnou výživu, výběr osiv zemědělci, kulturu, nejsou dostatečně zohledněna, což bude mít důsledky na budoucí evropské právní předpisy, které budou přijaty za účelem harmonizace právních předpisů členských států. Individualizované a exkluzivní vlastnické pojetí dočasných výjimek z volné hospodářské soutěže nemůže být bez následků pro budoucnost znalostní a informační společnosti a lidská práva třetí generace obsažená v Listině základních práv Evropské unie.

3.14 Je třeba poznamenat, že vynálezy přijaté coby způsobilé k patentování musí čelit značným odlišnostem v různých zemích, zvláště pokud se týká nových technologií; software je v jistém smyslu specifický a někde (v USA) je chráněn patenty, jinde (v Evropě) zvláštním autorským právem, avšak oba tyto protikladné režimy vytvářejí silné překážky inovacím a například ve Spojených státech jsou příčinou nepřiměřených nákladů na právní ochranu. Vydávání triviálních patentů vytváří silnou právní nejistotu; Spojené státy nedávno reformovaly Úřad USA pro patenty a obchodní známky (USPTO) a revidovaly svůj systém ochrany nových technologií, zejména softwaru, aby bylo možné vydávat kvalitní patenty a podpořit tím inovace i právní jistotu.

3.15 Postup projednávání požadavků je zásadní, musí být nanejvýš kvalitní a uznán pro budoucí jednotnou patentovou ochranu, aby potvrdil svou hodnotu a co nejvíce zamezil námitkám a soudním sporům. Evropský patentový úřad má k dispozici kvalifikovaný personál, avšak bude třeba mu poskytnout dostatek času na prostudování jednotlivých spisů, aby byla zaručena tato kvalita, která by měla být charakteristickým znakem evropské inovace. Rovněž kvalita překladů z vnitrostátních jazyků do dorozumívacích jazyků podle Londýnské úmluvy musí být předmětem stejné péče, s využitím odborníků na technický překlad; Výbor se domnívá, že současná úroveň programů pro automatický překlad je ještě příliš nízká na to, aby v požadované kvalitě dokázaly přeložit odborný technicko-právní jazyk vysoké úrovně použitý v patentech ⁽²⁾.

4. Konkrétní připomínky Výboru

4.1 Ochrana vynálezů patenty

4.1.1 Podle Evropské patentové úmluvy lze pro vynálezy vyznačující se novostí, které mohou nalézt průmyslové využití, žádat o patentovou ochranu; software, obchodní metody, algoritmy a rovnice ani vědecké objevy patentem chránit nelze; zpochybnění těchto zásad v souvislosti se softwarem (jde o algoritmy) a genetickými objevy (lidský genom, úloha genů) vyvolalo diskusi, neboť zde existují silné protichůdné názory. Spojené státy vydávají patenty v oblasti evropských výjimek (na základě judikatury Nejvyššího soudu USA), které dnes způsobují vážné potíže a vedou k nepřiměřeným nákladům na ochranu v případě sporů.

4.2 Ochrana programového vybavení

4.2.1 „Směrnice Rady 91/250/EHS chrání počítačové programy autorskými právy stejně jako literární díla ve smyslu Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl (Paříž, 1971). Otázka autorství je do značné míry přenechána k posouzení členským státům EU. Zaměstnavatelé jsou oprávněni k výkonu hospodářských práv souvisejících s programy, které vytvořili jejich zaměstnanci. Osobnostní práva jsou z rámce této směrnice vyloučena.“ ⁽³⁾ Tato směrnice neřeší problém s právy zaměstnaných tvůrců, a to ani z hlediska autorského práva, ani pokud jde o patenty.

4.2.2 Výbor doporučuje Komisi, aby se zabývala možností zvláštní ochrany programového vybavení po velmi omezenou dobu; směrnici 91/250/EHS ⁽⁴⁾ by bylo možné revidovat, aby došlo k výraznému omezení délky ochrany, například na pět let, a aby poté bylo nutné zveřejnit zdroje s ohledem na rychlost inovací a aktualizaci programů významných vydavatelů.

4.3 Ochrana databází

4.3.1 Jde o zvláštní ochranu inspirovanou literárním a uměleckým vlastnictvím, avšak na dobu 15 let, zatímco

díla, na něž se odkazuje či která se citují některými databázemi, zůstávají předmětem autorského práva. Evropské právní předpisy jako jedny z mála ochraňují tvůrce databází, kteří jsou v ostatních zemích světa důsledně opomíjeni.

4.4 Ochrana počítačových schémat

4.4.1 Elektronické karty a počítačové procesory jsou předmětem univerzální *ad hoc* ochrany proti kopírování, která je zakotvena v Marakéšských dohodách (1994) zakládajících WTO.

4.5 Ochrana literárního a uměleckého vlastnictví

4.5.1 Autorské právo (schematicky *copyright* plus duševní právo autora) stejně jako právo umělců na opětovný prodej jsou v Evropě rovněž předmětem univerzální ochrany.

4.5.2 Ochrany děl, zejména knih, filmů a hudby, se dotýkají moderní prostředky digitální reprodukce a přenosu po internetu. Tyto prostředky mohou usnadnit vytváření kopií o stejné kvalitě jako originál i jejich obchodování. Tyto postupy jsou v Evropě nezákonné, avšak vnitrostátní právní předpisy se liší; Výbor podporuje skutečnou harmonizaci právních předpisů směřující k přiměřeným a vyváženým kontrolám a sankcím.

4.5.3 Evropské právo silně ochraňující držitele autorského práva a práv s ním související se v této oblasti obzvláště rozvinulo. Je tomu tak i ve Spojených státech, což z velké části vysvětluje dohodu ACTA, způsob její „tajné“ přípravy, která byla omezena jen na některé země, a zejména její cíle zaměřené na „prosazování práva“ v situaci, kdy nelze docílit toho, aby její praktické postupy a závazky přijala WTO, neboť k tomu je třeba jednomyslné rozhodnutí, a některé země jako Čína či Indie by mohly být proti.

4.5.4 Nicméně podle Výboru usiluje přístup ACTA o soustavné posilování postavení držitelů práv v opozici k veřejnosti, jejíž některá základní práva (na soukromý život, na svobodu informací, listovní tajemství, presumpce nevinny) jsou stále více oslabována právními předpisy, které jsou velmi silně nastaveny ve prospěch distributorů obsahu.

4.5.5 „Profesionální“ podvodníci dokážou výborně uniknout jakékoli kontrole datových toků na internetu a „příkladné“ tresty pro několik dospívajících lidí nemohou překrýt skutečnost, že audiovizuální producenti zaostali o deset let s vytvořením obchodního modelu přizpůsobeného novým informačním a komunikačním technologiím. Za účelem snížení procesních nákladů a délky řízení byly porůznu vypracovány kodexy chování, někdy podporované vládou, které zavazují poskytovatele přístupu k internetu, aby poskytovatelům audiovizuálních a hudebních obsahů – což je odvětví s vysokým stupněm koncentrace – dodali jména a adresy domnělých „kopírovačů“ obsahů nelegálně získaných na internetu. Možnosti omylu se

⁽²⁾ Evropský patentový úřad (EPO) nabízí nástroje pro překlad, avšak jsou omezeny na tři úřední jazyky.

⁽³⁾ Viz COM(2000) 199 final (české znění není k dispozici).

⁽⁴⁾ Úř. věst. L 122, 17.5.1991, s. 42.

nerovnájí nule. Závažnost této podoby udání může být ještě zesílena přerušením přístupu k internetu domnělým padělatelům. To sice může v kontextu rozpočtových omezení usnadnit práci přetížených soudů a tvůrci právních předpisů umožnit, aby nemusel zasahovat a navrhopat pro boj proti padělání úřední instituce, avšak podobné soukromé postupy mohou vést k nežádoucím důsledkům, ostatně stejně jako právní předpisy rozhodnuté pod tlakem lobbyistů z firem pro distribuci filmů a hudby, jež v různých zemích platí obecně s velmi málo přesvědčivými výsledky a za cenu porušování práv spotřebitelů, kteří jsou všeobecně naprosto ignorováni a ve svém souhrnu považováni za potenciální podvodníky.

4.5.6 Pokud je samo o sobě nezbytné zajistit, aby byly respektovány právní předpisy pro boj proti pirátství, jež ve většině případů chrání spotřebitele proti rizikům ohrožujícím zdraví a bezpečnost a rovněž ochraňují kvalifikovaná pracovní místa, která respektují práva pracujících, bylo by vhodné upřesnit celkovou koncepci literárního a uměleckého vlastnictví, a to za účelem nalezení nové rovnováhy právních předpisů, jež bude třeba harmonizovat rovněž s ohledem na práva spotřebitelů, uživatelů i pracujících a při současném zapojení zastupitelských organizací do přípravy předpisů v těchto oblastech.

4.5.7 Šíření děl prostřednictvím kabelového přenosu či družicového vysílání se řídí směrnici⁽⁵⁾. Existují další evropské předpisy:

- směrnice týkající se osiřelých děl (právě projednávaná legislativním orgánem)⁽⁶⁾;
- směrnice o pronájmu a půjčování⁽⁷⁾;
- a výjimky z autorského práva⁽⁸⁾.

Tyto právní předpisy jsou předmětem pravidelných zpráv. Ve světle jasného prohlášení práv uživatelů v právních předpisech ochraňujících jejich základní práva a pro udělování výjimek, například v případě postižení⁽⁹⁾, by bylo třeba přehodnotit „výjimky“ a „přípustné odchylky“.

4.6 Návrh Komise k otázce jednotného trhu práv duševního vlastnictví a připomínky Výboru

4.6.1 Rýsuje a potvrzuje se soustavné připodobňování dočasných práv na patentovou ochranu, autorského práva a ostatních

systemů zvláštní ochrany (pro elektronická schémata, průmyslové vzory, odrůdová práva atp.) vlastnickým právům podobným právu na vlastnění movitého i nemovitého majetku. Tento trend, o němž nevíme, zda přetrvává, Komise přebírá a silně poznamenává navrženou strategii.

4.6.2 Směsice dočasných výjimek týkajících se vlastnictví, jejíž původ vychází z římského práva, nemá jen výhody, ty se však týkají pouze držitelů práv. Přitom přerušování práva hospodářské soutěže a jeho podřízení režimu schvalování držitelů v podobě licencí nevytváří skutečné vlastnické právo se všemi jeho atributy. Jsou zde omezení ve veřejném zájmu (povinné licence), vázanost patentů na konkrétní území, která omezuje jejich ochranu, a dále rozdíly mezi vnitrostátními právními předpisy, a to i uvnitř Evropy, apod.

4.6.3 Nicméně současné směřování znamená chápání patentů a licencí jako investičních hodnot, záruk pro investice, dokonce sledujeme jejich sekuritizaci s ohledem na finanční spekulace. Je to výsledkem posilování finančních vlivů na ekonomiku společně s rozšířením nehmotného hospodářství, jež souvisí s novými informačními a komunikačními technologiemi stejně jako s novými Mezinárodními standardy účetního výkaznictví (IFRS). Komise by měla brzy upřesnit svou strategii v oblasti trhu s patenty formou „nástroje pro zhodnocení práv duševního vlastnictví“ (evropská burza?). Hlavní problém „inovujících začínajících podniků“ v Evropě spočívá v nedostatku vazeb mezi základním výzkumem, aplikovaným výzkumem a propojením mezi vysokými školami a podniky a rovněž v ohromném nedostatku rizikového kapitálu v inovujících podnicích. Výbor upozorňuje na postupy nadnárodních podniků v odvětvích špičkových technologií, které spočívají v získávání malých a středních podniků a inženýrů s portfoliem patentů inovujících podniků spíše než s licencemi, jež by rovněž mohly být přiznány konkurenci; směřuje to k využívání patentů a ostatních titulů průmyslového vlastnictví k monopolizujícím a antikonekvenčním strategiím.

4.6.4 Další pilíř strategie opět potvrzuje hlavní místo jednotného evropského patentu a evropské vyšší soudní instance, jejímž posláním bude sjednotit judikaturu, aby se odstranily závažné potíže, kterým čelí podniky, zejména ty, které ve značné míře brání přístupu malých a středních podniků k ochraně jejich průmyslového vlastnictví, a propagovalo se lepší poznání stavu techniky na jednotném trhu.

4.6.5 Výbor vždy silně podporoval snahy Komise o vytvoření jednotného patentu, s výhradami vůči jistým postupům EPO, které nerespektují znění Evropské patentové úmluvy v úplnosti s ohledem na výslovné vyčlenění programového vybavení, neboť všechny patenty vztahující se na programové vybavení nebo obchodní postupy byly v případě stížností zrušeny vnitrostátními soudy; takové postupy škodí právní jistotě, která musí udělení patentu provázet, neboť jde o postup, jenž je

⁽⁵⁾ Směrnice 93/83/EHS (Úř. věst. L 248, 6.10.1993, s. 15).

⁽⁶⁾ Stanovisko EHSV (Úř. věst. C 376, 22.12.2011, s. 66).

⁽⁷⁾ Směrnice 2006/115/ES (Úř. věst. L 376, 27.12.2006, s. 28).

⁽⁸⁾ Směrnice 2001/29/ES (Úř. věst. L 167, 22.6.2001, s. 10).

⁽⁹⁾ Úř. věst. C 228, 22.9.2009, s. 52.

pro žadatele nákladný (náklady na prošetření, překlad, roční poplatek, zaměstnání zprostředkovatelů patentů). Podobné odchylky se budoucího jednotného patentu nesmějí dotknout.

4.6.6 Pokud se týká návrhů Komise na vytvoření evropského kodexu autorských práv a prozkoumání možnosti vytvořit volitelnou „jednotnou“ ochranu autorských práv, Výbor je toho názoru, že jde o velmi ambiciózní návrhy směřující k harmonizaci a uskutečnění jednotného trhu, avšak domnívá se, že je zatím příliš brzy na to, aby se vyslovil k pouhým hypotézám,

a vyzývá Komisi, aby pokračovala ve svém zkoumání a představila konkrétní návrhy, které by zohlednily stav, jaký vládne v této oblasti v jednotlivých členských státech.

4.6.7 Výbor se domnívá, že poplatek za elektronické a magnetické nosiče všech typů pro financování soukromého kopírování stojí na presumpci viny. Výbor se oproti tomu domnívá, že kopírování pro soukromou potřebu je oprávněný postup, který umožňuje změnu nosiče nebo vybavení a který by měl být uznán jako právo právoplatného držitele uživatelské licence v rámci čestného používání (*fair use*) ⁽¹⁰⁾.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁰⁾ Tuto analýzu sdílí Soudní dvůr EU ve svém rozsudku ve věci *Pada-*
wan.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru Strategická vize pro evropské normy – další kroky v posílení a urychlení udržitelného růstu evropského hospodářství do roku 2020

COM(2011) 311 final

(2012/C 68/06)

Zpravodaj: **pan IOZIA**

Dne 1. června 2011 se Evropská komise, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru Strategická vize pro evropské normy – další kroky v posílení a urychlení udržitelného růstu evropského hospodářství do roku 2020

KOM(2011) 311 v konečném znění.

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 19. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 19. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 158 hlasy pro, 6 hlasů bylo proti a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) je odhodlaným podporovatelem strategie Evropa 2020 pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění a vítá iniciativu Komise. Přijetí společných norem EU přispívá zejména k rozvoji konkurenceschopného jednotného trhu s interoperabilními a inovativními výrobky a službami, jež jsou založeny na normách.

1.2 Normy lze chápat jako dědictví naší civilizace: jsou ztělesněním současných i minulých poznatků. Musí být progresivní, aby se mohly náležitě vyvíjet. Doba nutná k vypracování norem by měla být zkrácena, aby se vždy odrážely potřeby společnosti. EHSV podporuje snahu Komise zkrátit tuto dobu do roku 2020 na polovinu, aniž by to však probíhalo jednotně a ohrozilo nezbytné a někdy dlouhotrvající konzultace zúčastněných subjektů. Tyto konzultace jsou neefektivnější na celostátní úrovni a je vhodné je doplnit o přímou činnost specializovaných evropských organizací.

1.3 Zapojení do normalizace by mělo být stejně důležité jako zapojení do legislativního procesu. Je třeba vyšší zapojení spotřebitelů, malých a středních podniků a ostatních zúčastněných subjektů, kterého lze dosáhnout prostřednictvím finanční podpory. Zastoupení zájmů společnosti na všech úrovních by se mohlo zajistit vzájemným hodnocením národních norem, které provedou zúčastněné subjekty.

1.4 Normy pro zadávání veřejných zakázek mají klíčový význam pro správné plnění pravidel jednotného trhu.

1.5 EHSV potvrzuje názor, který vyjádřil již dříve: „Specifikace přijaté fóry nebo mezinárodními průmyslovými konsorcií v oblasti IKT by měly být přijaty teprve po přezkoumání evropskými normalizačními orgány (ENO) za účasti reprezentantů MSP, spotřebitelů, subjektů působících v ochraně životního prostředí, pracujících a organizací zastupujících významné společenské zájmy.“⁽¹⁾

1.6 Komise navrhuje řadu opatření v různých oblastech. Vzhledem k tomu, že normalizace je velmi důležitým nástrojem podpory průmyslové politiky, inovací a konkurenceschopnosti, EHSV podporuje navržená opatření, zejména opatření související s úlohou Společného výzkumného střediska Evropské komise, jejímž účelem je prověřit, že normy odpovídají potřebám, jež má evropská ekonomika a národní ekonomiky z hlediska hospodářské konkurenceschopnosti, sociálních potřeb, otázek bezpečnosti a zabezpečení a environmentálního dopadu (opatření 1–5 uvedená ve sdělení).

1.7 V zájmu společnosti Komise navrhuje, aby se zvláštní pozornost věnovala bezpečnosti a ochraně, a žádá členské státy, aby zajistily skutečné zapojení spotřebitelů, ekologických organizací, osob se zdravotním postižením a straších osob. Tyto návrhy (opatření 6–9) mají podle EHSV vysokou hodnotu.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 376, 22.12.2011, s. 58.

1.8 EHSV vždy podporoval zapojení organizací občanské společnosti a jejich účinnou úlohu a plně souhlasí s Komisí a s její iniciativou rozšířit a zajistit na vnitrostátní i na evropské úrovni inkluzivnější pracovní postup zakládající se na uznaných kritériích, např. zásadách dohody Světové obchodní organizace o technických překážkách obchodu. Organizacím malých a středních podniků, spotřebitelům, odborovým svazům a dalším příslušným zúčastněným subjektům by měla být poskytnuta finanční podpora (opatření 10–15).

1.9 Kapitola 5 sdělení je věnována tvorbě norem v oblasti služeb. EHSV souhlasí s názorem vyjádřeným v této kapitole a domnívá se, že myšlenka dát odpovědnost skupině na vysoké úrovni pro služby podnikům, jež byla uvedena ve sdělení Na cestě k Aktu o jednotném trhu, prospěje všem hospodářským odvětvím, nejen sektoru služeb (opatření 16–18).

1.10 EHSV uznává specifickou povahu trhu s IKT a potřebu rychle stanovit normy, které by ve skutečnosti byly vytvářeny fóry a konsorciemi. Jak již bylo uvedeno, platnost těchto norem by měl potvrdit skutečně inkluzivní přístup. Vytvoření fóra mnoha zúčastněných stran bude uvítáno. EHSV doporučuje, aby se toto fórum konalo pravidelně, nejen v souvislosti s jednou iniciativou. EHSV by se tohoto fóra rád účastnil.

Normy v oblasti IKT jsou nezbytné pro elektronické zadávání veřejných zakázek a pro elektronickou správu obecně. Je vhodné zajistit interoperabilitu IKT (opatření 19–23).

1.11 V posledních návrzích je zdůrazněna úloha Evropy v mezinárodní normalizaci a aktivní iniciativu, již ohlásila Komise. EHSV schvaluje navržená opatření a domnívá se, že je v nejlepším zájmu EU hrát velmi aktivní úlohu v mezinárodní činnosti. Souhlasí s rozhodnutím Komise podporovat ENO v jejich činnosti na bilaterálním a multilaterálním základě (opatření 24–28).

1.12 Nejpozději v roce 2013 má být zahájen nezávislý přezkum, jenž vychází ze zájmu Komise na hodnocení pokroku a naplňování cílů v oblasti průmyslové politiky, inovací a technického rozvoje z hlediska potřeb trhu, inkluzivnosti a reprezentativnosti. EHSV plně souhlasí s tímto návrhem (opatření 29).

2. Obecné připomínky

2.1 Efektivní evropský systém normalizace v zásadě umožní vznik interoperabilních výrobků a služeb, jež bude možné jednotně nabízet v EU, nejen v přeshraničním kontextu, ale rovněž na místní, regionální či celostátní úrovni.

2.2 EHSV souhlasí s tím, že normy jsou účinnými politickými nástroji a že mohou přispívat k řádnému fungování jednotného trhu, zejména v oblasti IKT a služeb, kde dochází k rozvoji norem týkajících se postupů a výroby.

2.3 EHSV rozhodně podporuje použití norem při zadávání veřejných zakázek, neboť to podpoří dodávky výrobků a služeb založených na normách. Zadavatelé veřejných zakázek v EU by měli používat celosvětové či evropské normy, pokud jsou k dispozici, a to v jakékoli žádosti o výrobek či službu, zatímco od použití vlastních norem a neinteroperabilních výrobků či služeb by měli důrazně odrazovat.

2.4 EHSV připomíná, že je důležité neustále odstraňovat překážky obchodu, a proto oceňuje úsilí, jež vyvíjejí všechny národní normalizační orgány v členských státech s cílem zavést evropské normy coby identické vnitrostátní normy, zrušit stávající vnitrostátní normy, které jsou s evropskými normami v rozporu, a nepodnikat kroky, jež by mohly v budoucnu ohrozit tuto harmonizaci.

2.5 EHSV souhlasí s tím, že proces evropské normalizace by měl být urychlen, zjednodušen, zmodernizován a měl by být inkluzivnější. Do požadavků EK na normy a financování by mělo být začleněno použití přísných termínů a odborných zdrojů a skutečné zapojení všech zúčastněných subjektů, které o to mají zájem (zejména malých a středních podniků, spotřebitelů a dalších společenských subjektů, které jsou často slabě, či vůbec nejsou zastoupeny na vnitrostátní úrovni).

2.5.1 Velmi důležité je také zapojení na vnitrostátní úrovni. Návrhy národních normalizačních orgánů tvoří základ evropských norem. Pro spotřebitele a MSP je snazší přispívat na vnitrostátní úrovni.

2.6 Jelikož normalizace je dobrovolný postup, který je řízen trhem, a jeho úspěch závisí především na přijetí trhem, EHSV zdůrazňuje význam, jaký má vyšší zapojení malých a středních podniků, i prostřednictvím jejich sdružení, do všech etap normalizace: od konzultací k novým projektům včetně pověření přes přípravu norem po konečné hlasování, a to jak na vnitrostátní, tak na evropské úrovni.

3. Konkrétní připomínky

3.1 Úvahy související s ENO ⁽²⁾

3.2 EHSV oceňuje, že v posledních letech došlo k výraznému snížení průměrné doby potřebné k vypracování evropských norem. Nicméně bylo by třeba ještě zrychlit, avšak nikoli na

⁽²⁾ ENO: evropské normalizační orgány. Třemi oficiálními evropskými normalizační orgány jsou: CEN, CENELEC a ETSI.

úkor inkluzivního přístupu či kvality. Rovněž naléhavě žádáme Komisi, aby zlepšila a zrychlila své postupy pro přípravu pověření k vypracování norem a uvádění harmonizovaných norem v Úředním věstníku EU. EHSV vítá proklamovaný záměr komisaře zkrátit do roku 2020 trvání postupu o 50 %.

3.2.1 Složení členů pracovních skupin a technických výborů ENO musí být lépe vyvážené a musí reprezentovat všechny účastníky trhu pro otázku, jež je předmětem normalizace. Bylo by třeba poskytnout určité finanční zdroje, aby byla na pracovních seminářích zajištěna účast mikropodniků, spotřebitelů a dalších společenských subjektů a jejich sdružení. EHSV podporuje rozhodnutí revidovat a racionalizovat stávající systém pobídek a finančních podpor, aby byly rozšířeny možnosti účasti na všechny zúčastněné subjekty, které projeví zájem. Jednotná regulace stávajících nástrojů by byla velmi vítána.

3.2.2 Je nezbytný řádný dohled, aby se zamezilo zdvojování práce či výsledků pracovních skupin na úrovni EU (financovaných Evropskou komisí).

3.2.3 Národní normalizační orgány vyžadují účast členských států, zejména pokud jde o politickou podporu, ale i o technické a finanční zdroje, aby se umožnilo zapojení všech zúčastněných subjektů.

3.2.4 Zatímco jedním z klíčových přínosů normalizace je příležitost poskytnout interoperabilní výrobky a služby, měl by být vytvořen srozumitelný mechanismus a nástroje pro testování a potvrzování platnosti norem EU, aby byly zajištěny rychlejší vývojové cykly výrobků.

3.2.5 Coby odpověď na „stárnoucí Evropu“ má evropská normalizace rovněž klíčovou roli při zajišťování dodávek bezpečných a dostupných produktů a služeb spotřebitelům každého věku a schopností. To je obzvláště důležité, pokud uvážíme význam evropských norem pro podporu smluv plynoucích z veřejných zakázek.

3.3 **Prováděcí pokyny:** Některé mezinárodní normalizační orgány nesestavují prováděcí pokyny pro používání norem, jež vypracují. ENO by měly tento požadavek splnit a připravit jasné a stručné prováděcí pokyny, aby zajistily snadné plnění norem.

Malé a střední podniky budou moci získat přístup k trhům, na kterých se používají společné normy, což sníží míru složitosti a náklady pro MSP a zlepší hospodářskou soutěž.

Měly by posílit používání norem EU tam, kde chybějí vnitrostátní normy, nebo zajistit sblížení vnitrostátních norem s normami EU poskytnutím jasných plánů postupu.

3.4 **Informovanost a zastoupení pro MSP:** Na regionální a vnitrostátní úrovni by měly být pořádány cílené semináře, odborná příprava a akce zaměřené na zvýšení povědomí, neboť pozornost MSP lze snáze získat prostřednictvím místních průmyslových sdružení či sdružení malých a středních podniků a orgánů veřejné správy.

3.4.1 MSP často nevědí o mechanismu pro přípravu norem a jednoduše přijímají produkty se zakotvenými předem definovanými normami. Sdružení MSP na vnitrostátní úrovni a úrovni EU často nemají zdroje, jichž je třeba k poskytnutí poznatků pro přípravu norem, což dále snižuje jejich vliv.

3.4.2 EHSV souhlasí, že by se mělo posílit postavení evropských sdružení zastupujících malé a střední podniky a zúčastněné společenské subjekty. Mělo by se vážně uvažovat o hlasovacích právech pro sdružení MSP a společenské subjekty v rámci orgánů ENO. EHSV má zájem o účast v této, v současnosti kontroverzní, diskusi vzhledem k tomu, že ENO jsou soukromé orgány.

3.4.3 EHSV oceňuje činnost, kterou za finanční podpory Evropské komise odvedlo NORMAPME coby evropské sdružení zastupující v normalizaci řemeslnou výrobu a malé a střední podniky, a ANEC zastupující spotřebitele.

3.4.4 Za účelem zvýšení povědomí a vyššího používání norem EHSV navrhuje, aby normalizační orgány na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni zjednodušily potenciálním uživatelům přístup k normám, včetně shrnutí jejich obsahu. Je-li v právním aktu stanoveno, že používání norem je závazné, musí zákonodárce zajistit, aby tyto normy byly přístupné stejně jako sám právní akt.

3.5 **Vzdělávání:** Koncepty normalizace by měly být součástí osnov evropských středních a vysokých škol. Měly by být podpořeny zvláštní pobídky pro studenty a výzkumné pracovníky, které by byly zaměřeny na přípravu interoperabilních řešení a aplikací, jež jsou založeny na normách. Například by se mělo z prostředků EU jednoduše poskytovat financování studentů a vědeckých pracovníků coby jednotlivých subjektů nebo jako přeshraničních skupin.

3.5.1 Komise by měla monitorovat inovativní trendy prostřednictvím úzké spolupráce s odvětvím IKT, výzkumnými středisky a vysokými školami, aby bylo zabezpečeno, že normy vznikají v souladu s inovací výrobků/služeb. To by měl zajistit pracovní program pro normalizaci tím, že se v něm upřednostní kroky založené na chování a potřebách vedoucích k přijetí na trhu.

3.6 Normy představují dobrovolný postup vyhodnocování potřeb, požadavků a pravidel, jimž je třeba dostát, aby bylo usnadněno přijetí souvisejících výrobků a služeb. Nicméně tato pravidla se vyvíjejí v normy, pouze pokud se jim dostane přijetí na trhu formou širokého přijetí uživateli. Vyvážené požadavky zúčastněných stran a konsensus tedy musí představovat základy pro jakoukoli normalizační činnost. Nicméně na vypracování norem se podílejí převážně velké soukromé a veřejné společnosti, což vede k nevyrovnanému zastoupení zúčastněných subjektů.

3.7 Normalizace je důležitým nástrojem pro konkurenceschopnost. EHSV vyzývá členské státy, aby poskytly účinný vnitrostátní normalizační rámec, který by mohl přispět k přípravě evropských a mezinárodních norem a dokázal poskytnout řešení v podobě norem výhradně pro vnitrostátní potřeby.

3.8 Měly by být posíleny národní normalizační orgány. Avšak ve značné míře to závisí na vnitrostátní průmyslové politice, takže síla vnitrostátního závazku se v jednotlivých zemích liší. Mohly by být vypracovány zvláštní pobídky, jež by provázela komunikační kampaň o osvědčených postupech z členských států EU, které považují normy za strategickou výhodu pro svou konkurenceschopnost.

3.9 EHSV souhlasí s klíčovým významem, jaký má vypracování **norem pro služby**. Nicméně je zásadní zajistit, aby normy pro služby byly řízeny trhem a byly založeny konsensu.

3.9.1 Vnitrostátní normy vytvářejí překážky pro dokončení jednotného trhu. Je klíčové, aby normy vznikly na úrovni EU

předtím, než členské státy začnou připravovat vlastní normy přizpůsobené dané zemi, které často nejsou vzájemně interoperabilní.

3.10 EHSV rozhodně podporuje kroky Evropské komise související s normami, jež se týkají IKT, a s interoperabilitou. Zejména se to týká možnosti široce použít přijaté normy pro IKT při zadávání veřejných zakázek, aby vznikla poptávka po interoperabilních službách, již by dominoval veřejný sektor, který bude působit jako hybná síla normalizace.

3.10.1 Jak již bylo navrženo, „Výbor považuje za nezbytné, aby za tím účelem ENO a Komise zajistily předběžnou kontrolu, zda specifikace přijaté fóry nebo mezinárodními průmyslovými konsorciemi jako referenční hodnoty pro veřejné zakázky jsou vypracovány nestranným, rovným a transparentním způsobem za plné účasti reprezentantů malých a středních podniků, spotřebitelů, ochránců životního prostředí, pracujících a organizací prosazujících významné společenské zájmy.“

3.11 EHSV nahlíží na tento návrh skepticky rovněž v souvislosti se zlepšením světové konkurenceschopnosti; politiky a normy by měly být podpořeny legislativou, nikoli naopak. Normalizace by neměla brzdít inovace a rozvoj.

3.12 Výrobky nebo služby založené na normách, jež jsou výsledkem úspěšných iniciativ financovaných EU, by měly být zahrnuty do následných souvisejících iniciativ EU za účelem odstranění duplicit a podpory dalšího rozšíření/přijetí těchto norem.

V Bruselu dne 19. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky

COM(2011) 452 final – 2011/0202 (COD)

(2012/C 68/07)

Zpravodaj: **pan MORGAN**

Dne 30. listopadu 2011 se Rada a dne 17. listopadu 2011 Evropský parlament, v souladu s článkem 114 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodly konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o obezřetnostních požadavcích pro úvěrové instituce a investiční firmy

KOM(2011) 452 v konečném znění – 2011/0202 (COD).

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 19. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání ze dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 179 hlasy pro, 2 hlasy byly proti a 7 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV vítá hlavní záběr směrnice o kapitálových požadavcích⁽¹⁾ (CRD IV) a dohody Basel III, z níž tato směrnice vychází. CRD IV však zvýší bankovní poplatky a to je významný faktor, který musí podniky v EU, zejména MSP, vzít v úvahu. Mezinárodní rámec Basel je určen pro banky aktivní na mezinárodním poli, jež by měly všechny tento rámec dodržovat.

1.2 Směrnice EU o kapitálových požadavcích se vždy týkaly všech bank, což je důležité kvůli roli regionálních bank a bank, které nejsou akciové, v podpoře ekonomiky.

MSP jsou velmi závislé na financování ze strany bank, proto by se mělo dbát na to, aby se unijní MSP nepenalizovaly oproti mezinárodní konkurenci. Právě v tomto kontextu vyzývá EHSV Komisi, aby usnadnila další rozvoj etického a participativního bankovníctví⁽²⁾.

1.3 Z posouzení dopadu, které provedla Komise, vyplývá, že MSP by nebyly novými kapitálovými požadavky zvláště znevýhodněny, ovšem Výbor se stále drží svého nedůvěřivého postoje a požaduje, aby Komise ostře sledovala vývoj bankovních půjček a bankovních poplatků pro MSP. EHSV navíc podporuje to, aby přezkum stupně rizika v souvislosti s půjčováním MSP prováděla Komise.

1.4 Nový rámec svádí dohromady mikrobezpečnostní a makrobezpečnostní prvky. Na straně mikrobezpečnostních

prvků jde o vyšší a kvalitnější kapitál, lepší krytí rizik, zavedení pákového poměru coby pojistky proti režimu založenému na riziku a nový přístup k likviditě. Na straně makrobezpečnostních prvků vyžaduje CRD IV vytvoření kapitálových rezerv v lepších časech, jež by bylo možné vyčerpat v zátěžovém období, jakož i další opatření na řešení systémových rizik a propojenosti. Přinejmenším z koncepčního hlediska návrhy řeší problémy, které odhalila bankovní krize a které popisovalo předchozí stanovisko EHSV k CRD III⁽³⁾.

1.5 Účinek legislativy bude v neposlední řadě záviset na jejím provedení a na zúčastněných subjektech. Bankovní krize nevznikla z jediné příčiny – všichni aktéři nesou svůj díl viny. Vinu zřetelně nesou ředitelé odpovědní za řízení mnohých bank, stejně jako oprávnění auditoři, ratingové agentury, institucionální investoři a analytici, regulační orgány a orgány dohledu členských států, centrální bankéři, ministři financí a politici. Ovšem akademičtí ekonomové a komentátoři z médií také neviděli, co se děje. EHSV by rád věřil, že se tito aktéři z poslední krize poučili, ovšem způsob, jakým je řešena krize státního dluhu, naznačuje opak. V některých případech nebyla řešena rekapitalizace, nepřesvědčivé byly i zátěžové testy (Dexia), auditoři nevyžadovali přísné vytváření rezerv proti odpisům státního dluhu, zatímco politici aplikovali politická řešení na ekonomické problémy, čímž způsobili, že se krize dostala mimo kontrolu.

1.6 Protiváhou k novému nařízení musí být realizace režimů obnovy a řešení krizí na základě nástrojů, jako jsou podrobné plány ukončení činnosti a likvidace. Zatímco stát bude i nadále poskytovat záruky u drobných vkladů, morální hazard zosobněný neomezenou státní podporou zkrachovalých bank musí

⁽¹⁾ Úř. věst. L 329, 14.12.2010, s. 3–35, stanovisko EHSV: Úř. věst. C 339, 14.12.2010, s. 24–28.

⁽²⁾ Úř. věst. C 48, 15.2.2011, s. 33.

⁽³⁾ Úř. věst. C 228, 22.9.2009, s. 62–65.

být odstraněn. Jakmile se situace vyjasní, musí investoři, věřitelé a vedoucí pracovníci přijmout přímou odpovědnost za budoucí zdraví jednotlivých úvěrových institucí.

1.7 K obnově stability a důvěry na trhu se unijní hlavy států a předsedové vlád ve svém plánu na řešení krize z 26. října 2011 dohodli, že od června 2012 budou od určitého počtu bank vyžadovat, aby jejich kapitálový poměr činil 9 % kapitálu nejvyšší kvality, včetně mimořádných a dočasných rezerv na ochranu před expozicí státního dluhu. Bylo to nutné, neboť v rámci tohoto návrhu nařízení se plánovalo, že přechod k novým kapitálovým požadavkům potrvá několik let. V důsledku tohoto příkazu bude pro některé banky velmi obtížné sehnat nový kapitál, nejen z toho důvodu, že musejí zároveň překlenout stávající dluh, což je sám o sobě kritický problém, poněvadž v druhé polovině roku 2011 již finance vyschly. Výbor uznává, že tato opatření jsou výjimkou, ovšem dopad je nicméně okamžitý, bez ohledu na to, jaký opravný prostředek bude nakonec k dispozici.

1.7.1 Pokud budou platit, mohly by mít tyto kapitálové požadavky nesmírný dopad na menší banky a lokální banky, které jsou obvykle přívětivější k MSP a mikropodnikům než mezinárodní banky. Pokud by menší banky měly mít problémy s obstaráním takového kapitálu, bude pro MSP obtížnější získat přístup k financování.

1.8 Tento příkaz vyvolává dvě zásadní otázky, pokud bude tato krize financování pokračovat. Pro banky, které si nemohou či nechťejí opatřit nový kmenový kapitál tier 1 v krátkodobém horizontu – což je akt, kterým lze rozředit stávající akcionáře –, je alternativou omezit své rozvahy, a tím redukovat úvěrová portfolia tak, aby odpovídala kapitálovým rezervám. V době, kdy se všechny členské státy snaží o oživení svých ekonomik, by omezování bankovních úvěrů bylo katastrofou. K odvrácení tohoto výsledku by se členské státy a orgány EU měly spíše snažit o spolupráci s bankovním sektorem, než se s ním neustále konfrontovat. Měly by se také snažit přijímat komplexní opatření na podporu alternativního financování MSP, jako je např. participativní bankovníctví, jak již EHSV také navrhoval v jednom ze svých předchozích stanovisek⁽⁴⁾.

1.9 Druhý problém se týká bank, které si vedlejší kapitál opatří na trzích. Většina dostupného kapitálu se nachází ve státních investičních fondech a asijských a blízkovýchodních bankách. Existuje reálné nebezpečí, že se vlastnictví bankovního systému EU dostane mimo kontrolu členských států EU.

1.10 Zvláštním problémem, který vystoupil na povrch během krize státního dluhu, je průkazný fakt, že v rozporu s hlavními směry uvedenými jak v dohodě, tak v řadě směrnic

o kapitálových požadavcích, státní dluh není bez rizika. To je důležitým nedostatkem v kvalitě ustanovení nařízení týkajících se kapitálu. Má to dalekosáhlé důsledky pro banky, kterým předpisy v podstatě nenechaly jinou možnost, než akumulovat státní dluh. Je nutné, aby regulační orgány přehodnotily mechanické používání ratingu „bez rizika“ a banky provedly revizi svých metodik vnitřních rizik.

1.11 Kumulativní účinek na kapitál, likviditu a pákový efekt CRD II, III a IV, nadcházející režimy řešení krizí, rostoucí zájem o návrhy typu Volckerova pravidla pro omezení obchodování bank na vlastní účet a koncept pevného oddělení retailového a investičního bankovníctví budou pravděpodobně znamenat, že obchodní model, jehož větší banky s takovým ziskem využívaly v posledním desetiletí, bude muset být kvůli úsporným a kapitálově omezujícím okolnostem tohoto desetiletí přepracován. Je v zájmu všech zúčastněných stran – dlužníků i poskytovatelů půjček, zaměstnanců i investorů – a širší společnosti, aby banky mohly zavést nový obchodní model – zcela jistě méně ziskový, ale v následujících letech snad udržitelnější.

1.12 Podle názoru EHSV musejí být nové obchodní modely etické i udržitelné. Je nutné zlepšit vztahy se zákazníky, obchodní praktiky musejí být přísně etické a musí dojít k radikální revizi systémů odměňování. V průběhu krize nesli svůj díl viny všichni aktéři. Nyní se musejí spojit a vybudovat takové úvěrové instituce, které budou schopny podpořit hospodářství EU v nadcházejícím obtížném desetiletí.

2. Úvod

2.1 Účelem směrnic o kapitálových požadavcích EU je zavést rámec pro vnitřní bankovní trh. Tím dojde k transpozici Basilejské dohody do práva EU. Basilejský výbor byl zřízen v roce 1975. V roce 1988 se dohodl na zavedení systému pro měření kapitálu, který se běžně označuje jako Basilejská kapitálová dohoda. Tento systém umožňoval zavedení rámce pro měření úvěrového rizika. EU tuto dohodu v březnu 1993 transponovala do první směrnice týkající se kapitálových požadavků (CRD)⁽⁵⁾ – o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

2.2 Druhá Basilejská dohoda (Basel II) byla zveřejněna v roce 2004. EU ji transponovala do nové CRD přijaté v červnu 2006, v platnost vstoupila v prosinci 2006. K navrhované CRD přijal EHSV na plenární schůzi v březnu 2005 stanovisko⁽⁶⁾.

2.3 V říjnu 2008 přijala Komise návrh klíčových změn CRD (CRD II). Přezkum CRD byl částečně reakcí na doporučení Fóra pro finanční stabilitu (FSF) G-7 a na krizi trhu. V červenci 2009 byl text zveřejněn a k realizaci došlo v prosinci 2010.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 48, 15.2.2011, s. 33.

⁽⁵⁾ Úř. věst. L 141, 11.6.1993, s. 1–26.

⁽⁶⁾ Úř. věst. C 234, 22.9.2005, s. 8–13.

2.4 V souladu s paralelní prací v rámci Basilejské dohody provedla Komise konzultace a zveřejnila návrhy (v červenci 2006) na změny obchodního portfolia, resekuritizace a odměňování bankéřů jakožto součást balíčku CRD III. Na plenárním zasedání v lednu 2010 k tomu EHSV přijal své stanovisko (7).

2.5 Třetí Basilejská dohoda byla v reakci na finanční krizi vydána v prosinci 2010. Navrhované kapitálové rezervy a ochranné rezervy likvidity jsou mnohem vyšší než dříve. Basel III po bankách požaduje, aby držely 4,5 % (nárůst ze 2 % oproti Basel II) kmenového kapitálu a 6 % kapitálu tier I (nárůst ze 4 % oproti Basel II) rizikově vážených aktiv. Basel III také zavádí dodatečné kapitálové rezervy, (i) povinnou rezervu na zachování kapitálu ve výši 2,5 % a (ii) proticyklickou rezervu na základě vlastního uvážení, což národním regulátorům umožní vyžadovat další až 2,5 % kapitálu v období vysokého růstu úvěrů. Basel III navíc zavádí minimálně 3 % pákový poměr a dva požadované koeficienty likvidity. Ukazatel krytí likviditou vyžaduje, aby banka držela dostatek vysoce kvalitních likvidních aktiv k pokrytí celkových čistých peněžních toků za 30 dní; ukazatel čistého stabilního financování (Net Stable Funding Ratio) vyžaduje, aby dostupné množství stabilního financování překračovalo požadované množství stabilního financování během jednoletého období zvýšené zátěže. Návrhy na transpozici Basel III do CRD IV byly zveřejněny v červenci 2011 a jsou základem tohoto stanoviska.

3. Shrnutí návrhů

3.1 Evropská komise předložila návrhy, jejichž cílem je změna chování 8 000 bank fungujících v Evropě. Globálním cílem tohoto návrhu je posílit odolnost ujnijního bankovního sektoru a zajistit, aby banky i nadále financovaly hospodářskou činnost a růst. Návrhy Komise mají tři konkrétní cíle.

— V návrhu se požaduje, aby banky držely větší objem kapitálu, který by byl zároveň kvalitnější, aby samy odolaly budoucím otřesům. Instituce do poslední krize vstoupily s kapitálem, který měl nedostatky jak co do kvantity, tak kvality, což vedlo k podpoře od národních orgánů, jaká dosud neměla obdoby. Tímto návrhem Komise předkládá Evropě mezinárodní standardy bankovního kapitálu, které byly odsouhlaseny na úrovni G20 (běžně označované jako dohoda Basel III). Evropa bude v této věci průkopníkem tím, že tato pravidla aplikuje na více než 8 000 bank představujících 53 % globálních aktiv.

— Komise si také přeje zavést nový správní rámec, který by orgánům dohledu dal nové pravomoci důkladněji monitorovat banky a provádět opatření, pokud zaznamenají rizika, například snížit objem úvěrů, pokud se zdá, že se z nich stává bublina.

— Spojením všech platných předpisů týkajících se této oblasti Komise navrhuje zřízení jednotného souboru pravidel regulace bankovníctví. Tím dojde ke zvýšení transparentnosti i vymahatelnosti.

3.2 Návrh obsahuje dvě části: směrnici upravující přístup k činnostem v oblasti přijímání vkladů a nařízení upravující to, jakým způsobem jsou prováděny činnosti úvěrových institucí a investičních podniků. Tyto dva právní nástroje tvoří balíček a měly by se posuzovat společně. Návrh doprovází analýza dopadu, která dokazuje, že tato reforma značně sníží pravděpodobnost systémové bankovní krize.

3.3 Nařízení obsahuje podrobné obezřetnostní požadavky na úvěrové instituce a investiční podniky a v jeho centru je:

— kapitál: návrh Komise zvyšuje objem vlastních prostředků, jež musejí banky držet, a kvalitu těchto prostředků. Dále harmonizuje odpočty od vlastního kapitálu za účelem stanovení čisté výše regulativního kapitálu, kterou je vhodné vykázat pro regulační účely;

— likvidita: za účelem zlepšení krátkodobé odolnosti profilu rizika likvidity finančních institucí navrhuje Komise zavedení koeficientu krytí likviditou (Liquidity Coverage Ratio, LCR), o jehož přesné složení a kalibrace bude stanovena po skončení období pozorování a přezkumu v roce 2015;

— pákový poměr: aby se omezil nadměrný nárůst zadlužení v rozvahách úvěrových institucí a investičních podniků, Komise rovněž navrhuje, aby pákový poměr podléhal přezkumu orgánem dohledu. Důsledky pákového poměru budou důkladně monitorovány, než bude možné přejít k závaznému požadavku od 1. ledna 2018;

— úvěrové riziko protistrany: v souladu s politikou Komise v oblasti mimoburzovních (OTC) derivátů dochází ke změnám, jejichž cílem je stimulovat banky k tomu, aby OTC deriváty zúčtovaly prostřednictvím CCP (ústředních protistran);

— jednotný soubor pravidel: finanční krize zvýraznila nebezpečí plynoucí z odlišných vnitrostátních pravidel. Jednotný trh potřebuje jednotný soubor pravidel. Nařízení je přímo použitelné bez nutnosti národní transpozice, a tudíž eliminuje jeden ze zdrojů této odlišnosti. Nařízení také stanovuje jednotný soubor kapitálových pravidel.

(7) Úř. věst. C 339, 14.12.2010, s. 24–28.

3.4 Směrnice se týká oblastí stávající směrnice o kapitálových požadavcích, v nichž musejí být unijní ustanovení členskými státy transponovány tak, aby to vyhovovalo jejich situaci – jedná se např. o požadavky na přístup k činnosti bank a její vykonávání, podmínky jejich výkonu svobody usazování a svobody poskytovat služby a stanovení příslušných orgánů a zásad, jimiž se řídí obezřetnostní dohled. Novými prvky této směrnice jsou:

- kvalitnější řízení: návrh posiluje požadavky s ohledem na mechanismy a procesy správy a řízení společnosti a zavádí nová pravidla, jejichž cílem je zvýšit účinnost kontrolních opatření správních rad v oblasti rizik, zlepšit postavení funkce správy rizik a zajistit účinné sledování zvládání rizika orgány dohledu;
- sankce: pokud instituce poruší požadavky EU, je v návrhu zajištěno, že všechny orgány dohledu mohou uplatňovat sankce, jež jsou skutečně odrazující, ale také účinné a přiměřené – například správní pokuty ve výši 10 % celkového ročního obrátu dotčené instituce, či dočasný zákaz pro členy řídicího orgánu instituce;
- kapitálové rezervy: zavádí dvě kapitálové rezervy nad rámec minimálních kapitálových požadavků: rezervu na zachování kapitálu identickou pro všechny banky v EU a proticyklickou kapitálovou rezervu, která bude stanovena na národní úrovni;
- kvalitnější dohled: Komise navrhuje posílit režim dohledu, a to doplněním požadavku, podle něhož by měl být pro každou instituci, nad níž je dohled vykonáván, jednou ročně na základě posouzení rizik připravován program dohledu, a požadavků na větší a systematictější využívání dohledových prověrek přímo v dané instituci, na přísnější standardy a na hodnocení dohledu, které by šlo více do hloubky a odhadovalo další vývoj.

3.5 V neposlední řadě je cílem návrhu v co nejvyšší možné míře snížit spoléhání úvěrových institucí na externí rating tím, že: a) se bude požadovat, aby všechna investiční rozhodnutí banky vycházela nejen z ratingů, ale také z vlastního interního úvěrového hodnocení, a b) banky s významnou expozicí v daném portfoliu vytvoří pro takové portfolio interní rating místo toho, aby se pro výpočet svých kapitálových požadavků spoléhaly na externí rating.

3.6 Komise odhaduje, že:

- tento návrh zvýší rizikově vážená aktiva velkých úvěrových institucí o 24,5 % a u malých úvěrových institucí o 4,1 %;

- potřeba navýšení nového kapitálu kvůli novému požadavku a rezervě na zachování kapitálu se odhaduje na 84 miliard EUR do roku 2015 a 460 miliard EUR do roku 2019.

4. Pohled EHSV

4.1 EHSV o vypracování stanoviska k této směrnici nebyl požádán. Z tohoto důvodu, až na dvě výjimky, se stanovisko Výboru omezuje pouze na nařízení.

4.2 CRD IV je v regulaci kapitálu velkým krokem vpřed. Podstatně zvýší obezřetnostní požadavky, zajistí, že regulativní kapitál bude skutečně absorbovat ztráty a bude odrazovat od riskantních činností, na které bylo v předkrizovém režimu potřeba tak malé množství kapitálu. Z obecnějšího hlediska poukázala tato i minulé krize na to, že nedostatečná výše kvalitního kapitálu a likvidity generuje značné hospodářské náklady pro společnost v okamžiku, kdy se banky musejí vypořádat s problémy. Je důležité toto napravit. EHSV celkový záběr tohoto nařízení podporuje, avšak má řadu připomínek, které vyjmenovává v tomto stanovisku.

4.3 Banky musí mít dostatek likvidních aktiv, aby se vypořádaly s případnými problémy s likviditou, aniž by vyžadovaly veřejnou pomoc. Pouze za mimořádných okolností by centrální banky měly uvažovat o roli půjčovatele poslední instance. Ukazatel krytí likviditou proto plní užitečný úkol. Banky také musejí omezit nesoulad splatností ve svých rozvahách. Financování velmi dlouhodobých aktiv pomocí velmi krátkodobých pasiv vytváří rizika nejen pro samotnou banku, ale i pro širší ekonomiku. EHSV proto podporuje návrh na náležité vypracování a zavedení ukazatele čistého stabilního financování (NSFR).

4.4 Přesto bude nutné velmi opatrně kalibrovat požadavky na likviditu, pokud nemají způsobit vážné narušení bankovního sektoru. EHSV je potěšen, že návrhy poskytují flexibilitu umožňující změny NSFR a LCR s tím, jak budou orgány dohledu získávat zkušenosti s jejich dopadem. Tradiční obchodní činností bank byla transformace splatnosti, tj. krátkodobé výpůjčky a dlouhodobé půjčování. Pokud by se toto mělo nadměrně omezovat, ekonomika by trpěla. EHSV je vůči myšlence bankovních rozvah se souladem splatností ostražitý.

4.5 Ve způsobu, jakým finanční systém funguje, vnitřně existuje jistý prvek procykličnosti. Rizika mají tendenci být podceňována v období ekonomické expanze a přeceňována v době krize. Ovšem krize po pádu Lehman Brothers ukázala, jak extrémní mohou tyto fluktuace být. Vedle požadavků na kapitál a likviditu v rámci nařízení zavádí směrnice také rezervu

na zachování kapitálu a proticyklickou kapitálovou rezervu. Výbor to vítá. V důsledku toho by se měla zvýšit dlouhodobá finanční stabilita, která by na oplátku měla podpořit hospodářský růst.

4.5.1 Přesto může uplatnění basilejských pravidel na všechny banky, systémové či jiné, pro menší obecní banky znamenat zvláštní zátěž. Výbor vyzývá Komisi, Evropský orgán pro bankovníctví a orgány dohledu členských států, aby zajistily, že se kapitálové rezervy u menších bank uzpůsobí podle jejich obchodního modelu.

4.6 Výpočet kapitálových požadavků závisí na použitých účetních pravidlech. Při vyšetřování role statutárních auditorů během finanční krize zjistila Sněmovna lordů Spojeného království, že uplatňování IFRS představuje podstatnou překážku věrohodnosti bankovních rozvah. V posledních měsících se ukázalo, že banky v jednom či více členských státech neprovedly ve výkazech akcionářům ocenění státního dluhu podle tržní hodnoty, výsledkem čehož je nejednotné uplatňování IFRS. Vzhledem k tomu, že IFRS je systém vycházející ze zásad, vyzývá EHSV Komisi ke spolupráci s orgány pro účetní standardy, profesionály z oblasti auditu a orgány dohledu členských států na zajištění toho, že harmonizovaná nařízení o kapitálové přiměřenosti bude podpiřat harmonizovaná a přesná účetní praxe. Významnou koordinační úlohu by v tomto procesu měla hrát ESMA. To je nezbytný předpoklad pro harmonizované uplatňování nového obezřetnostního rámce.

4.7 Komise bude přirozeně očekávat, že se úspěch CRD IV bude posuzovat podle toho, jak budou nové režimy kapitálu a likvidity reagovat na budoucí finanční krize. EHSV při vědomí rozsahu hospodářské krize, jež nyní pohlcuje EU, doufá, že nic z nového režimu nebude bránit úvěrům pro ekonomiku či likviditě pro vývozní úvěry nebo financování obchodu. Pokud bude jediným způsobem, jak mohou banky splnit stanovené ukazatele kapitálu a likvidity, redukce rozvah a omezování úvěrů, potom toto nařízení nespĺnilo svůj účel. Takový neúspěch by byl nepřijatelný. Provedené posouzení dopadu zatím Výbor nepřesvědčilo, a proto požaduje podrobnější posouzení. EHSV navrhuje průběžné monitorování dostupnosti úvěrů (snad pomocí střediska pro sledování, na němž by se podílel) až do doby, než dobehne časový rámec CRD IV (2019) a než bude dokončena strategie Evropa 2020 (která se musí opírat o podporu bankovního sektoru).

4.8 Obdobně může hospodářská krize a úvěrové toky vyžadovat citlivé vyladění ukazatelů i časových plánů, má-li se

výkonnost a obnova jednotlivých ekonomik členských států optimalizovat, přestože pro logické důvody pro maximální harmonizaci existuje jasné pochopení.

4.9 V nařízení je výše požadovaného celkového kapitálu navrhována na 8 %. Z toho činí požadovaný poměr kmenového kapitálu 4,5 %, vedlejší kapitál tier 1 1,5 % a kapitál tier 2 2 %. Kromě toho činí rezerva na zachování kapitálu 2,5 % kmenového kapitálu tier 1. Jakmile se do roku 2019 postupně zapracují všechny změny, bude výše požadovaného celkového kapitálu plus rezerva na zachování 10,5 %. Nařízení vyžaduje maximální harmonizaci, tj. homogenní obezřetnostní kapitálové požadavky napříč Evropskou unií pomocí skutečně jednotného souboru pravidel. Logickým zdůvodněním je to, že nevhodné nebo nekoordinované přísnější požadavky v jednotlivých členských státech by mohly podkladové expozice a rizika posunout do „stínového“ odvětví bankovníctví nebo z jednoho členského státu EU do jiného. Je možné, že některé členské státy, které se chystají navrhovat vyšší míry, budou tento postoj před dokončením nařízení zpochybňovat. EHSV by byl proti tomuto kroku, pokud by měl negativní dopad na malé banky či úvěry pro MSP.

4.10 Mezinárodní rámec Basel je určen pro banky aktivní na mezinárodním poli. EU vztahuje směrnice o kapitálových požadavcích na všechny úvěrové instituce v EU. Basilejský rámec více méně omezuje definici kmenového kapitálu tier I pouze na akcie a nerozdělený zisk. To by mohlo být problémem pro společnosti, které nejsou akciové, tj. družstva, vzájemné pojišťovací spolky a spořitelny v Evropě. Článek 25 CRD III uznává, že tyto instituce vyžadují jiný přístup k hlavní složce kapitálu. Je nezbytné, aby se konečná ustanovení tohoto nařízení uvedla do souladu s alternativními obchodními modely těchto institucí.

4.11 I když toto není stanovisko ke směrnici, je EHSV toho názoru, že se k návrhu musí vyjádřit, aby se snížila míra spoléhání úvěrových institucí na úvěrové ratingy (odst. 3.5). Ve svém stanovisku⁽⁸⁾ k regulaci ratingových agentur z května 2009 EHSV naléhavě vyzýval regulační orgány EU, aby ratingům přehnaně nedůvěřovaly, zejména vzhledem ke zkušenostem s cennými papíry krytými hypotečním úvěrem, kdy se ukázalo, že ratingy jsou naprosto bezcenné. EHSV proto vítá předložený návrh, ačkoliv i nadále povoluje využívání externího úvěrového ratingu, neboť od členských států vyžaduje zajištění toho, že se jejich regulované instituce nebudou výlučně a mechanicky spoléhat na externí rating a že budou mít vnitřní metodiku hodnocení úvěruschopnosti. Z toho dále vyplývá, že pokud by interní metodika nějaké instituce implikovala vyšší úroveň kapitálu, než plyne z externího ratingu, měla by se použít vnitřní metodika.

⁽⁸⁾ Úř. věst. C 54, 19.2.2011, s. 37–41.

4.12 Zvláštním problémem, který vystoupil na povrch během krize státního dluhu, je průkazný fakt, že v rozporu s hlavními směry uvedenými jak v dohodě, tak v řadě směrnic o kapitálových požadavcích, státní dluh není bez rizika. To je důležitým nedostatkem v kvalitě ustanovení nařízení týkajících se kapitálu. Má to dalekosáhlé důsledky pro banky, kterým předpisy v podstatě nenechaly jinou možnost, než akumulovat státní dluh. Je nutné, aby regulační orgány přehodnotily mechanické používání ratingu „bez rizika“ a banky provedly revizi svých metodik vnitřních rizik.

4.13 EHSV akceptuje, že nařízení zachová kapitálové požadavky na půjčky MSP na 75 % normy, avšak pochybuje, že to v současné atmosféře bude stačit. Výbor věří, že pro MSP je klíčovou otázkou ochota bank riskovat. V minulosti byly banky připraveny stát se partnery slibným MSP a podporovat jejich růst. Platební neschopnost v důsledku finanční krize a všeobecná slabost bankovních rozvah způsobila, že banky jsou stále méně ochotny riskovat. Pro zmírnění tohoto negativního postoje k riskování proto EHSV u MSP navrhuje snížení poměru na 50 %. Výbor chápe, že Komise plánuje tuto otázku dále prozkoumat.

4.14 Právě v tomto kontextu vyzývá EHSV Komisi, aby usnadnila další rozvoj etického a participativního bankovníctví. Tato forma bankovníctví obstála ve zkoušce, kterou jí připravila krize, a ačkoli nebyla imunní vůči jejím důsledkům, rozhodně

prokázala svou odolnost a hodnotu. Vzhledem k tlakům na bankovní soustavu může malým a středním podnikům nabízet cenný další zdroj úvěrů. Proto Výbor vyzývá Komisi k vypracování směrnice o etickém a participativním bankovníctví, jak již EHSV navrhoval v jednom ze svých předchozích stanovisek⁽⁹⁾.

4.15 Vcelku jsou CRD II, III a IV velkou zátěží pro bankovní operace, zvyšují regulační zátěž a náklady na přizpůsobení se předpisům a zároveň snižují návratnost kapitálu a dlouhodobou ziskovost. Vzhledem k roli bankéřů v nedávné krizi a v souvislosti s jejich nepochopitelnými systémy odměňování má většina evropských občanů pocit, že tito bankéři dostávají, co si zaslouží. EHSV přesto musí vyjádřit námitku. Aby mohla prosperovat EU, musí prosperovat také banky. Mají-li poskytovat úvěry, musejí být ziskové. Banky EU však bohužel nejsou v dobré kondici – je obtížné odhadnout, jaké ještě větší škody může krize státního dluhu napáchat na rozvahách a dlouhodobé ziskovosti bank EU.

4.16 Za těchto okolností bude konečné sestavení a následné provedení balíčku CRD zásadně důležité pro úspěch tohoto projektu a zejména pro schopnost bank provést požadované změny a získat zpět svoji kondici. Ve snaze dostat se ven z krize státního dluhu možná banky v různých regionech EU nebudou schopny postupovat stejným tempem. Zákonodárné orgány a orgány dohledu na to musejí být připraveny, přestože se harmonogram provádění prodlužuje až do roku 2019.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ Úř. věst. C 48, 15.2.2011, s. 33.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní

COM(2011) 730 final – 2011/0330 (CNS)

(2012/C 68/08)

Hlavní zpravodajka: **paní LOUGHEED**

Dne 28. listopadu 2011 se Rada, v souladu s článkem 113 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

návrhu nařízení Rady o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní

KOM(2011) 730 v konečném znění – 2011/0330 (CNS).

Dne 6. prosince 2011 předsednictvo Evropského hospodářského a sociálního výboru pověřilo specializovanou sekci Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost přípravou podkladů na toto téma.

Vzhledem k naléhavé povaze práce Evropský hospodářský a sociální výbor jmenoval paní LOUGHEEDOVOU hlavní zpravodajkou na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), a přijal následující stanovisko 138 hlasy pro, žádný hlas nebyl proti a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV podporuje a schvaluje návrh nového nařízení o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní, který je nutnou a užitečnou aktualizací stávajících pravidel s cílem podpořit spolupráci vnitrostátních správ za účelem zajištění účinného výběru daní a posílení boje proti podvodům v oblasti spotřebních daní.

2. Odůvodnění

2.1 Daně jsou vybírány ve formě spotřebních daní u tří kategorií produktů v EU: alkohol a alkoholické nápoje, tabákové výrobky a energetické produkty. Tyto spotřební daně hrají důležitou roli při snaze o ovlivnění chování občanů a přispívají k veřejným financím členských států a EU ⁽¹⁾.

2.2 Z mnoha důvodů, včetně možnosti dosáhnout výrazného zisku za poměrně málo vynaložené práce, byla míra podvodů (zejména v odvětví tabáku a alkoholu) v EU velmi vysoká. Z tohoto důvodu byla vytvořena skupina na vysoké úrovni pro boj proti podvodům v odvětví tabáku a alkoholu ⁽²⁾ a její doporučení, pokud jde o boj proti těmto podvodům, schválila v květnu 1998 Rada ECOFIN. Bylo

předloženo mnoho doporučení, avšak nejvýznamnějším a nejdouhodobějším doporučením bylo, aby EU zavedla „plně elektronizovaný systém pro přepravu a kontrolu“.

2.3 V důsledku toho Evropská unie v průběhu několika let postupně rozvinula a zavedla do praxe nový, moderní systém pro sledování přepravy zboží na vnitřním trhu v režimu s podmíněným osvobozením od spotřební daně – „systém pro kontrolu přepravy zboží podléhajícího spotřební dani (EMCS)“.

3. Systém pro kontrolu přepravy zboží podléhajícího spotřební dani

3.1 Systém pro kontrolu přepravy zboží podléhajícího spotřební dani (EMCS) byl vytvořen rozhodnutím 1152/2003/ES. Jeho zavedení bylo dílem rozsáhlé činnosti, na které se podílela Evropská komise a orgány a provozovatelé pro výběr spotřební daně v členských státech. Všechny tyto subjekty pracovaly během různých fází vývoje na tom, aby byl systém založený převážně na papírových dokladech, který byl pro všechny zúčastněné strany dosti omezující, nahrazen počítačovým a elektronickým systémem, jenž bude téměř úplně bezpapírový. Kromě toho by měl nový systém především umožnit příslušným orgánům, aby sledovaly přepravu zboží v reálném čase, a bylo tak možné, aby databáze shromažďovaly informace okamžitě, což umožní snadnější a podrobnější hloubkovou analýzu a automatizovanou analýzu rizika.

3.1.1 Nová automatizace urychlí všem zainteresovaným provozovatelům potřebné správní postupy (veškerou přepravu zboží již nyní doprovází elektronický správní doklad nahrazující papírové dokumenty). Tento systém standardizoval mnoho požadovaných dokumentů a zahrnuje také internetovou podporu pro kontrolu důvěryhodnosti potenciálních obchodních partnerů.

⁽¹⁾ Odhaduje se, že se v EU ročně vybere přibližně 307 mld. eur (údaj z roku 2010) na spotřebních daních a podobných poplatcích, přičemž 22 mld. eur připadá na alkohol a alkoholické nápoje, 207 mld. eur na energetické produkty a 77 mld. eur na tabákové výrobky. Tyto údaje jsou celkovým souhrnem údajů prezentovaných Evropskou komisí v samostatných tabulkách o spotřebních daních pro alkoholické nápoje, energetické produkty a elektrickou energii a tabákové výrobky, které můžete nalézt na internetové stránce GR TAXUD: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/excise_duties/index_en.htm.

⁽²⁾ V té době skupina na vysoké úrovni odhadovala, že v roce 1996 došlo ke ztrátám v důsledku podvodu ve výši přibližně 3,3 mld. ECU v odvětví tabáku a 1,5 mld. ECU v odvětví alkoholu.

3.1.2 EHSV se domnívá, že EMCS usnadňuje zákonný obchod v rámci vnitřního trhu a zároveň doplňuje nástroje, které mají členské státy k dispozici, aby se zabývaly problematikou podvodného vyhýbání se spotřební dani.

4. Návrh nařízení Rady o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní

4.1 Tento návrh je jednou z posledních částí mozaiky chybějících k tomu, aby bylo možné využívat plnou kapacitu tohoto systému. Návrh nahrazuje stávající nařízení o správní spolupráci v oblasti spotřebních daní (nařízení 2073/2004) tím, že uznává modernizaci, jež je již téměř kompletní, a umožňuje správním orgánům členských států, aby ji využily při své vzájemné spolupráci, čímž se zvýší jejich schopnost optimální koordinace.

4.2 EHSV uznává a schvaluje rozšíření oblasti působnosti návrhu tak, aby zahrnovala spolupráci za účelem vymáhání dodržování právních předpisů o spotřební dani, nikoli pouze za účelem vyměření výše neuhrazených částek, které je potřebným vývojem, pokud jde o boj proti podvodům a posilování vnitřního trhu a důvěry, kterou v něj občané vkládají.

4.3 Jelikož je to nezbytné, tvoří velkou část návrhu právní předpisy, aby bylo stanoveno, jak by měla správní spolupráce probíhat v rámci nového systému. EHSV se domnívá, že návrh je vyváženým přístupem, který umožní členským státům využít předností nového systému, aniž by se zvýšila administrativní zátěž pro provozovatele či pro ně samotné.

4.3.1 EHSV se také domnívá, že se jedná o jednoznačný popis práv a povinností všech, především vnitrostátních správních orgánů, a že navrhované postupy a časové lhůty jsou dostatečně ambiciózní, aby byly zajištěny dostatečně včasné reakce, které budou zároveň snadno dostupné pro všechny. V této souvislosti se EHSV zajímá o obsah připravovaného prováděcího aktu, který má podrobně stanovit různé kategorie informací, které si lze vyměňovat v rámci „automatické“ výměny, a to povinně i nepovinně.

4.4 Většina nových bodů v návrhu přímo souvisí s modernizačním systémem a s novými možnostmi, jež existují ve zlepšení vzájemné spolupráce mezi jednotlivými úrovněmi správy. EHSV

jednoznačně podporuje Evropskou komisi a členské státy, aby co nejvíce využily tohoto modernizovaného systému, a zlepšily tak efektivní vyměňování a výběr příjmů z daní a rozpoznávaly daňové podvody a bojovaly proti nim, a to především zlepšením správní spolupráce mezi členskými státy tak, aby toho bylo možné dosáhnout.

4.4.1 V tomto ohledu Výbor doufá, že nový systémlepší kvalitu automatického podávání zpráv, což umožní členským státům, aby se více a intenzivněji zaměřily na problematické aktivity. Skutečnost, že návrh zavádí následný postup, je mimořádně prospěšná a měla by pomoci přezkoumat a zlepšit kvalitu a užitečnost informací, k jejichž výměně průběžně dochází.

4.5 Třebaže EHSV souhlasí s tím, že návrh musí mít právní základ, který umožní shromažďování údajů z jednotlivých záznamů o přepravě, a že tyto záznamy budou moci být využity v analýze členských států, varuje před jejich zneužíváním a připomíná úřadům, aby se snažily využívat tyto informace dostatečně přiměřeným způsobem.

4.6 EHSV se domnívá, že návrh přesně uznává rozdělení odpovědností v oblasti spotřebních daní a EMCS mezi Evropskou komisi, jež bude odpovědná za mechanismus a zachování systému jako takového, a členské státy, které budou odpovídat za informace obsažené v tomto systému, za sdílení informací a samozřejmě za odhalování podvodů a za přijímání opatření, aby proti takovýmto podvodům bylo možné bojovat.

4.7 EHSV se domnívá, že je užitečné, aby byla v tomto návrhu dána do souladu pravidla pro spotřební daně se změnami v pravidlech EU, pokud jde o správní spolupráci v oblasti DPH a přímého zdanění. EHSV podporuje všechny tyto snahy v oblasti vnitrostátních daňových předpisů, daně z příjmu, spotřební daně a celní správy, pokud jde o zlepšení jejich komunikace a vzájemné spolupráce, neboť se domnívá, že to v konečném důsledku přispěje ke zlepšení vnitřního trhu.

4.8 EHSV podporuje zejména právní základ pro službu SEED on Europa a domnívá se, že jde o užitečný nástroj, aby mohli zákonní provozovatelé rychle ověřit důvěryhodnost těch, se kterými mají v úmyslu obchodovat.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci lososa žijící v Baltském moři a rybolov této populace

COM(2011) 470 final – 2011/0206 COD

(2012/C 68/09)

Zpravodaj: **pan Seppo KALLIO**

Dne 13. září 2011 se Evropský parlament, v souladu s čl. 43 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodl konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci lososa žijící v Baltském moři a rybolov této populace

KOM(2011) 470 v konečném znění – 2011/0206 (COD).

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 21. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 169 hlasy pro, 4 hlasy byly proti a 9 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor vítá a schvaluje cíle stanovené ve víceletém plánu, které spočívají v zajištění udržitelného využívání a zachování genetické integrity a rozmanitosti všech populací lososa žijících v Baltském moři. S ohledem na aktuálně dostupné informace je však v případě oslabených jižních populací harmonogram nerealistický.

1.2 EHSV se domnívá, že je klíčové, aby se omezení rybolovu vztahovala na celý životní cyklus lososa a na všechny formy rybolovu. Obnovení oslabené populace lososa bude vyžadovat nejen omezení rybolovu, ale také opatření na zachování oblastí, kde se lososi rozmnožují. Podle EHSV nedávají „celkové přípustné odlovy“ (*total allowable catches*, TAC) pro říční oblasti smysl, protože jsou administrativně těžkopádné a jejich monitorování by přineslo nezanedbatelné dodatečné náklady. Odpovědnost za regulaci a monitorování rybolovu ve vnitřních vodách by měla v prvé řadě ležet na dotčeném členském státu. Evropská komise by dohlížela na provádění vnitrostátních monitorovacích programů založených na zprávách členských států.

1.3 EHSV souhlasí se zahrnutím obslužných plavidel do oblasti působnosti tohoto nařízení. Nicméně rekreační rybolov, který nespadá do oblasti působnosti tohoto plánu, se stále podílí velkou měrou na celkovém odlovu lososa. Rekreační rybolov by měl být také regulován a monitorován na vnitrostátní úrovni a měly by o něm být vedeny záznamy ve zprávách, jež předkládají členské státy Komisi.

1.4 Co se týče životaschopnosti rybolovu, EHSV se domnívá, že je důležité, aby se kvóty a omezení rybolovných činností postupně přeměnily na cíle v podobě míry úmrtnosti způsobené rybolovem. Regulace odlovu lososa v moři by měla v budoucnu spočívat nikoli na celkových přípustných odlovech na určitou

populaci lososa, ale na technických pravidlech stanovených pro rybolovná období a zařízení tak, aby byly oslabené populace lososa chráněny.

1.5 EHSV nesouhlasí se zákazem kompenzačního vysazování populací, protože není k dispozici žádný zásadní vědecký důkaz, že je takovéto vysazování škodlivé. Je nutné sledovat kvalitu strdlic určených k vypouštění. EHSV doporučuje, aby se genetické riziko vysazování snižovalo produkcí strdlic z rodičovských lososů ulovených každoročně ve volné přírodě.

1.6 Evropský hospodářský a sociální výbor považuje za zásadní to, aby se rybolov lososa adekvátně a efektivně monitoroval, a doporučuje, aby se na monitorování rybolovu lososa naléhavě vyčlenily finanční prostředky. EHSV však má za to, že namísto nových stálých povinností v oblasti monitorování by mělo hlavní opatření spočívat v tom, že se ve všech členských státech budou účinně uplatňovat nařízení týkající se monitorování, která byla pečlivě vypracována v posledních letech. EHSV vyzývá, aby bylo dále objasněno hodnocení Mezinárodní rady pro průzkum moří týkající se velmi častého nepravdivého vykazování úlovků lososa.

1.7 EHSV zdůrazňuje, že pro úspěšné provádění víceletého plánu je důležitý výzkum lososa vycházející z nejnovějších poznatků. Pouze dostatečně spolehlivé informace mohou zajistit přiměřená opatření na ochranu a obnovu populací lososa a také možnost využívat tyto populace udržitelným způsobem. Kromě spolehlivých statistik odlovů je zapotřebí více informací i o příčinách úmrtnosti lososů v moři.

1.8 EHSV je toho názoru, že návrh nařízení by mohl mít negativní dopady, pokud jde o zaměstnanost, na komerční rybáře, zpracovatelský průmysl, prodej, zařízení, rybářský cestovní ruch a akvakulturu. Rozsah těchto dopadů bude

v jednotlivých členských státech různý a bude se lišit i v rámci jejich regionů. EHSV vyzývá k tomu, aby se tyto negativní dopady na zaměstnanost při provádění opatření podle navrhovaného nařízení minimalizovaly a aby se způsobené následky komplexně zohlednily při schvalování strukturální podpory EU i při budoucí reformě společné rybářské politiky. EHSV konstatuje, že zlepšení a zjednodušení přístupu k strukturálním fondům by udržitelným způsobem zvýšilo populaci lososa a vytvořilo více pracovních míst v odvětví rybolovu v Baltském moři.

2. Úvod

2.1 Dřívější právní úprava v oblasti populací lososa žijící v Baltském moři zahrnovala omezení rybolovu stanovovaná vládami jednotlivých států, stejně jako technická rybolovná ustanovení stanovená nařízením Rady a každoročně stanovované rybolovné kvóty. Až do roku 2006 stanovovala tyto kvóty Mezinárodní komise pro rybolov v Baltském moři (IBSFC). Všechna opatření týkající se lososa byla až do roku 2010 koordinována prostřednictvím akčního plánu pro populace lososa vypracovaného Mezinárodní komisí pro rybolov v Baltském moři.

2.2 Od roku 2006 stanovuje každoročně nařízení Rady rybolovné kvóty v Baltském moři, jež mají k dispozici členské státy EU. Vypracování návrhu nařízení Evropské komise bylo založeno na poradenství Mezinárodní rady pro průzkum moří (ICES) a Vědeckotechnického a hospodářského výboru pro rybářství (VTHVR).

2.3 EU nadále přiděluje dohodnuté kvóty členským státům na základě „relativní stability“. To znamená, že relativní podíl každého členského státu na kvótě zůstává rok od roku neměnný, třebaže výše kvóty jako takové se může měnit.

2.4 Jedinou zemí, která není členem EU a provádí v Baltském moři rybolovnou činnost, je Rusko. EU a Rusko jednájí o statutu populací ryb a o právech na rybolov lososa v Baltském moři formou oddělených dvoustranných jednání. V současnosti neexistuje žádný formální postup pro jednání jako v případě Mezinárodní komise pro rybolov v Baltském moři, pokud jde o rozdělení kvót pro ryby mezi EU a Rusko.

2.5 Komerční kvóta pro lososa v Baltském moři je rozdělena na dvě části – na kvótu pro hlavní pánev a Botnický záliv (ICES 22-31) a na kvótu pro Finský záliv (ICES 32). V praxi kvóty neomezují odlovy lososa již několik let. Z celkové kvóty pro odlov lososa v Baltském moři v roce 2010 ve výši 309 665 bylo odloveno pouze 150 092 (tzn. 48,5 % kvóty). Procentní podíl využití kvóty se lišil mezi jednotlivými zeměmi od 2,8 do 84,9 %. Lososa loví komerční i rekreační rybáři v moři, v ústích řek a v říčních oblastech. Rekreační rybolov představuje 20–30 % celkového množství lososa odloveného v oblasti Baltského moře a téměř polovinu odlovu v pobřežních a říčních oblastech. Rekreační odlov lososa se do výpočtu rybolovných kvót nezahrnuje.

2.6 Stav hlavních severských řek s výskytem lososa se v polovině 90. let významně zlepšil, a to v důsledku vnitrostátních časových omezení pobřežního rybolovu, která zavedlo Švédsko a Finsko. Od té doby zůstává produkce strdlíc z těchto řek na podstatně vyšší úrovni – blíží se jejich potenciální produkční kapacitě a maximálnímu udržitelnému výnosu stanovenému jako cíl ve víceletém plánu. Rybolov lososa v Baltském moři spočívá z velké části na produkci z těchto čistých severských řek s výskytem lososa.

2.7 Navzdory dosud učiněným opatřením zůstává produkce strdlíc z řek s výskytem lososa ve střední a jižní části Baltského moře nízká. Smíšený rybolov populace lososa v hlavní pánvi Baltského moře výrazně klesá od roku 2008 díky zákazu používání unášených tenatových sítí. Nárůst lovu pomocí unášených lovných šňůr znamená, že se rybolov lososa v hlavní pánvi opět zvyšuje.

2.8 Ani přes podstatný nárůst produkce strdlíc se velikost lovné populace lososa nevrátila do téhož stavu. Je zapotřebí více údajů získaných na základě výzkumu o příčinách úmrtnosti lososů v moři.

2.9 Rada ICES ve svém doporučení ohledně rybolovných práv na rok 2012 konstatuje, že úlovky lososa jsou při rybolovu do unášených tenatových sítí v Baltském moři velmi často nesprávně vykazovány jako úlovky pstruha obecného.

2.10 Rada ICES vyjádřila obavy o stav populací lososa žijících v Baltském moři a genetickou rozmanitost. Na stav populací lososa žijících v Baltském moři upozornila i Komise na ochranu baltského mořského prostředí (HELCOM).

2.11 Rybolov lososa má pro pobřežní rybářské komunity sociální i ekonomický význam. Poslední odhad celkového počtu rybářů lososa v Baltském moři pochází z roku 2007, kdy Evropská komise spočítala, že všech komerčních rybářů lososa je okolo 400, z nichž 340 lovílo při pobřeží. V roce 2010 odhadla pracovní skupina pro lososa v rámci rady ICES celkový počet plavidel pro odlov lososa na volném moři na 141, což je podstatně vyšší odhad než v roce 2007. Losos poskytuje práci nejen komerčním rybářům, ale přinejmenším i stejnému počtu osob v rybářském cestovním ruchu. Odhaduje se, že dopady komerčního a rekreačního rybolovu lososa v Botnickém zálivu na zaměstnanost jsou stejně důležité. Rybolov lososa dále zaměstnává řadu lidí nepřímo při zpracovávání a prodeji ryb a v průmyslu rybolovných zařízení. Důležitým místním zdrojem zaměstnání je produkce strdlíc k zachování rybolovu lososa a jeho populací.

3. Návrh Komise

3.1 Evropská komise předložila dne 12. srpna 2011 Evropskému parlamentu a Radě návrh nařízení, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci lososa žijící v Baltském moři a rybolov této populace (KOM(2011) 470).

3.2 Plán řízení populace lososa žijící v Baltském moři by se vztahoval na komerční rybolov v Baltském moři a řekách, které se do něj vlévají. Platil by i pro společnosti, které nabízejí rybolovné výjezdy s průvodcem a jejich služby v oblasti rekreačního rybolovu v Baltském moři. Návrh poskytuje prostor pro regulaci říčního rybolovu ustanoveními EU (za určitých podmínek) a pokrývá i vypouštění lososa.

3.3 Hlavním cílem návrhu je zajistit, aby byla populace lososa žijící v Baltském moři využívána udržitelným způsobem v souladu se zásadou maximálně udržitelného výnosu a aby byla zachována její genetická integrita a rozmanitost.

3.4 Cíl pro populace volně žijícího lososa v Baltském moři je stanoven na 75 % potenciální kapacity produkce strdlíc v každé řece. V závislosti na aktuálním stavu řeky s výskytem lososa by mělo být cíle dosaženo do pěti až deseti let po vstupu nařízení v platnost.

3.5 Komise navrhuje u volně žijících populací lososa povinné celkové přípustné odlovy pro každou řeku. Za jejich stanovení by odpovídaly členské státy. Ty by musely na základě vědeckých údajů určit nejvyšší povolenou úmrtnost způsobenou rybolovem a odpovídající výši celkového přípustného odlovu pro každou řeku.

3.6 Každé tři roky Komise EU posoudí výše uvedená opatření přijatá členskými státy a jejich slučitelnost s dosahováním stanovených cílů. Pokud některý členský stát nezveřejní údaje, nebo jeho opatření nebudou přiměřená k dosažení cílů, může Komise změnit míry úmrtnosti způsobené rybolovem stanovené pro řeky s volně žijícími populacemi lososa daného členského státu a/nebo celkový přípustný odlov nebo zakázat rybolov lososa ve všech těchto řekách.

3.7 Komise navrhuje pro všechny populace lososa žijící v Baltském moři jednotnou míru úmrtnosti způsobené rybolovem v moři ve výši 0,1. Tato míra úmrtnosti by znamenala, že by každoročně mohlo být odloveno přibližně 10 % lovného lososa. Regulační orgán by měl při stanovování ročního celkového přípustného odlovu zajistit, aby nebyla překročena maximální úroveň míry úmrtnosti způsobené rybolovem ve výši 0,1. Komise může změnit míry úmrtnosti způsobené rybolovem v moři, pokud se okolnosti změní takovým způsobem, že mohou ohrozit dosažení cílů.

3.8 Losos ulovený z obslužných plavidel by se měl započítávat do vnitrostátní kvóty členských států pro lososa.

3.9 Členské státy by měly povinnost stanovit technická pravidla rybolovu pro každou řeku u těch oslabených populací volně žijícího lososa, které zatím nedosáhly cíle ve výši 50 % potenciální kapacity produkce strdlíc. Členské státy by měly na vypracování těchto ustanovení dva roky od vstupu tohoto nařízení v platnost. Členské státy by si mohly tato technická rybolovná ustanovení (např. omezení zařízení a zakázaná rybolovná období nebo oblasti) samy zvolit a rozhodovat o nich.

3.10 Komise bude hodnotit technická rybolovná ustanovení zavedená členskými státy každé tři roky. Pokud některý členský stát nezavede opatření ve lhůtě, nebo je nezveřejní, nebo jeho opatření budou nepřiměřená, pokud jde o dosahování cílů u řek s volně žijícím lososem, může Komise stanovit technická pravidla rybolovu pro každou řeku.

3.11 Vypouštění lososů bude omezeno na vysazování a přímé vysazování. „Vysazováním“ se rozumí vypouštění populací do řek s volně žijícími populacemi lososa a „přímým vysazováním“ se rozumí vypouštění ryb do řek s potenciálem pro výskyt lososa s cílem založit samovolně udržitelné populace volně žijícího lososa.

3.12 Komise pro vypouštění navrhuje sedmileté přechodné období. Po tomto přechodném období budou povoleny pouze výše uvedené typy vypouštění.

3.13 Návrh uvádí nová ustanovení o monitorování, která mají doplnit již platná ustanovení. Nové povinnosti monitorování se vztahují na komerční rybářská plavidla sloužící k rybolovu lososa bez ohledu na délku i plavidla využívaná k rekreačním rybolovným výjezdům.

3.14 Úlovky se kontrolují při vykládce. Vykládky zkontrolované inspekci musí představovat alespoň 10 % celkového vyloženého úlovku.

3.15 Komise navrhuje, aby jí byly v případě nutnosti na dobu neurčitou uděleny přenesené pravomoci k regulaci rybolovu lososa v moři i v řekách.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Evropský hospodářský a sociální výbor vítá a schvaluje cíle víceletého plánu. Cíl plánu, že nejpozději do deseti let by měla být udržována produkce strdlíc volně žijícího lososa na úrovni alespoň 75 % potenciální kapacity produkce strdlíc, je extrémně ambiciózní. Podle hodnocení rady ICES je tento cíl již nyní uskutečňován v hlavních severských řekách s výskytem lososa v úmoří Baltského moře, avšak pro oslabené populace lososa v jižní části je tento časový harmonogram nerealistický navzdory míře omezení rybolovu.

4.2 Nařízení se vztahuje na komerční rybolov a obslužná plavidla. Význam obslužných plavidel, pokud jde o celkový odlov lososa, je malý. Nicméně kombinovaný odlov lososa v pobřežních a říčních oblastech prostřednictvím rekreačního rybolovu, který nespadá do oblasti působnosti tohoto nařízení, je srovnatelný s komerčním odlovem ve stejné velké oblasti. EHSV se domnívá, že stanovení celkových přípustných odlovů pouze pro komerční rybolov v říční oblasti není rozumná alternativa, jelikož téměř veškerý rybolov v říčních oblastech je rekreační. EHSV je toho názoru, že omezení rybolovu musí pokrývat celý životní cyklus lososa a všechny formy rybolovu. Odpovědnost za regulaci komerčního a rekreačního rybolovu ve vnitřních vodách by měla v prvé řadě ležet na dotčeném členském státu.

4.3 V plánech řízení a obnovy, které již byly přijaty pro populace ryb v EU, odpovídá míra úmrtnosti způsobená rybolovem stanovená pro každou populaci míře, která je nejvhodnější pro dosažení udržitelného využívání této populace. V Baltském moři je loveno mnoho různých populací lososa a jejich biologický stav se také liší. Nařízení a jeho důvodová zpráva nevysvětlují, proč návrh stanovuje pouze jednu jedinou míru úmrtnosti způsobenou rybolovem pro všechny populace lososa žijící v Baltském moři, ani to, jak byla tato míra vypočítána.

4.4 Populace lososa v severní části Baltského moře jsou již velmi blízko cíli maximálně udržitelného výnosu. Snížení kvót pro hlavní pánve Baltského moře a Botnický záliv na úroveň, při které by úmrtnost způsobená rybolovem, pokud jde o populace lososa žijící v jižní části, byla také na svém maximálním udržitelném výnosu, by zavedlo zbytečná omezení rybolovu populací lososa v severní části. Regulace odlovu lososa v moři by proto měla v budoucnu spočívat nikoli na celkových přípustných odlovech na určitou populaci lososa, ale na technických pravidlech stanovených pro rybolovná období a zařízení. Tato regulace může být specificky orientována na ochranu oslabené populace lososa. Pokud bude odlov lososa i nadále vycházet z ročního stanovování celkových přípustných odlovů, mělo by být postupně snižování úmrtnosti způsobené rybolovem na úroveň, jež je používána pro jiné populace ryb, dosaženo také pro kvóty odlovu lososa v moři. Náhlé a radikální změny nařízení, neexistuje-li naléhavá potřeba, jsou z hlediska odvětví rybolovu vysoce problematické.

4.5 V oblasti hlavní pánve Baltského moře se odlov lososa skládá výlučně z tzv. smíšených lovišť, jež zahrnují různé populace lososa. Čím blíže řek s výskytem lososa k odlovům dochází, tím lépe je možné ulovit populaci lososa, která se vyskytuje v této řece. Pravidla a monitorování lovu do unášených lovných zařízení v hlavní pánvi Baltského moře budou v budoucnu důležitá pro obnovu oslabených populací lososa v jižní části. Bylo zaznamenáno, že na podzim je více podměrečných lososů loveno do unášených lovných šňůr, nežli jinými způsoby odlovu. Časové omezení používání unášených lovných šňůr by proto mohlo být použito také ke snížení počtu výmětů. Je však třeba zdůraznit, že jižní populace lososa žijící v Baltském moři se neobnovily ani navzdory drastickému snížení odlovu v hlavní pánvi. To znamená, že obnovení oslabených populací lososa bude vyžadovat nejen omezení odlovu lososa v moři, ale také přísná omezení odlovu v ústích řek a v říčních oblastech, stejně jako opatření na zachování oblastí, kde se lososi rozmnožují, aby byla zajištěna přirozená reprodukce.

4.6 Evropský hospodářský a sociální výbor je znepokojen odhady nepravdivého vykazování úlovků lososa. Požaduje, aby byla tato záležitost dále vysvětlena, a považuje za důležité, aby byl dostatečně a efektivně monitorován odlov lososa. Návrh Komise by měl za následek trvalé zvýšení povinností veřejného sektoru v oblasti monitorování a došlo by k nárůstu nákladů. Náklady by vznikly především z důvodu změn a údržby informačních systémů a také z důvodu nutnosti navýšit lidské a jiné zdroje, aby bylo možné monitorovat a studovat dodržování předpisů. EHSV vyzývá, aby byly co nejvíce navýšeny zdroje pro monitorování a aby byly dostupné zdroje zaměřeny na monitorování odlovu lososa, dokud nebude schválen víceletý plán pro populace lososa a problémy s podáváním zpráv budou považovány za vyřešené. Co se týká monitorování

odlovu lososa, EHSV považuje za prioritní, aby byly ve všech členských státech efektivně prováděny stávající předpisy pro monitorování, které se v posledních několika letech intenzivně vyvíjely. Evropská komise by měla kontrolovat provádění vnitrostátních monitorovacích programů prostřednictvím zpráv, které jí poskytnou členské státy.

4.7 Lososy lze vypouštět vysazováním, přímým vysazováním anebo kompenzačním vysazováním na příkaz rozhodnutí soudu, aby se doplnily úbytky úlovku způsobené stavbou vodních elektráren. Tento návrh by sedm let po vstupu nařízení v platnost ukončil všechny jiné formy vypouštění lososů nežli vysazování a přímé vysazování do řek s potenciálem pro výskyt lososa. Sedmiletá lhůta pro nahrazení kompenzačního vysazování jinými způsoby je příliš krátká, neboť je pravděpodobné, že plánování a provádění alternativních způsobů zabere určitý čas nad rámec přechodného období, jež by zahrnovalo soudní řízení na všech třech úrovních.

4.8 Zákaz kompenzačního vysazování je odůvodňován hrozbou, kterou tento způsob představuje pro genetickou rozmanitost populací lososa. Toto tvrzení však není nijak vědecky prokázáno. Úlovky pocházející z kompenzačního vysazování jsou nepochybně významné pro odlov v ústích řek a pro pobřežní rybolov v oblastech s populacemi lososa a také představují pracovní pobídky pro několik desítek osob za rok v podnicích akvakultury působících při pobřeží. Kompenzační vysazování by proto nemělo být zakázáno, nebudou-li existovat solidní vědecké důkazy, že tato aktivita je škodlivá. EHSV se také domnívá, že je třeba sledovat kvalitu strdlic určených k vypouštění a zajistit, že tukové ploutve všech vypuštěných strdlic budou zastřiženy, aby bylo v úlovku možné odlišit lososa reprodukováného přirozenou cestou od vypuštěného lososa. Riziko pro genetickou rozmanitost, které představuje vysazování, může být minimalizováno, kdekoli to bude možné, produkcí strdlic z rodičovských lososů ulovených každoročně ve volné přírodě, které prošly přirozeným výběrem, namísto populací lososa, jež je třeba zachovat.

4.9 Situace ve Finském zálivu dobře znázorňuje význam vysazování lososa. Pokud by bylo například zakázáno vysazování lososa v zastavěné oblasti ústí řeky Kymi, znamenalo by to v praxi konec odlovu lososa ve Finském zálivu a také konec nezanedbatelného rekreačního rybolovu, ke kterému dochází pod elektrárnou na řece Kymi. Tento rybolov má velký význam pro rybářský cestovní ruch. Stejná situace platí pro mnoho dalších řek v regionu Baltského moře.

4.10 Pokud by např. došlo ke snížení kvót, měl by návrh značný hospodářský dopad na komerční rybáře, na výrobce rybářského vybavení a také na odvětví, jež jsou závislá na primární produkci, jako je zpracování a prodej ryb. Dlouhé migrační trasy lososů, různé metody rybolovu a různé potřeby regulace v každé fázi migrace znamenají, že hospodářský dopad se liší v jednotlivých členských státech a také v rámci nich. Kvůli krátké sezóně pro odlov lososa loví většina rybářů také jiné druhy ryb. Nicméně losos je pro většinu z nich z hospodářského hlediska nejdůležitějším druhem, a proto i menší změny právních předpisů mohou způsobit výrazný posun v udržitelnosti

odvětví rybolovu. Z hlediska rybářů, kteří možná budou muset změnit své povolání, návrh sníží dodávky lososů a jiných druhů ryb pro spotřebu, zpracování a prodej, čímž se zvýší závislost na rybách vyprodukovaných mimo EU. Rybářský cestovní ruch v říčních oblastech by rovněž utrpěl finanční újmu z důvodu přísnější regulace rybolovu v říčních oblastech a také v souladu s celkovými přípustnými odlovy pro rybolov v říčních oblastech. Z dlouhodobého hlediska by však návrh mohl mít pozitivní dopad na zvýšení počtu pracovních míst v rybářském cestovním ruchu v říčních oblastech, až dojde k obnově populací lososa.

4.11 Návrh má rovněž finanční důsledky pro podniky akvakultury. Podniky akvakultury, které produkují strdlice pro využití v kompenzačním vysazování, zaměstnávají několik desítek pracovníků v oblastech, kde je jen málo jiných pracovních příležitostí. Pokud se budou muset podniky akvakultury

vzdát svých činností, protože už nebude pokračovat kompenzační vysazování, zhorší se situace v zaměstnanosti v těchto oblastech. Uzavření těchto provozů by také znamenalo ztrátu dlouhodobých zkušeností a know-how v oblasti akvakultury.

4.12 Při uplatňování stávajících pravidel pro strukturální fondy EU a při reformě společné rybářské politiky by měly být zohledněny negativní dopady tohoto návrhu nařízení na zaměstnanost. Případné možnosti podpory by např. zahrnovaly pomoc při přerušení rybolovných činností či investice a odbornou přípravu za účelem změny zaměření rybolovných činností. EHSV se však domnívá, že takováto pomoc by měla být pouze doplňkovým opatřením. Prioritou je zamyslet se nad pracovními příležitostmi, pokud jde o odlov lososa a související odvětví, již ve fázi plánování praktických opatření tak, aby byly minimalizovány negativní dopady na zaměstnanost.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Akční program Společenství pro životní prostředí – závěrečné hodnocení

COM(2011) 531 final

(2012/C 68/10)

Zpravodaj: **pan CHIRIACO**

Dne 31. srpna 2011 se Evropská komise, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Akční program Společenství pro životní prostředí – závěrečné hodnocení

KOM(2011) 531 v konečném znění.

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 21. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 174 hlasy pro, 4 hlasy byly proti a 8 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV vítá iniciativu Komise, jejímž cílem je poskytnout hodnocení šestého akčního programu Společenství pro životní prostředí. Komise má za to, že program byl ve výsledku užitečný tím, že pro evropskou politiku v oblasti ochrany životního prostředí vytvořil zastřešující rámec. S tímto závěrem lze souhlasit jen částečně. Přestože šestý akční program pro životní prostředí představuje významný přínos k tvorbě politik, měl omezený dopad na přijetí konkrétních nástrojů. I přes nesnáze při shromažďování informací pro analýzu provádění kroků obsažených v programu je možné zaznamenat značné zpoždění při přijímání legislativních nástrojů, potíže se stanovováním konkrétních cílů a nedostatečné kontrolní a monitorovací mechanismy.

1.2 EHSV proto Komisi vyzývá, aby zdokonalila dostupné nástroje, včetně monitorovacích a hodnotících mechanismů, a zajistila tak účinné provádění stávajících právních předpisů. EHSV zároveň doporučuje větší soulad mezi různými legislativními a programovými iniciativami v oblasti životního prostředí a výraznější zahrnutí environmentálního rozměru do souvisejících odvětvových politik. Jak již bylo uvedeno v nedávném stanovisku ⁽¹⁾, EHSV po Komisi požaduje větší jasnost a konkrétnost při řešení výzev v oblasti životního prostředí. Zejména žádá, aby bylo objasněno, co se skrývá za pojmy „účinnost zdrojů“ a „ekologické hospodářství“, a aby bylo konkrétně určeno, jaké jsou kvantitativní a kvalitativní změny požadované po výrobcích i spotřebitelích.

1.3 EHSV se kromě toho domnívá, že by se měla věnovat větší pozornost mezinárodnímu rozměru. Náročné úkoly

v oblasti životního prostředí totiž mají celosvětový dosah, což vyžaduje přístup založený na posílení mnohostranné spolupráce a lepších nástrojích globální správy.

1.4 A konečně, ve sdělení Komise chybí dlouhodobá vize, není zde žádná zmínka o možném novém akčním programu a není nic řečeno o tom, jaká by měla být přidaná hodnota sedmého akčního programu pro životní prostředí. EHSV se domnívá, že tento program by měl být v souladu se strategií Evropa 2020 a jejími stěžejními iniciativami a doplňovat je, měl by obsahovat realisticky a na základě širokého politického konsensu stanovené cíle a priority a také by měl určit nástroje schopné zajistit účinnost navržených opatření.

2. Shrnutí sdělení

2.1 Politické souvislosti

2.1.1 Akční programy pro životní prostředí usměrňovaly rozvoj politiky životního prostředí Evropské unie od počátku sedmdesátých let a šestý akční program Společenství pro životní prostředí by měl být tedy vnímán jako součást pokračujícího procesu, který se stále vyvíjí.

2.1.2 Šestý akční program pro životní prostředí znovu poukazuje na význam pojmů ekologického růstu a nízkouhlíkového hospodářství účinně využívajícího zdroje, což potvrdila jednak strategie Evropa 2020 ⁽²⁾, jež představuje vhodný rámec k zajištění toho, aby cíle v oblasti životního prostředí byly začleněny do celkového sociálně-ekonomického programu EU, a také nová strategie zastavení úbytku biologické rozmanitosti a degradace ekosystémových služeb v EU do roku

⁽¹⁾ Úř. věst. C 376, 22.12.2011, s. 97.

⁽²⁾ KOM(2010) 2020 v konečném znění ze dne 3. března 2010.

2020 ⁽³⁾, přípravné práce na konferenci Rio+ 20 ⁽⁴⁾, plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050 ⁽⁵⁾, bílá kniha o dopravě ⁽⁶⁾, sdělení o energii 2020 ⁽⁷⁾ a plán energetické účinnosti 2011 ⁽⁸⁾.

2.2 Obecná zjištění

2.2.1 Celkový závěr, k němuž Komise došla, je takový, že šestý akční program pro životní prostředí byl ve výsledku užitečný tím, že pro politiku v oblasti ochrany životního prostředí vytvořil zastřešující rámec, protože velká většina opatření uvedených v programu byla nebo brzy bude dokončena.

2.2.2 Jelikož byl tento program přijat postupem spolurozhodování, zúčastněné strany mu připisují více legitimacy než předchozím programům. To jim pomohlo lépe si osvojit následné návrhy politik.

2.2.3 Sedm tematických strategií ⁽⁹⁾ šestého akčního plánu pro životní prostředí – vzduch, pesticidy, předcházení vzniku odpadů a jejich recyklace, přírodní zdroje, půda, mořské prostředí, městské životní prostředí – bylo vypracováno s cílem posílit politickou integraci a zlepšit vědomostní základnu. Ačkoli se pokrok v jednotlivých oblastech lišil, v některých případech jejich příprava pomohla vytvořit politickou vůli k přijetí účinných cílů a harmonogramů a jejich následnému provedení. Schopnost šestého akčního programu pro životní prostředí povzbudit přijímání zvláštních nástrojů pro životní prostředí však není přesvědčivá.

2.3 Prioritní oblasti

2.3.1 Příroda a biologická rozmanitost: Šestý akční program pro životní prostředí byl podnětem k rozvoji tematických strategií pro ochranu půdy a ochranu a zachování mořského prostředí. Poukázal na potřebu vybudovat pevnější vědomostní základnu, zlepšit financování a posílit probíhající činnosti. Přesto mohl být k dosažení cíle zastavení poklesu biologické rozmanitosti do roku 2010 (jenž zůstal nenaplněn) učiněn větší pokrok, kdyby byla bývala věnována nezbytná politická pozornost a finanční závazky ze strany EU i členských států.

2.3.2 Životní prostředí a zdraví: Šestý akční program pro životní prostředí byl pobídkou k užitečnému posouzení stávajících závazků a plánovaných opatření a více zdůraznil vazby mezi faktory životního prostředí a lidským zdravím. Umožnil zejména učinit opatření, která by se jinak nemusela uskutečnit (např. pro městské životní prostředí), nebo která by bez impulsu dodaného programem trvala déle nebo byla méně komplexní (např. v oblasti pesticidů). Na druhou stranou existují rovněž mezery v právních předpisech a do obecnějšího cíle politiky zlepšování veřejného zdraví je třeba začlenit výsledky výzkumu a informace o dopadech kvality životního prostředí na zdraví.

2.3.3 Přírodní zdroje a odpady: Šestý akční program pro životní prostředí posílil vazbu mezi politikou odpadů a politikou přírodních zdrojů, pomohl zlepšit nakládání s odpady a přesunout se k politice založené na udržitelné spotřebě a výrobě. Využívání zdrojů se již nezvyšuje stejným tempem jako hospodářský růst. V absolutním vyjádření však využívání zdrojů stále roste, což je neslučitelné s cílem respektovat v dlouhodobém horizontu kapacitu únosnosti životního prostředí. Mezi členskými státy kromě toho přetrvávají značné rozdíly v produktivitě zdrojů a obecně roste závislost na dovozu.

2.3.4 Změna klimatu: Šestý akční program pro životní prostředí byl v oblasti změny klimatu významným přínosem. Přestože nebyly ambice, pokud jde o činnost mezinárodního společenství, naplněny, zejména kvantifikovatelné cíle byly ambicióznější, a bylo tedy obtížnější jich dosáhnout, umožnil šestý akční program pro životní prostředí dosáhnout klíčových cílů politiky.

2.3.5 Mezinárodní otázky: Šestý akční program pro životní prostředí zopakoval evropský závazek začlenit otázky životního prostředí do všech vnějších vztahů EU a dbát na vnější rozměr strategie EU pro udržitelný rozvoj. I přesto, že se EU snažila posilovat mnohostrannou spolupráci a prokázat své odhodlání plnit mezinárodní úmluvy a dohody, byl učiněn jen malý pokrok směrem k lepší globální správě záležitostí týkajících se životního prostředí. Environmentální výzvy, které získávají stále více globální rozměr, vyžadují soudržnější a soustředěnější úsilí uvnitř EU proto, aby EU mohla účinněji hrát svou úlohu při utváření mezinárodních politik a v pokračujícím úsilí o lepší globální správu záležitostí týkajících se životního prostředí.

2.4 Efektivnost strategických přístupů a nástrojů

2.4.1 Šestý akční program důrazně podporoval a propagoval zásady a nástroje pro lepší tvorbu politik, zejména integrovaná posouzení dopadu a zvýšené využívání tržně založených nástrojů. Rovněž zdůraznil význam pevných vědeckých základů pro tvorbu politik. Navzdory nedávnému pozitivnímu vývoji jsou informace o životním prostředí, zejména úřední údaje a statistiky, stále neúplné a nebyly vždy k dispozici včas.

⁽³⁾ KOM(2011) 244 v konečném znění ze dne 3. května 2011.

⁽⁴⁾ KOM(2011) 363 v konečném znění ze dne 20. června 2011.

⁽⁵⁾ KOM(2011) 112 v konečném znění ze dne 8. března 2011.

⁽⁶⁾ KOM(2011) 144 v konečném znění ze dne 28. března 2011.

⁽⁷⁾ KOM(2010) 639 v konečném znění.

⁽⁸⁾ KOM(2011) 109 v konečném znění ze dne 8. března 2011.

⁽⁹⁾ KOM(2005) 446 v konečném znění (znečišťování ovzduší); KOM(2006) 372 v konečném znění (udržitelné používání pesticidů); KOM(2005) 666 v konečném znění (předcházení vzniku odpadů a jejich recyklace); KOM(2005) 670 v konečném znění (udržitelné využívání přírodních zdrojů); KOM(2006) 231 v konečném znění (ochrana půdy); KOM(2005) 504 v konečném znění (ochrana a zachování mořského prostředí) a KOM(2005) 718 v konečném znění (městské životní prostředí).

2.4.2 Mění se povaha problémů životního prostředí vyžaduje větší soudržnost mezi 1) fázemi utváření a provádění politik, 2) evropskou, vnitrostátní a regionální úrovní, 3) prioritními oblastmi intervence.

2.4.3 Špatné provádění právních předpisů v oblasti životního prostředí podryvá plnění cílů a důvěryhodnost politiky životního prostředí a nepřispívá k získání zájmu ostatních odvětví na zlepšení výsledků. Navíc by měly být upřednostněny politiky s jasnou přidanou hodnotou pro vytváření „zelené“ ekonomiky a takové politiky, které lze uskutečnit v krátkodobém a střednědobém horizontu.

2.5 Budoucí výzvy

2.5.1 Hlavní pilíře politiky a právních předpisů v oblasti životního prostředí, s výjimkou půdy, jsou nyní již zavedeny, i když jejich plný potenciál přinášet zlepšení se v důsledku nedostatečného provádění zatím nerealizoval. Tradiční politika životního prostředí může stále hrát velmi významnou úlohu v oblasti ochrany životního prostředí, ale mění se okolnosti a stále více vzájemně propojené problémy v oblasti životního prostředí zdůrazňují potřebu pružnosti a přizpůsobování.

2.5.2 Hlavní a zásadní výzvou pro budoucí politiku životního prostředí je, abychom přijetím dlouhodobější vize pokročili od nápravy škod k předcházení škodám a abychom napomohli další integraci životního prostředí do všech příslušných politik.

2.5.3 Podstatným krokem v zájmu dosažení cíle strategie Evropa 2020 – ekologického a konkurenceschopného nízkouhlíkového hospodářství účinně využívajícího zdroje – je rovněž začleňování environmentálních a nízkouhlíkových aspektů do obchodních modelů v jiných odvětvích a zajištění soudržnosti v procesu jdoucím od vytváření politik až k jejich provádění. Mimoto je třeba se vypořádat s překážkami bránícími řádnému provádění stávajících právních předpisů, zejména v otázkách správy na všech úrovních v členských státech, s cílem chránit životní prostředí a omezit negativní dopad na veřejné zdraví.

2.5.4 Tlaky na životní prostředí získávají stále globálnější a systémovější povahu. Vzhledem ke složitým vzájemným vazbám potřebujeme rozsáhlejší vědomostní základnu a je rovněž třeba plně prozkoumat možnost změnit chování spotřebitelů.

3. Obecné připomínky

3.1 Šestý akční program pro životní prostředí představuje převzetí politického úsilí Parlamentem, Radou a Komisí a poskytuje důležitý ukazatel pro hodnocení rozvoje evropské politiky v oblasti životního prostředí. EU po přijetí šestého akčního programu pro životní prostředí úspěšně uskutečnila četné iniciativy, dosáhla ambiciózních výsledků a vypracovala různé strategie a víceodvětvové plány. Přesto je obtížné určit, do jaké míry ovlivnil programem vytvořený všeobecný rámec rozvoj politik.

Bylo by vhodné se nad tímto aspektem zamyslet prostřednictvím analýzy jak provádění opatření obsažených v programu, tak interakcí a vzájemného ovlivňování s evropskou strategií pro udržitelný rozvoj a Lisabonskou strategií⁽¹⁰⁾.

3.2 V diskusi, do níž byly v posledních letech zapojeny evropské instituce a občanská společnost a která se týkala hodnocení toho, co bylo dosud vykonáno, a možností rýsujících se do budoucna pro evropskou politiku v oblasti životního prostředí⁽¹¹⁾, se kladl důraz na dvě klíčové otázky: určení nových priorit a posílení dostupných nástrojů k zajištění účinnosti navržených opatření.

3.3 Především nelze tuto otázku zjednodušovat pouze na možnost či nemožnost vypracovat nový program, ale je třeba se zaměřit zejména na to, jakou podobu by měl mít, jaký by měl být jeho účel, jeho obsah a jaké termíny plnění. V první řadě by se mělo zvážit, jak dospět k tomu, aby se příští aktivity v oblasti životního prostředí staly viditelnějšími, důležitějšími a účinnějšími strategickým nástrojem. Přitom je třeba poučit se ze zkušeností a vyvarovat se nástrah, jež narušily účinnost šestého akčního programu pro životní prostředí.

3.4 S ohledem na zkušenosti, které dosud byly nashromážděny v jiných oblastech (např. EFRR, ESF a EZFRV), by bylo vhodné zvážit možnost vyzkoušet i v případě programu pro životní prostředí stále větší posilování monitorovacích a hodnotících nástrojů v různých přípravných, průběžných a následných fázích.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Tematické strategie

4.1.1 Zavedení tematických strategií poskytlo strategičtější přístup a umožnilo překonat některé nedostatky pátého akčního programu pro životní prostředí, zejména nedostatečnou působnost programu v některých odvětvích. Nicméně rozvoj tematických strategií ve skutečnosti zpomalil rozhodovací proces jako celek a přijímání příslušných opatření.

4.1.2 Mnoho legislativních nástrojů, které provázejí tematické strategie, jsou stále v první fázi provádění. Zpoždění v jejich přijímání, chybějící stanovení konkrétních cílů, přenesení odpovědnosti nejen za provádění, ale i za poskytnutí dalšího upřesnění mnoha plánovaných opatření na členské státy, a nedostatečný kontrolní a monitorovací mechanismus, to vše v některých případech vážně podkopalo možnost dosáhnout cílů programů před jeho vypršením.

4.2 Soudržnost a integrace

4.2.1 Je zřejmé, že problémům v oblasti životního prostředí nelze v současnosti čelit pouze konkrétními politikami v oblasti

⁽¹⁰⁾ Strategic Orientations of EU Environmental Policy under the Sixth Environment Action Programme and Implications for the Future, Final Report (Strategické hlavní směry politiky EU v oblasti životního prostředí v rámci šestého akčního programu pro životní prostředí a důsledky pro budoucnost – závěrečná zpráva), IEEP, květen 2010.

⁽¹¹⁾ Všechny příspěvky související s akcemi a přípravnými studiemi jsou k dispozici na www.eapdebate.org.

životního prostředí, ale že je třeba zapojit celé hospodářství a celou společnost. Je tedy zapotřebí větší soudržnosti jak mezi přímo provázanými tématy (jako je změna klimatu, energetika, ochrana zdraví), tak mezi rozličnými odvětvovými politikami (potravin, doprava, výstavba, inovace). Tato zásada byla uvedena do praxe zejména v rámci pokračující reformy SZP zavedením ekologické složky jednotné platby, jak zdůraznil i EHSV⁽¹²⁾.

4.2.2 Kromě toho je podstatné podporovat a rozvíjet včlenění politiky v oblasti životního prostředí do rámce „metastrategií“ (Evropa 2020) a do rámce finančních nástrojů. Během nedávného workshopu konaného v Bruselu⁽¹³⁾ byl s ohledem na Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje⁽¹⁴⁾ uznán zásadní význam programu pro usnadnění přechodu k „ekologickému hospodářství“ a vzájemného se doplňování obou iniciativ, zejména co se týče provádění opatření, přírodních zdrojů a řízení ekosystémů.

4.3 Prioritní cíle

4.3.1 Prioritní cíle musí být určeny se zvláštním ohledem na problémy v oblasti životního prostředí, jako je nedostatek přírodních zdrojů, znečišťování ovzduší, biologická rozmanitost a městské životní prostředí.

4.3.2 Zejména by mělo být prozkoumáno a povzbuzováno nové chování při spotřebě, obchodování a výrobě. Technologické změny by měly být totiž doprovázeny změnou návyků.

4.4 Lepší nástroje

4.4.1 Lepšími nástroji evropské politiky v oblasti životního prostředí se rozumí především lepší právní úprava prostřednic-

tím přijímání legislativních opatření a volba jednoznačných a povinných pravidel, a to i pokud jde o hospodářské aspekty. Ostatně jak již potvrdil EHSV ve stanovisku z roku 2001, hlavním faktorem, jak předejít narušení trhu a udržet konkurenceschopnost evropských podniků, je zajištění účinného provádění stávajících právních předpisů⁽¹⁵⁾. EHSV s odvoláním na program pomoci pro malé a střední podniky (Program pomoci týkající se souladu v oblasti životního prostředí (ECAP)) konkrétně zdůraznil, že je důležité, aby posouzení dopadů na životní prostředí bylo předmětem integrovaného a průřezového řízení ze strany podniku⁽¹⁶⁾.

4.4.2 Dále je třeba prostřednictvím nezávislých, otevřených a včasných posouzení dopadu zlepšit nástroje k hodnocení jak stavu životního prostředí, tak provádění politik a jejich účinnosti⁽¹⁷⁾.

4.4.3 A konečně je nezbytné zlepšit provádění prostřednictvím přípravy mezinárodních mechanismů v oblasti pomoci, kontroly a sankcí. Jinými slovy to znamená formulovat, převádět do právních předpisů, provádět, kontrolovat a sankcionovat⁽¹⁸⁾.

4.5 Úloha jednotlivých subjektů

4.5.1 Zapojení územních celků by mělo probíhat již ve fázi přípravy politik. Výbor regionů v nedávném stanovisku⁽¹⁹⁾ uvedl, že je nezbytné, aby se územní celky proaktivně účastnily, a navrhl rozvinout inovativní metody víceúrovňové správy, včetně mobilizace stávajících platform a sítí.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹²⁾ Úř. věst. C 132, 3.5.2011, s. 63–70.

⁽¹³⁾ Workshop expertů „The future of European Environmental Policy: what role for the Resource Efficiency Roadmap and what role for the Environment Action Programme?“ (Budoucnost evropské politiky v oblasti životního prostředí: úloha plánu pro účinnější využívání zdrojů a úloha akčního programu pro životní prostředí), Brusel, 13. září 2011.

⁽¹⁴⁾ KOM(2010) 571 v konečném znění.

⁽¹⁵⁾ Úř. věst. C 221, 7.8.2001, s. 80–85.

⁽¹⁶⁾ Úř. věst. C 211, 19.8.2008, s. 37.

⁽¹⁷⁾ The issue of Evaluation in the Framework of European Environmental Policy (Otázka hodnocení v rámci evropské politiky v oblasti životního prostředí), Brussels Environment, 11. června 2010.

⁽¹⁸⁾ „Better instruments for European Environmental Policy“ (Lepší nástroje pro evropskou politiku v oblasti životního prostředí), workshop pořádaný španělským ministerstvem životního prostředí ve spolupráci s organizací Bruxelles Environment. Madrid, 20. května 2010.

⁽¹⁹⁾ Stanovisko Výboru regionů, 5.–6. října 2010.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k GMO v EU (dodatkové stanovisko)

(2012/C 68/11)

Zpravodaj: **pan SIECKER**

Dne 16. března 2011 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. A prováděcích pravidel svého jednacího řádu, rozhodl vypracovat dodatkové stanovisko k tématu

GMO v EU
(dodatkové stanovisko).

Specializovaná sekce Doprava, energetika, infrastruktura a informační společnost, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 21. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 160 hlasy pro, 52 hlasů bylo proti a 25 členů se zdrželo hlasování.

1. Geneticky modifikované organismy v EU – směřování budoucí debaty

1.1 Geneticky modifikované organismy (GMO) jsou citlivým diskusním tématem. Genetické modifikace vzbuzují jak velký zájem, tak i velké obavy. Debata je často emocionální a polarizovaná, a i při věcné debatě zacházejí jak příznivci, tak odpůrci s pravdivými fakty selektivně a nedbají na nuance. Kromě toho existuje evidentně spolu s názorovými rozdíly, co se výhod a nevýhod genetických modifikací týče, a to i v rámci EHSV, mnoho nejasností a domněnek mj. o druhu a rozsahu právních předpisů o GMO v EU. To je politováníhodné, protože toto důležité a politicky ožehavé téma si zasluhuje a vyžaduje kvalitativně lepší debatu.

1.2 Stávající právní rámec pro GMO prochází změnami. V této souvislosti se bude EHSV v blízké budoucnosti častěji vyjadřovat k opatřením a právním předpisům týkajícím se GMO. Toto stanovisko je přípravou a orientací na nadcházející debatu a shrnuje v hlavních bodech stávající situaci a aktuální debatu o GMO a právní předpisy týkající se GMO v EU. Jsou přitom zohledněny různé aspekty, k nimž patří etické, ekologické, technologické, socioekonomické, právní a politické otázky. Všechny tyto otázky, které vznikají z takřka neomezených možností genetických modifikací a rychlého rozvoje používání GMO, je třeba vidět v širokém společenském kontextu. Stanovisko má sloužit jako orientace při vyvážené a věcné politické debatě o těchto důležitých otázkách.

1.3 Ve stanovisku je možné věnovat se pouze hlavním bodům debaty a poukázat na některá z nejdůležitějších dilemat souvisejících s GMO a příslušnou regulací v EU. Mnoho těchto témat si vyžádá podrobnější (průzkumná) stanoviska EHSV, který si stanovuje, že tento průzkum v příštím období provede. Prioritně se jedná o hodnocení stávajících právních předpisů a pravidel EU týkajících se GMO, jejich případný přezkum

a zaplnění právních mezer uvedených v tomto stanovisku. EHSV se zavazuje k tomu, že k těmto významným otázkám v blízké budoucnosti vypracuje návazná stanoviska.

2. Historie genetických modifikací

2.1 Dokonce i minulost genetických modifikací vyvolává rozdílné názory. Zatímco kritici mluví o zásadně nové a eticky zpochybnitelné technologii s nejistými riziky, vidí zastánci genetické modifikace jako součást kontinuální tradice existující již staletí, při níž dochází ke kultivaci rostlin a k biologickým procesům za využití kvasnic, bakterií a plísní. Na základě objektivních faktorů lze usuzovat, že genetické modifikace jsou zásadně novým jevem a od těchto předchozích forem se liší. Rozhodující dělicí čára mezi „starými“ a „novými“ biotechnologiemi vznikla zavedením genetiky. Po objevení struktury dvojité šroubovice deoxyribonukleové kyseliny DNA pány Watsonem a Crickem v roce 1953 byl objasněn genetický kód člověka a všech rostlin a zvířat kolem nás, čímž vědci získali možnost provádět revoluční manipulace na genetické úrovni, v samotných stavebních kamenech života.

2.2 V roce 1973 vznikla technika genetických modifikací, když vědci z USA provedli první úspěšný experiment s rekombinovanou DNA (rDNA) na bakteriích. Prostřednictvím možnosti jednotlivé geny identifikovat, izolovat, rozmnožit a přemístit je do jiného živého organismu mohli vědci poprvé změnit dědičné vlastnosti živého organismu způsobem, který se v přírodě křížením a/nebo přírodní rekombinací nevyskytuje. Dříve byly u klasického křížení kombinovány kompletní genomy (jednoho druhu), aby se pak zkusilo pomocí zpětné selekce zachovat vhodné vlastnosti. Ačkoli genetické modifikace umožňují přesnější manipulace, je zavádění genů do jiného organismu (či druhu) nestabilní a nejistý proces, u něž lze obtížně předvídat vedlejší dopady a následky pro přijímající genom a jeho interakci s okolím. Zejména o dlouhodobějších důsledcích zatím víme velmi málo.

2.3 Po roce 1975 se technologie genetických modifikací rychle vyvíjely. Již v roce 1982 byly uvedeny na trh první komerční (lékařské) geneticky modifikované produkty. Na začátku 90. let následovaly tzv. transgenní rostliny a živočichové. V průběhu let docházelo i k modifikacím mezi různými druhy. Tímto způsobem byl zaveden gen prasete do jednoho druhu rajčete, gen světlušky do tabákové rostliny a lidský gen do býka. Toto překračování hranic mezi přírodními druhy, nepředvídatelnost dlouhodobých následků a nezvratnost potenciálních důsledků, mj. pro životní prostředí, činí z genetických modifikací zásadně nové a potenciálně riskantní technologie. To je tedy základem pro právní předpisy o GMO v EU a jejich členských státech, v mnoha třetích zemích a v mezinárodních smlouvách.

3. Odvětví dotčená GMO a vnímání ve společnosti

3.1 Nejvýznamnější odvětví, v nichž nacházejí GMO uplatnění, jsou zemědělství a potravinářství (zejména odolnost vůči pesticidům), lékařské a farmaceutické odvětví (léky, genová diagnostika, genové terapie) a petrochemický a zbrojní průmysl. Tato odvětví jsou často označována jako zelená, červená a bílá biotechnologie.

3.2 Genetické modifikace nejsou ve všech těchto odvětvích předmětem vášnivých diskuzí. Zdá se, že obavy a námitky politiků a veřejnosti jsou vyvolány spíše specifickým využitím, než samotnou technologií genetických modifikací. Využití v lékařství je vnímáno spíše pozitivně, zatímco kritická debata se soustřeďuje spíše na uplatnění v zemědělství a potravinářství. Důležitým prvkem je zde vyváženost mezi užtkem a nutností na jedné straně a možnými riziky a výhradami na straně druhé. Mnoho občanů tak vidí v genetických modifikacích významný a slibný příspěvek při léčení těžkých lidských chorob, zatímco výhody (dnešní generace) GMO v zemědělství a potravinářství jsou pro spotřebitele podstatně méně zřejmé (dosud se týkají agronomických vlastností, jež přinášejí výhody zejména producentům). Kromě toho jsou bezpečnostní předpisy a klinický výzkum, který se uskutečňuje před udělením povolení pro lékařské účely, odjakživa mnohem přísnější a rozsáhlejší, než postupy, které předcházejí zavedení GMO do životního prostředí nebo do potravin.

3.3 Jak ze společenského hlediska, tak z hlediska předpisů je důležité rozlišovat na jedné straně mezi genetickými modifikacemi, ke kterým dochází v uzavřených, izolovaných prostorách, jakými jsou laboratoře, továrny a skleníky, za podmínek účinného omezení a bezpečnostních předpisů, které mohou zamezit nechtěnému úniku GMO; na druhé straně existují využití, u nichž se geneticky modifikované plodiny vysazují či zvířata vypouštějí bez omezení do volné přírody jako živé organismy se schopností rozmnožování a nekontrolovatelného a nezvratného šíření a rozmnožování v biosféře s neodhadnutelnými dopady na okolní biologickou rozmanitost a na interakci s ní.

3.4 V případě plodin vysazovaných do otevřeného prostředí je nicméně nutné rozlišovat dvě situace. V prvním případě je

křížení kultivovaného rostlinného druhu s divokým druhem možné vzhledem k tomu, že se vyskytuje v jeho okolí, a v druhém případě je křížení nemožné, protože divoký druh se v blízkosti geneticky modifikované rostliny nevyskytuje. Toto rozlišování je třeba brát v úvahu při vypracovávání právního rámce pro vysazování geneticky modifikovaných rostlin do otevřených zemědělských oblastí.

3.5 To není rozdíl na základě definice mezi červenou a zelenou biotechnologií, také v zemědělství a potravinářském odvětví lze provádět v izolovaných laboratořích bezpečný a inovační základní vědecký výzkum, stejně tak, jak je to dlouhá léta přijímáno u lékařské biotechnologie. Stejně tak jsou využívány geneticky modifikované enzymy ve velkém měřítku v izolovaném prostředí při výrobě potravin, aniž by zůstávaly přítomny v konečném produktu jako živé organismy nebo zůstaly v životním prostředí. Rozlišení mezi omezeným využitím a zaváděním do otevřeného prostředí, jakož i rozdíl mezi základním vědeckým výzkumem a komerčním využitím jsou významnými prvky v politické diskuzi a vnímání veřejností a v reakcích spotřebitelů na GMO.

3.6 V EU je stále výraznější většina obyvatelstva velmi skeptická, ne-li přímo odmítavá vůči GMO, zejména v oblasti potravin, krmiva pro zvířata a zemědělství, jak trvale vyplývá z mnoha průzkumů veřejného mínění, včetně těch prováděných Eurobarometrem,⁽¹⁾ a z akademické literatury. Rovněž vlády členských států zastupují odlišné názory a politiky ohledně GMO. Proti přesvědčeným odpůrcům jako Rakousko, Maďarsko, Itálie, Řecko, Polsko a Lotyšsko stojí rozhodní zastánci jako Nizozemsko, Spojené království, Švédsko, Španělsko, Portugalsko a Česká republika. Dále je mnoho členských států, které odmítají zaujmout postoj.

3.7 Kvůli této rozpolcenosti je proces rozhodování o GMO velmi problematický a zdoluhavý. Evropská komise pravidelně jednostranně povoluje GMO jako důsledek neschopnosti členských států rozhodnout postupem projednávání ve výborech kvalifikovanou většinou hlasů o udělení licencí GMO. Ačkoli mezi roky 1999 a 2004 bylo na GMO vyhlášeno faktické moratorium za účelem přezkumu právních předpisů, nepodařilo se v tomto období vést zásadní debatu směřující k přístupu ke GMO v EU, jenž by byl více založen na konsenzu. V minulých letech vzrostl počet členských států, které zakázaly GMO na svém území. Poslední návrh Komise ve prospěch svobody rozhodování na vnitrostátní a nižší úrovni v oblasti zákazu geneticky modifikovaných plodin byl přijat velmi kriticky členskými státy, EP, různými organizacemi občanské společnosti, zástupci průmyslu a také nedávným stanoviskem EHSV⁽²⁾. Viděno z jakéhokoli úhlu je neuspokojivé, že u tak významného tématu jako jsou GMO hrozí, že se politika EU dostane do slepé uličky.

(1) Poslední průzkum: EuroBarometer, „Europeans and Biotechnology in 2010“ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_341_winds_en.pdf.

(2) CESE, Úř. věst. C 54, 19.2.2011, s. 51.

3.8 Různé organizace občanské společnosti a zainteresované strany proto vyjádřily ke GMO výhrady, a to z rozdílných důvodů, k nimž patří životní prostředí, dobré životní podmínky zvířat, spotřebitelé, zemědělci, včelaři, rozvoj venkova a světový rozvoj, etika, náboženství apod. Také EP se často vyslovoval kriticky vůči GMO a jejich regulaci, stejně jako EHSV, vnitrostátní, regionální a místní orgány a nezávislí vědeckí pracovníci. K zastáncům patří zejména velké podniky vlastníci patenty v oblasti GMO a jiné subjekty včetně některých zemědělců a vědců prosazujících GMO a mezinárodní obchodní partneři s velkým ekonomickým zájmem na flexibilnější regulaci GMO v EU. O některých z hlavních uváděných výhod GMO pojednává část 5.

3.9 Také mimo EU panuje rozsáhlý (politický a společenský) odpor vůči GMO v potravinách a životním prostředí, zejména v Japonsku, Švýcarsku, Koreji, na Novém Zélandě, v Mexiku, na Filipínách a v různých afrických zemích. V některých zemích se však GMO hojně pěstují: v roce 2010 geneticky modifikované plodiny pěstovalo více než 15 milionů zemědělců na přibližně 150 milionech hektarů půdy (hlavně sóju, kukuřici a bavlnu). Je však třeba připomenout, že 90 % z celkové kultivované plochy se nachází v pouhých pěti zemích: ve Spojených státech, Kanadě, Argentíně, Brazílii a Indii. I přes tento nárůst nejsou GMO v těchto zemích zcela nekontroverzní, v poslední době roste společenská kritika kvůli případům, při nichž došlo k nechtěnému šíření geneticky modifikovaných plodin, jako jsou kukuřice a rýže, a kvůli soudním rozsudkům o koexistenci. Je přitom nutno podotknout, že v těchto zemích neexistuje povinnost označování, a proto spotřebitelé nejsou o přítomnosti GMO informováni, a nemohou se tedy svobodně rozhodnout.

4. Ekonomické zájmy, duševní vlastnictví a koncentrace trhu

4.1 V odvětví zušlechťování rostlin existují v souvislosti s GMO velké hospodářské zájmy. Roční celosvětový obrát osiva dnes již vzrostl na 35 miliard EUR a je základem pro ještě daleko větší trh s produkty s obrátem stovek miliard EUR.

4.2 Technologický rozvoj GMO a jejich komercializace se vyvíjely ohromným tempem, což mělo rozsáhlé důsledky na poměry v odvětví. V odvětví zušlechťování plodin je duševní vlastnictví již déle než půl století stanoveno odrůdovým právem, které je definováno v mezinárodních smlouvách. Výjimkou z tohoto dočasného exkluzivního práva pro pěstitele nových odrůd je tzv. „pěstitelská výjimka“. V rámci této výjimky mohou jiní pěstitelé volně používat chráněné druhy bez svolení původního vlastníka odrůdy za účelem vývoje nových, dále zlepšených odrůd. Tato výjimka neexistuje v žádném jiném odvětví a vychází z poznatku, že nové odrůdy nemohou vzniknout z ničeho.

4.3 V důsledku vývoje molekulární biologie, jejíž původ nesouvisí se zemědělstvím, bylo patentové právo zavedeno i v

odvětví zušlechťování plodin. Patentové právo a odrůdové právo mají mezi sebou z různých důvodů napjatý poměr. Za prvé je to dané tím, že patentové právo nezná žádnou pěstitelskou výjimku. Držitel patentu tedy může uplatňovat exkluzivní nároky na genetický materiál a ochránit ho tak od použití jinými, nebo na něj může uvalit drahé licence. Patentové právo nevede na rozdíl od odrůdového práva k otevřeným inovacím a nekombinuje hospodářské pobídky pro inovace s ochranou jiných společenských zájmů.

4.4 Boj o práva však jde ještě dále. Směrnice o právní ochraně biotechnologických vynálezů⁽³⁾, která byla schválena v roce 1998, umožňuje patentovou ochranu vynálezů souvisejících s rostlinami. Rostlinné geny nebo genové sekvence mohou být patentovány, ne však odrůdy rostlin. O této interpretaci však ještě neexistuje jednoznačný názor. Vedoucí nadnárodní podniky v oblasti zušlechťování rostlin zastávají názor, že možnost patentovat určité genetické vlastnosti nepřímo zahrnuje i to, že do patentového práva spadají i odrůdy⁽⁴⁾. V tomto případě by odrůdy chráněné patentem nemohly být využívány jinými pro další inovace. To má negativní dopad na biologickou rozmanitost v zemědělství a vede to k tomu, že rostliny se zajímavými vlastnostmi nejsou přístupné pro realizaci dalších inovací. Lékařské odvětví biotechnologie je ukázkou toho, jaké negativní dopady tento přístup může mít: silná ochrana patentů a vysoké ceny vedly k tomu, že nové produkty jsou prodávány pouze osobám, které si to mohou dovolit, a nejsou k dispozici těm, kdo je nejvíce potřebují. Stejně nežádoucí důsledky se mohou objevit v odvětví šlechtění rostlin.

4.5 V posledních desetiletích došlo v odvětví šlechtění rostlin k dramatické koncentraci trhu, jejímž hlavním důvodem je patentová ochrana a regulační požadavky. Dříve existovaly stovky podniků činných v tomto odvětví, dnes však počet hráčů klesl a světový trh ovládá jen hrstka velkých podniků. V roce 2009 pouhých deset koncernů kontrolovalo téměř 80 % celosvětového trhu s osivem, tři největší z nich pak dokonce 50 %. Tytéž nadnárodní společnosti zároveň také kontrolovaly 75 % celosvětového agrochemického průmyslu. Nejedná se už o čistě šlechtitelské podniky, nýbrž o velké globální koncerny, které jsou činné v odvětví potravin, pesticidů, chemie, energetiky a farmaceutickém odvětví. Kromě toho často vyrábějí související produkty, jako jsou geneticky modifikované rostliny, které jsou odolné vůči určitému pesticidu prodávánému stejným podnikem. Na základě této konsolidace může úzká skupina nadnárodních koncernů ve velkém měřítku kontrolovat celý výrobní řetězec potravin a souvisejících produktů, což může omezovat svobodu volby, cenovou dostupnost, otevřenou inovaci a genetickou rozmanitost. Tato míra koncentrace trhu a monopolizace je proto nežádoucí, zejména v odvětvích zásadního významu, jako jsou zemědělství a produkce potravin, a zasluhuje prvořadou pozornost ze strany EHSV a EU.

⁽³⁾ Směrnice 98/44/ES ze dne 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů, Úř. věst. L 213, s. 13.

⁽⁴⁾ Srovnatelné s nedávným případem C-428/08, Monsanto Technology.

5. Další dilemata týkající se GMO

5.1 Kolem GMO existuje mnoho různých dilemat. Co do výhod a nevýhod se názory velmi silně rozcházejí a debata je vedena velmi polarizovaným a emocionálním způsobem. I když toto souhrnné stanovisko nemá prostor pro podrobný rozbor této debaty, několik hlavních bodů zasluhuje pozornost. Často uváděné argumenty ve prospěch GMO jsou nutnost boje s hladem, zajišťování potravin pro rychle rostoucí celosvětovou populaci a boj se změnou klimatu. Ve všech těchto oblastech existuje naléhavá nutnost provádět nezávislý vědecký výzkum a EHSV zdůrazňuje význam pokračujícího strukturálního financování EU pro tento výzkum, nejen v zájmu podpory vědeckých a komerčních inovací, ale také pro zkoumání sociálně-ekonomických, environmentálních a dalších dopadů technologického pokroku.

5.2 Geneticky modifikované rostliny nikdy nebudou řešením celosvětových problémů souvisejících s hladem a chudobou. Vyšší produkce neznamená lepší distribuci potravin. K účinnému řešení závažného problému se zabezpečováním potravin je třeba v první řadě zlepšit přístup k zemědělské půdě, podpořit spravedlivější dělbu bohatství, posílit udržitelnost obchodních dohod a snížit kolísavost cen surovin. Jakkoli biotechnologie není všelék, FAO ve svých posledních zprávách uvádí, že „biotechnologie znamená řadu agronomických a hospodářských přínosů pro zemědělce ze třetích zemí, zejména pro malé zemědělce“. Od samých počátků technologie GMO však její zastánci poukazovali na to, že geneticky modifikované rostliny jsou zásadní pro řešení celosvětových problémů hladu a chudoby. Podle prognóz by rostliny se zvýšeným obsahem vitamínů nebo výživných látek měly přispět k boji s hladem a nemocemi ve třetím světě. Díky potenciálním vlastnostem jako odolnost vůči suchu, přesolení, mrazu a dalším stresovým faktorům by mělo být možné rostliny pěstovat tam, kde to doposud možné nebylo. Měly by rovněž přinést vyšší výnosy ze sklizně. Avšak i přes slibné návrhy nebylo celá desetiletí až dodnes možné komerčně vyvinout ani jednu z těchto revolučních vlastností. Ekonomická motivace pro vývoj těchto plodin je ve skutečnosti omezená, jelikož jsou určeny nejchudším a nejslabším příjmovým skupinám obyvatel na celém světě. I kdyby se podařilo u budoucí generace geneticky modifikovaných organismů dosáhnout slibované vyšší výnosnosti a vyšší tolerance vůči stresu, ještě pořád to neřeší hlad ve světě: většina zemědělské plochy pro zemědělských zemích je využívána k produkci luxusních produktů určených na vývoz do vyspělých západních zemí. Kromě toho se používá většina geneticky modifikovaných plodin, které se dnes vyskytují na trhu, pro výrobu krmiva za účelem pokrytí západní spotřeby masa a mléčných výrobků (90 % dovozu sóji do EU) nebo jako biopaliva a plasty. Následkem výraznějšího využívání potravinářských plodin na nepotravinářské účely se zvýšily celosvětové ceny komodit a potravin, což pouze prohloubilo nejistotu a chudobu ve světě ⁽⁵⁾.

5.3 Celosvětový potravinový problém není ani tak problém produkce jako problém distribuce (globální produkce dosahuje

více než 150 % globální spotřeby) a vyžaduje tedy spíše politicko-hospodářské řešení než zemědělské inovace. EHSV si je vědom, že otázka celosvětového zabezpečení potravin se s rychlým nárůstem populace dále vyhroť. Také mezinárodní organizace jako Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO), velké nevládní organizace jako Oxfam a poslední zpráva Mezinárodního panelu pro hodnocení zemědělských technologií a vědy pro rozvoj (IAASTD), jenž je uznávaným orgánem OSN, poukazují na význam udržitelného zemědělství jako řešení bezpečnosti potravin a potravinové nezávislosti. Tyto uznávané autority ve svých posouzeních zdůrazňují potřebu udržitelných a ekologických zemědělských postupů a technik, nepočítají však přitom nutně s uplatněním GMO, ale spíše alternativních technik. Jako nejvýznamnější příklad takových alternativních technik uvádějí IAASTD a další autority markery napomáhající selekci. Při této selekci dochází k velmi cílenému a účinnému výběru vlastností s pomocí genetických markerů, nedochází však k riskantním či nepředvídatelným genetickým manipulacím nebo transplantacím genů. Jelikož se tato technologie ukázala jako účinná a cenově výhodnější než genetické modifikace, mohla by nabídnout alternativu k GMO prostou kontroverzí a díky nižším nákladům by mělo vznikat i méně problémů s patenty a koncentrací trhu. I když by budoucí potenciál GMO neměl být vylučován, uvědomělá volba pro rozvoj technik prostých GMO a udržitelných postupů v zemědělství může EU poskytnout podstatné konkurenční výhody, které jsou v kontextu GMO ztraceny. Intenzivními investicemi do udržitelného zemědělství může EU získat výjimečnou a inovační globální vedoucí pozici, což by mělo pozitivní dopad na ekonomiku, zaměstnanost, inovace a postavení EU z hlediska hospodářské soutěže. Navíc by tento přístup byl více v souladu s modelem zemědělství EU v připravované budoucí SZP, který je prospěšný pro biologickou rozmanitost.

5.4 Zastánci GMO v nich vidí možnou pomoc i v souvislosti se změnou klimatu, a to jak pro přizpůsobení se změně klimatu, tak i zmírnění jejího dopadu. I zde však opět platí, že dnešní generace komerčních geneticky modifikovaných plodin nemá žádnou z těchto užitečných vlastností. Kromě toho jedna z hlavních oblastí využití, jíž je produkce biopaliv z geneticky modifikovaných (potravinových) plodin, již má velmi negativní vliv na celosvětové ceny surovin a potravin a na zásobování, a přitom je stále do značné míry závislá na fosilních palivech.

5.5 Potenciální přínos GMO k řešení celosvětových ohrožení, jako jsou hlad, chudoba, změna klimatu a ochrana životního prostředí zajistě nelze vyloučit, ale faktem je, že dnešní generace GMO se k tomu ani nehodí, ani k tomu není určena. Jejich dosavadní přednosti jsou omezeny především na výhody pro výrobce, např. odolnost vůči pesticidům. Zda tyto plodiny měly za následek menší či větší používání pesticidů je (vědecky) sporné, příspěvek GMO se však nezdá jednoznačně pozitivní. Stále více průzkumů poukazuje na dlouhodobější důsledky, kam patří nárůst monokulturního intenzivního zemědělství, vývoj odolnosti vůči pesticidům, úniku do podzemních vod, závažné

⁽⁵⁾ Tento bod byl zmíněn na slyšení *Zemědělská biotechnologie: geneticky modifikované potraviny a krmiva v EU*, EHSV, Brusel, 20. října 2011.

poškození biologické rozmanitosti okolí a riziko pro lidské zdraví způsobené dlouhodobou expozicí určitým pesticidům používaným společně s GMO. Některé z těchto účinků lze přičíst nekvalitním zemědělským postupům jako takovým, avšak vzhledem k tomu, že dnešní generace GMO se prodává jako balíček souvisejících produktů s příslušnými pesticidy, na nichž GMO závisí, musí být tyto produkty a jejich environmentální a společenský dopad rovněž posuzovány společně⁽⁶⁾.

5.6 Dalším důležitým dilematem v souvislosti s GMO je svoboda volby pro spotřebitele a zemědělce. Tato problematika se vyskytuje jak v EU, tak mimo ni. V rozvojových zemích vzniká mezi zemědělci, zejména chudými drobnými zemědělci, velký socioekonomický a kulturní problém způsobený vysokými cenami za osivo chráněné patentem v kombinaci s kupní povinností a zákazem tradiční praxe uchování osiva z dřívějších let. V zemích, kde jsou GMO běžně pěstovány, zejména v USA, Kanadě, Argentíně a Brazílii, se výrazně snížila biologická rozmanitost plodin. Geneticky modifikovaná sója představuje přibližně 80 % celosvětové produkce sóji, u bavlny se jedná o 50 %, u kukuřice přes 25 %, u kanoly přes 20 %. V EU je díky požadavkům na označování teoreticky zajištěna možnost svobodné volby pro spotřebitele a zemědělce. Pro svobodu volby pro zemědělce a spotřebitele je nutné zajistit kompletní a spolehlivou segregaci produkčních řetězců s GMO a takových, v nichž se GMO nevyskytují. Jedním z důležitých aspektů této segregace je zavedení přísných předpisů o koexistenci, včetně účinných předpisů pro záruky a nápravu při ekologických a/nebo hospodářských škodách z důvodu nechtěného smíchání, certifikace produkčních řetězců a segregáční schémata, jakož i požadavky na čistotu a označování při výskytu geneticky modifikovaného materiálu v osivu, jež neobsaahuje GMO, a v odvozených produktech.

6. Legislativa a přezkum politických opatření

6.1 Od roku 1990 EU zavedla rozsáhlý právní rámec pro GMO, který se spolu s technologiemi kontinuálně vyvíjel a prodělal mnoho změn. Proto v uplynulých dvaceti letech vznikl komplexní soubor různých směrnic a nařízení, jehož hlavními součástmi jsou následující:

- směrnice 2001/18/ES o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí a o zrušení směrnice 90/220/EHS⁽⁷⁾;
- nařízení (ES) č. 1829/2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech⁽⁸⁾;
- nařízení č. 1830/2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů;⁽⁹⁾

⁽⁶⁾ Viz poznámku pod čarou č.5.

⁽⁷⁾ Úř. věst. L 106, 17.4.2001, s. 1.

⁽⁸⁾ Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽⁹⁾ Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 24.

- nařízení č. 1946/2003 o přeshraničních pohybech geneticky modifikovaných organismů (uplatňující Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti);⁽¹⁰⁾ a
- směrnice 2009/41/ES o uzavřeném nakládání s geneticky modifikovanými mikroorganismy⁽¹¹⁾.

6.2 Stávající předpisy pro povolení a používání geneticky modifikovaných organismů vychází z řady hlavních (právních) zásad, k nimž patří zejména:

- nezávislé a vědecky podložené povolení před zavedením;
- vysoká úroveň ochrany s ohledem na zdraví a dobré životní podmínky lidí, zvířat a životního prostředí v souladu se zásadou předběžné opatrnosti a zásadou „znečišťovatel platí“;
- svoboda volby a transparentnost celého potravinářského řetězce a ochrana ostatních zájmů spotřebitele, mj. prostřednictvím veřejné informovanosti a účasti;
- respektování vnitřního trhu a mezinárodních povinností;
- právní jistota a
- subsidiarita a proporcionalita.

6.3 Specifické právní předpisy EU však zatím neošetřují některé důležité aspekty související se zaváděním geneticky modifikovaných organismů, jsou to zejména:

- koexistence geneticky modifikovaných organismů, biologického a konvenčního zemědělství;
- předpisy v oblasti odpovědnosti a nápravy ekologických a/nebo ekonomických škod v důsledku zavedení geneticky modifikovaných organismů nebo nechtěného smíchání s biologickými či běžnými produkty a systémy odškodnění za způsobené náklady v souvislosti s koexistencí a certifikací produkčního řetězce v rámci prevence smíchání;

⁽¹⁰⁾ Úř. věst. L 287, 5.11.2003, s. 1.

⁽¹¹⁾ Úř. věst. L 125, 21.5.2009, s. 75.

- požadavky na čistotu a označování přítomnosti geneticky modifikovaného materiálu v osivu prostém geneticky modifikovaných organismů a v množícím materiálu;
- požadavky na označování, zejména masa a mléčných výrobků od zvířat, jež byly krmeny krmivem obsahujícím GMO, a harmonizované právní předpisy pro označování krmiv bez GMO;
- celkové posílení požadavků na označování GMO v zájmu zachování svobody volby pro spotřebitele, včetně právního ujasnění termínu „náhodná přítomnost“ a případného zpřísnění mezních hodnot;
- předpisy pro transgenní nebo klonovaná zvířata a z nich vycházející (potravinové) produkty, zejména pro povolení a označování;
- pevný právní základ pro členské státy a/nebo autonomní regiony, aby z různých důvodů – environmentálních, socioekonomických, etických a jiných – mohly vydat částečný či celkový zákaz pěstování geneticky modifikovaných organismů.

6.4 Ačkoli Komise předložila v červenci 2010 legislativní návrh týkající se umožnění (sub)národních omezení či zákazů pěstování geneticky modifikovaných organismů, tento návrh, zdá se, více otázek vyvolal než zodpověděl, především proto, že obsahoval určité právní nejasnosti a protiklady a výjimku mimo jiné z environmentálních důvodů. Přestože základní myšlenka – umožnit (sub)národní samostatnost v oblasti pěstování GMO – se setkala s širokou kladnou odezvou, samotný nevyhovující text návrhu byl při prvním čtení v EP přijat kriticky, bylo k němu podáno mnoho pozměňovacích návrhů a EHSV se k tomuto návrhu rovněž vyjádřil kriticky⁽¹²⁾. Rada o tomto návrhu právě jedná, nedokázala však dosud zaujmout společný postoj. EHSV považuje tento spis za velmi významný, který zasluhuje prioritní projednání a musí se odrazit v budoucím přepracování celkového právního rámce pro geneticky modifikované organismy. EHSV žádá Komisi, aby působila aktivně a na základě konstruktivního dialogu s EP a Radou vypracovala pevný právní základ pro (sub)národní samostatné rozhodování v otázkách pěstování geneticky modifikovaných organismů, a sice na základě legitimních důvodů, k nimž patří rozsáhlé environmentální, socioekonomické, etické a kulturní úvahy. Tento základ by měl být doplněn právní povinností pro členské státy a/nebo regiony přijmout závazné předpisy o koexistenci, aby se zabránilo nechtěnému smíchání rostlin z oblastí geneticky modifikovaných organismů a oblastí jich prostých.

6.5 EHSV se v minulých letech opakovaně vyslovil pro přijetí právních předpisů EU v oblasti koexistence, ručení

a rozsáhlejšího označování geneticky modifikovaných organismů⁽¹³⁾. Kromě toho byla nutnost pokrýt tyto zbývající právní mezery prostřednictvím harmonizovaných opatření EU nedávno opětovně stvrzena Soudním dvorem EU, který ve svém rozsudku z 6. září 2011 k otázce koexistence z důvodu nechtěného zanesení pylu z geneticky modifikované kukuřice do medu potvrdil, že právo EU uplatňuje absolutně nulovou toleranci vůči nepovolné přítomnosti GMO⁽¹⁴⁾. Tento rozsudek zdůrazňuje význam účinných, soudržných a přísných předpisů o koexistenci a segregaci produkčního řetězce pro zamezení smíchání produktů obsahujících geneticky modifikované organismy a produktů jich prostých v kombinaci s příslušnými předpisy o odpovědnosti a náhradě škody a kompenzaci nákladů vzniklých v souvislosti s předpisy o koexistenci a certifikací dodavatelského řetězce, a uvádí možnost zakázat pěstování geneticky modifikovaných organismů na otevřeném poli v určitých oblastech (např. pro produkci medu) prostřednictvím vytvoření zón.

6.6 Ačkoli je doporučení Komise o koexistenci z července 2010 oproti předchozímu doporučení z roku 2003 flexibilnější, EHSV výslovně zdůrazňuje, že ani jedno doporučení není právně závazné a nemůže tedy uložit potřebná vymahatelná omezení rozsáhlého vnitrostátního mandátu v oblasti předpisů pro koexistenci ani stanovit nutné právní závazky pro normy koexistence. Nadcházející zavedení nepotravinářských plodin vedle potravinářských plodin, např. pro využití v oblasti farmacie, biopaliv a průmyslu ještě zvýší nutnost účinných předpisů o koexistenci a zárukách, a EHSV považuje za nutné tyto problémy včas předvídat a zabývat se jimi.

6.7 V prosinci 2008 Rada ve složení pro životní prostředí požádala posílení a lepší provádění platného právního rámce pro GMO. Zejména se považuje za nutné zlepšení v následujících oblastech: zhodnocení environmentálních rizik prostřednictvím EFSA a návazných kontrolních opatření a monitorovacích protokolů, větší význam externích odborných vědomostí z členských států a od nezávislých vědeckých pracovníků, posouzení socioekonomických dopadů zavedení a pěstování GMO, mezní hodnoty pro označování stop GMO v osivu a lepší ochrana zranitelných či chráněných oblastí, včetně možnosti zavedení zón bez GMO na místní, regionální a vnitrostátní úrovni.

6.8 Ačkoli je Komise již v některých z těchto oblastí aktivní, dosažené výsledky nejsou uspokojivou reakcí na výzvu Rady. EHSV zdůrazňuje, že pro každý z těchto bodů a pro každou výše uvedenou právní mezeru musí být podniknuty v krátké době konkrétní a relevantní kroky za účelem vytvoření vhodných právních předpisů a politiky. V souvislosti s přepracováním postupů pro hodnocení rizika a řízení rizika a povolování GMO doporučuje EHSV, stejně jako Rada a EP, aby byli zapojeni kromě přírodovědců také sociální vědci, právníci, odborníci v oblasti etiky a zájmové skupiny občanské společnosti, aby při rozhodování byla zohledněna nejen vědecká posouzení rizika pro lidi a životní prostředí, ale i ostatní legitimní faktory včetně např. socioekonomických, kulturních a etických aspektů

⁽¹²⁾ Viz pozn. pod čarou 2.

⁽¹³⁾ Viz mj. CESE, Úř. věst. C 54, 19.2.2011, s. 51; CESE, Úř. věst. C 157, 28.6.2005, s. 155; CES 358/2002, Úř. věst. C 125, 27.5.2002, s. 69; CES, Úř. věst. C 221, 17.9.2002, s. 114-120 atd.

⁽¹⁴⁾ Věc: C-442/09, Bablok a jiní vůči Freistaat Bayern a Monsanto.

a společenských hodnot. To by také mohlo přispět k urovnání společenských kontroverzí ohledně GMO a k nalezení východiska z politické slepé uličky.

6.9 Důležitou zpožděnou činností je celkové hodnocení dnešního právního rámce pro GMO a geneticky modifikované potraviny a krmivo, které Komise provádí na žádost Rady z roku 2008, a jehož výsledky měly být předloženy na začátku roku 2011. Komise přislíbila Radě, že v roce 2012 budou zahájeny iniciativy k přezkumu právních předpisů a pravidel, a EHSV klade důraz na dosažení tohoto cíle. Výše uvedené mezery v právních předpisech musí být v každém případě během tohoto přezkumu vyřešeny. Jako první krok musí Komise na základě nyní zveřejněné hodnotící zprávy⁽¹⁵⁾ zorganizovat komplexní veřejnou konzultaci, aby od zástupců společnosti získala podněty pro přezkum legislativního rámce. Tento krok bude zajistit vhodnou reakci na zájem veřejnosti a mohl by zlepšit důvěru veřejnosti v regulační orgány.

6.10 Jedním z aspektů, které by v budoucnosti měly být zohledněny, je definice GMO. Ačkoli se věda a uplatnění genetických modifikací v uplynulých desetiletích extrémně rychle vyvinuly, zůstala právní definice GMO nezměněna od doby prvních evropských právních předpisů z roku 1990. Podle této definice je GMO „organismus, s výjimkou lidských bytostí, jehož genetický materiál byl změněn způsobem, jehož se přirozenou cestou nedosáhne pářením ani přirozenou rekombinací“⁽¹⁶⁾. Určité techniky genetické modifikace jsou však z této definice doslovně vyňaty a proto se jich právní předpisy právního rámce s ohledem na GMO netýkají.

6.11 V průběhu let však bylo vyvinuto mnoho nových technik šlechtění rostlin, jež při vytváření stávajícího zákonného

rámce ještě neexistovaly. Jedná se o techniky jako cisgeneze, při níž jsou druhově specifické geny přenášeny zavedením rekombinované DNA do organismu. Pro tento druh technik již existuje otázka, do jaké míry spadají pod dnešní definici genetických modifikací, a zda organismy vzniklé pomocí těchto technik spadají do stávajícího právního rámce pro GMO. S ohledem na administrativní zátěž, ale i na negativní konotace, jež mají GMO v politice a společnosti, má vyjmutí z těchto zákonů pro průmysl v oblasti zušlechťování rostlin velký ekonomický význam. V tomto případě by mohly být tyto inovace uvedeny na trh dříve, než povinnosti označování stihnou vyvolat negativní reakce spotřebitelů. Zároveň vyvolávají tyto techniky stejné etické, ekologické, socioekonomické a politické pochyby jako u stávající generace GMO, neboť v podstatě spočívají na stejné technologii genetických modifikací a existuje s nimi zatím málo zkušeností a panuje značná nejistota.

6.12 Pro zaručení jednotného regulačního přístupu k těmto novým technikám zušlechťování rostlin a jejich produktů ve všech členských státech vytvořila Komise v roce 2008 vědeckou pracovní skupinu, po níž má následovat politická pracovní skupina, jež mají vyslovit doporučení k právnímu postupu. Zprávy obou skupin měly být předloženy před létem 2011 a měly být zohledněny v přezkumu právního rámce plánovaném na rok 2012. EHSV zastává názor, že dnešní procesní regulační přístup by měl být zachován a tyto nové techniky zušlechťování rostlin musí v zásadě podléhat předpisům právního rámce pro GMO na základě uplatňované (rDNA) GMO techniky, i když takto vzniklé rostliny nebo odvozené konečné produkty jako takové nevykazují žádné prokazatelné odchylky ve srovnání s jejich konvenčním vzorem.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/index_en.htm

⁽¹⁶⁾ Viz směrnici 2001/18 čl. 2 odst. 2, a směrnici 2009/41, čl. 2, písm. b). Organismus je definován jako „biologická entita schopná rozmnožování nebo přenosu genetického materiálu“.

PŘÍLOHA I

ke stanovisku Výboru

Následující pozměňovací návrhy, které obdržely alespoň jednu čtvrtinu odevzdaných hlasů, byly během rozpravy zamítnuty:

Odstavec 3.8

Nahradit odstavec

„Různé organizace občanské společnosti a zainteresované strany proto vyjádřily ke GMO výhrady, a to z rozdílných důvodů, k nimž patří životní prostředí, dobré životní podmínky zvířat, spotřebitelé, zemědělci, včelaři, rozvoj venkova a světový rozvoj, etika, náboženství apod. Také EP se často vyslovoval kriticky vůči GMO a jejich regulaci, stejně jako EHSV, vnitrostátní, regionální a místní orgány a nezávislí vědečtí pracovníci. K zastáncům patří zejména velké podniky vlastníci patenty v oblasti GMO a jiné subjekty včetně některých zemědělců a vědců prosazujících GMO a mezinárodní obchodní partneři s velkým ekonomickým zájmem na flexibilnější regulaci GMO v EU. O některých z hlavních uváděných výhod GMO pojednává část 5. Emocionální a vášnivá debata, v níž často chybí faktický dialog z vědeckého hlediska, zásadně rozděluje zastánce a odpůrce využití biotechnologie v zemědělství. Velká většina vědeckého spektra striktně zastává názor, že při využití GMO při výrobě potravin neexistují rizika pro lidské zdraví; GMO jsou ve skutečnosti součástí našeho každodenního života a jsou zcela akceptovány i v oblastech mimo zemědělství. Společné výzkumné středisko Evropské komise při různých příležitostech poukázalo na to, že rizika, jež představují geneticky modifikované potraviny, nejsou větší než rizika související s ekologickými či konvenčními potravinami. Určité vrstvy občanské společnosti, zejména ekologické skupiny a zástupci spotřebitelů, však odůvodněně poukazují na environmentální problémy, problémy související s koexistencí plodin, etické problémy a problémy související s monopolem velkých nadnárodních koncernů, jež nás nutí se objektivně věnovat této tematice. EHSV uznal, že biotechnologie je zásadním nástrojem pro řešení potravinové výzvy ⁽¹⁾, avšak rozhodl se pokračovat v podrobné debatě o výhodách a nevýhodách biotechnologie v EU.“

Výsledek hlasování:

hlasů pro:	91
hlasů proti:	122
zdrželo se hlasování:	19

Odstavec 5.3

Nahradit odstavec

„Celosvětový potravinový problém není ani tak problém produkce jako problém distribuce (globální produkce dosahuje více než 150 % globální spotřeby) a vyžaduje tedy spíše politicko hospodářské řešení než zemědělské inovace. EHSV si je vědom, že otázka celosvětového zabezpečení potravin se s rychlým nárůstem populace dále vyhroťte. Také mezinárodní organizace jako Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO), velké nevládní organizace jako Oxfam a poslední zpráva Mezinárodního panelu pro hodnocení zemědělských technologií a vědy pro rozvoj (IAASTD), jenž je uznávaným orgánem OSN, poukazují na význam udržitelného zemědělství jako řešení bezpečnosti potravin a potravinové nezávislosti. Tyto uznávané autority ve svých posouzeních zdůrazňují potřebu udržitelných a ekologických zemědělských postupů a technik, nepočítají však přitom nutně s uplatněním GMO, ale spíše alternativních technik. Jako nejvýznamnější příklad takových alternativních technik uvádějí IAASTD a další autority markery napomáhající selekci. Při této selekci dochází k velmi cílenému a účinnému výběru vlastností s pomocí genetických markerů, nedochází však k riskantním či nepředvídatelným genetickým manipulacím nebo transplantacím genů. Jelikož se tato technologie ukázala jako účinná a cenově výhodnější než genetické modifikace, mohla by nabídnout alternativu k GMO prostou kontroverzí a díky nižším nákladům by mělo vznikat i méně problémů s patenty a koncentrací trhu. I když by budoucí potenciál GMO neměl být vylučován, uvědomělá volba pro rozvoj technik prostých GMO a udržitelných postupů v zemědělství může EU poskytnout podstatné konkurenční výhody, které jsou v kontextu GMO ztraceny. Intenzivními investicemi do udržitelného zemědělství může EU získat výjimečnou a inovační globální vedoucí pozici, což by mělo pozitivní dopad na ekonomiku, zaměstnanost, inovace a postavení EU z hlediska hospodářské soutěže. Navíc by tento přístup byl více v souladu s modelem zemědělství EU v připravované budoucí SZP, který je prospěšný pro biologickou rozmanitost. V souladu se stanoviskem, jež EHSV vypracoval v oblasti zemědělství a výzkumu, musejí hlavní roli v rozvoji udržitelného zemědělství, které by bylo produktivnější a udržitelnějším způsobem hospodařilo s přírodními zdroji, jako jsou voda či půda, hrát inovace, modernizace a nové technologie v zemědělství. V některých případech mohou svou troškou do mlýna v boji s hladem přispět biotechnologie,

⁽¹⁾ Viz závěry předsedy Nilssona z konference EHSV s názvem Potraviny pro všechny, na jejíž organizaci se podílela také Evropská komise za účelem přispět k G20 v otázce zajišťování potravin.

ačkoli je nezbytné, aby byla v rámci evropského modelu zemědělství zaručena koexistence ekologického, tradičního i geneticky modifikovaného zemědělství. FAO, G20, Světová banka i samotný EHSV uznaly, že před bojem proti potravinové nejistotě je nezbytné zaměřit výzkum na rozvoj druhů odolnějších vůči suchu, s vyššími výnosy, lepším využitím půdy a menšími energetickými náklady. Zdá se v tomto smyslu mimo veškerou pochybnost, že mohou být genetické modifikace hodnotným příspěvkem.“

Výsledek hlasování:

hlasů pro:	83
hlasů proti:	139
zdrželo se hlasování:	13

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky

COM(2011) 540 final – 2011/0238 (COD)

(2012/C 68/12)

Zpravodaj: **pan PEEL**

Dne 27. září 2011 se Rada Evropské unie, v souladu s čl. 194 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky

KOM(2011) 540 v konečném znění – 2011/0238 (COD).

Specializovaná sekce Doprava, energetika, infrastruktura a informační společnost, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 20. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 170 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Energie je klíčovým předpokladem naší životní úrovně a kvality života ⁽¹⁾. EHSV vítá návrh rozhodnutí zveřejněný Komisí, kterým se zřizuje mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky. Považujeme jej za správný krok směrem k efektivní realizaci společné vnější energetické politiky EU jak na základě Lisabonské smlouvy (článek 194 SFEU ⁽²⁾) a strategie EU Energie 2020 ⁽³⁾, tak v souladu se závěry Rady pro energetiku ze dne 4. února 2011. Efektivní a povinný systém výměny informací v duchu tohoto návrhu – kde Komise bude aktivně vystupovat tam, kde členské státy budou uzavírat mezivládní dohody s partnerskými zeměmi – měl přijít již dávno.

1.2 Výbor proto vítá také skutečnost, že do návrhu rozhodnutí byla zařazena výměna informací o všech stávajících dvoustranných dohodách, kde Komise očekává až 30 mezivládních dohod mezi členskými státy a třetími zeměmi o dodávkách ropy, přibližně 60 týkajících se zemního plynu, méně pak o elektrické energii.

1.2.1 Výbor je překvapen, že takový informační mechanismus dosud neexistuje buď mezi Komisí a členskými státy, nebo mezi členskými státy samými, za současného plného

zachování důvěrnosti informací. Poznamenejme, že zatímco dnes Komise ani jednotlivé členské státy nemají k dispozici celkový obrázek o kterémkoli konkrétním obchodním partnerovi, klíčoví partneři jej jistě mít budou. Je zásadně důležité, aby Evropa postupovala jednotně k zajištění přiměřených, stabilních a zabezpečených dodávek energie v dohledné budoucnosti a pokračovala v budování efektivního jednotného energetického trhu. Odhaduje se, že celosvětová poptávka – po komoditě, jejíž zásoby jsou konečné – může za 20 let vzrůst až o 40 %, především v důsledku výraznější konkurence rozvíjejících se ekonomik; situaci mohou dále zkomplikovat nepředvídatelná opatření zaměřená na boj proti dopadům změny klimatu.

1.3 Výbor též vítá znění článku 5 návrhu s možností oficiálního prohlášení Komise o právě vyjednávaných dohodách s potvrzením, že daný projekt není v rozporu s pravidly vnitřního trhu, a to za předpokladu, že toto prohlášení bude vydáno bez neodůvodněného prodlení a ve stanovené lhůtě. Jak Výbor dříve zdůraznil ve svém stanovisku k ucelené evropské mezinárodní investiční politice ⁽⁴⁾, kde najdeme řadu styčných ploch s otázkami projednávány na tomto místě, zásadní je právní jistota pro investory.

1.3.1 Znepokojuje nás proto návrh, aby mlčení Komise po dobu čtyř měsíců bylo vykládáno jako souhlas. Uznáváme, že z procedurálních důvodů by pro Komisi nebylo praktické či snadné udělovat formální souhlas s každým případem, avšak jednak z důvodu požadavku na ověření slučitelnosti, a

⁽¹⁾ Giles Chichester, poslanec EP, bývalý předseda výboru EP, říjen 2011.

⁽²⁾ Smlouva o fungování Evropské unie.

⁽³⁾ KOM(2010) 639 v konečném znění.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 318, 29.10.2011, s. 150–154.

také s ohledem na jednoznačnost naléhavě vyzýváme Komisi, aby bylo zavedeno souhlasné stanovisko, byť neformální, všude tam, kde to bude možné, či případně dostatečně včasné varování tam, kde byl zjištěn možný problém vyžadující další šetření.

1.4 Energetické dohody se musí řídit jak strategickými, tak obchodními hledisky. S ohledem na potřebu dodržet zásadu proporcionality i zásadu transparentnosti Výbor nicméně lituje, že do návrhu nejsou zařazeny pracovní dohody s obchodními subjekty, zvláště pak vzhledem k silnému poselství důvodové zprávy (část 1) o tom, že konkrétní přepravci usilují o získání úplného nebo téměř úplného monopolního postavení, což by bylo v rozporu s právem EU. Přinejmenším vyzýváme Komisi, aby přijala aktivní opatření k tomu, aby mohla bezodkladně získat přístup k těm částem obchodních dohod, kde je podezření z porušení práva EU, především pak v případech, kdy se tyto prvky mohou objevit v přílohách mezivládních dohod. Konstatujeme se zvláštním znepokojením potenciální hrozby, které mohou vyvstat tam, kde strategická partnerství mohou vést k výraznějšímu využití postupů sledujících jiné zájmy, než jsou zájmy EU, a které se mohou ukázat jako škodlivé.

1.4.1 Dále chceme zdůraznit, že evropští spotřebitelé sotva ocení rozdíl mezi mezivládními a soukromými vnějšími dohodami v oblasti energetiky, neboť oba typy dohod s sebou nesou dopady na ceny, volbu poskytovatele, skladbu zdrojů energie a další důležité otázky.

1.4.2 Výbor považuje za nezbytnou spravedlivou, avšak pevnou reakci tam, kde někteří dodavatelé z třetích zemí nevyhnutelně budou mít strategické a obchodní zájmy lišící se od zájmů EU. Obáváme se, že očekávání Komise v tom smyslu, že tito dodavatelé posílí vlastní slučitelnost s pravidly vnitřního trhu EU, se nemusí automaticky potvrdit. Výbor se nicméně domnívá, že tam, kde to bude možné, by jednání měla být vedena v duchu partnerství, upřímnosti a vzájemné důvěry.

1.5 Výbor vyjadřuje zvláštní politování nad absencí plného posouzení dopadu, neboť to by umožnilo lépe a otevřeně předvídat možné reakce členských států a porozumět jim. Energetika pochopitelně spadá do sdílené pravomoci Komise a členských států a pro mnohé je těsně svázána s jejich chápáním suverenity. To působí oběma směry: někteří budou hledat zvláštní podporu tam, kde jiní ji mohou považovat za neodůvodněný zásah, zejména pokud jde o ztrátu kontroly nad mandátem k jednání a autonomie; nový mechanismus by zde byl chápán jako podloudný pokus o přenos pravomoci v oblasti energetické politiky na EU. Komise zde nemá tytéž pravomoci jako v případě investic, kde se navrhuje podobné opatření týkající se dvoustranných smluv o investicích (těch je mnohem více), ale kde je také opatrnost v zájmu všech.

1.5.1 Komise musí prokázat, že pamatuje na podobné výhrady členských států, které se mohou cítit ohroženy, a musí veškeré přechody řešit uvážlivě tak, aby posílila přesvědčení, že hlavním účelem navrhované výměny informací je posílit vyjednávací pozici členských států vůči třetím zemím. Velmi důležitá zde bude plná spolupráce s regulačními orgány členských států. Pro přijetí důrazu na podporu členských států při jednáních bude stěžejní, aby první případy aktivní účasti Komise v jednáních zřetelně prokázaly svoji účinnost a přinesly dostatečné výsledky, jež napomohou k překonání nevyhnutelných obav.

1.5.2 Výbor žádá bližší vysvětlení otázky, jak bude v praxi realizováno ustanovení článku 7 o zachování důvěrnosti, neboť všechny hlavní prvky obchodní smlouvy (včetně cen a podmínek) lze považovat za obchodní tajemství, a tedy za důvěrné údaje. Tato otázka bude klíčová pro to, jak bude tohoto rozhodnutí přijato. Jelikož EU nemá plně zavedenou společnou energetickou politiku, musejí členské státy a Komise pokračovat v úsilí o budování vzájemné důvěry všech zainteresovaných stran. Tento návrh může posloužit pouze jako výchozí bod tohoto procesu.

1.6 Máme pochybnosti o tvrzení, že návrh nebude mít pro Unii žádné rozpočtové důsledky. Vzhledem k rostoucím požadavkům evropské energetické politiky nevěříme, že by časté monitorovací a poradní činnosti bylo možné realizovat bez dodatečných prostředků.

1.7 Výbor navrhuje, aby první průběžné hodnocení bylo provedeno po dvou, a nikoli čtyřech letech, neboť toto období se jeví jako dostatečně dlouhé ke sběru značného objemu zkušeností a dat a vyhodnocení, zda mechanismus dobře plní svůj účel.

1.8 Pokud jde o širší souvislosti návrhu, o nichž pojednává především mnohem obsáhlejší doprovodné sdělení, vítá Výbor celkový cíl Komise týkající se posílení vnějšího rozměru celkové energetické politiky EU. Energetická účinnost, bezpečnost a stabilita spolu zřetelně souvisejí, litujeme však, že naopak nebyla jednoznačně zřetelně zdůrazněna vazba na tři zavedené cíle konkurenceschopné, udržitelné a bezpečné energie, nehledě na to, že cíl konkurenceschopné energie není vždy slučitelný s cílem energie udržitelné.

1.8.1 Výbor též s politováním konstatuje, že zatímco návrh se zabývá především technickými a procedurálními záležitostmi, těsně související aspekty včetně diplomatických a sociálně-hospodářských vztahů s producenty a tranzitními zeměmi nebyly výslovně zařazeny (a i do sdělení byly zařazeny pouze v omezené míře).

1.8.2 Rovněž není jasné, zda je tento návrh plně provázán s širšími obchodními aspekty energetiky a zda tyto aspekty byly zohledněny při jeho formulaci. Obchodní jednání jsou pocho-pitelně v pravomoci EU po celá desetiletí; energetika se zde chápe jako jedno z hlavních témat jednání o první a průkop-nické prohloubené a komplexní dohodě EU o volném obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, DCFTA), která mají být brzy uzavřena s Ukrajinou, která je pro EU klíčovou tranzitní zemí. Jednání o DCFTA se zvažují i pro další země sousedící s EU, jak v rovině Východního, tak evropsko-středo-mořského partnerství, kde by energetika rovněž měla hrát klíčovou roli.

1.8.3 Výbor naléhavě vyzývá Komisi, aby při jednáních o klíčových komplexních energetických aspektech navrhované dohody EU-Rusko byla věnována zvláštní pozornost jedineč-nému postavení tří pobaltských zemí, jejichž elektrické sítě jsou synchronizovány s ruským systémem, spíše než kterýmkoli systémem EU.

1.9 Výbor též vyjadřuje hluboké politování nad skutečností, že návrh ani sdělení se nezmiňují o žádném mechanismu zapojení občanské společnosti. Tento nedostatek musí být napraven. Jsou již připravovány nebo brzy budou připravovány formální mechanismy monitorování provádění nedávno uzavře-ných dohod EU o volném obchodu, zejména s Jižní Koreou, a existuje též aktivní Fórum občanské společnosti pro Východní partnerství.

1.9.1 Vřele však vítáme, že byl Výbor nakonec zapojen do činnosti tematické platformy Východního partnerství v oblasti energetiky, a to v neposlední řadě proto, že je již plně zajištěna účast občanské společnosti na zasedáních ostatních tří platfor-m.

2. Kontext

2.1 Dne 4. února 2011 Evropská rada odsouhlasila, že Unie a členské státy musejí zlepšit koordinaci vnějších aktivit v oblasti energetiky a vyzvala členské státy, aby od ledna 2012 informo-valy Komisi o všech svých nových a stávajících dvoustranných dohodách uzavřených v oblasti energetiky se třetími zeměmi.

2.2 V září proto Evropská komise vydala dva dokumenty o zřízení vnější energetické politiky EU: návrh rozhodnutí, kterým se zřizuje mechanismus výměny informací o mezinárodních dohodách mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energeti-ky ⁽⁵⁾ a sdělení s názvem *Energetická politika EU: jednání s partnery za našimi hranicemi* ⁽⁶⁾.

2.3 Výboru byl k vypracování stanoviska postoupen pouze legislativní dokument, v němž je definován mechanismus provádění závěrů Evropské rady z února 2011. Sdělení má mnohem širší záběr a návrhem se zabývá pouze stručně.

Vyjadřujeme politování nad tímto omezením, neboť ve sdělení se pojednává o řadě klíčových aspektů, k nimž bychom se rádi vyjádřili, jako je energie z obnovitelných zdrojů, energetická účinnost a další otázky dotýkající se udržitelného rozvoje, až po vztahy EU s Ruskem, Čínou, dalšími rychle rostoucími ekonomikami a rozvíjejícími se zeměmi obecně.

2.3.1 Komise dala jasné najevo, že sdělení bude základem k několika návrhům a předložený návrh rozhodnutí je prvním z této řady, byť patří mezi ty významnější.

2.4 Jak globální poptávka po energii, tak závislost EU na dovozu fosilních paliv stoupá. Jak se uvádí ve sdělení, EU jako celek dováží 60 % svého zemního plynu a více než 80 % ropy; zároveň čelí rostoucí konkurenční poptávce z jiných míst, zejména rozvojových ekonomik. Do dvaceti let by celosvětová poptávka po energii mohla stoupnout až o 40 %, přičemž situaci mohou ještě více zkomplikovat nepředvídatelná opatření týkající se změny klimatu. Řada členských států se může spoléhat pouze na omezený počet dodavatelů, a jsou proto citlivé na omezení dodávek a nestálost cen, zejména u ropy a zemního plynu. Je proto skutečně naléhavé postavit vnější energetickou politiku EU na mnohem pevnější základy. Je zásadně důležité, aby Evropa postupovala jednotně k zajištění přiměřených, stabilních a zabezpečených dodávek energie v dohledné budoucnosti a pokračovala v budování efektivního jednotného energetického trhu.

2.5 K tomu je dosud k dispozici jen málo účinných nástrojů. Očekává se, že energetika bude klíčovou součástí dohody DCFTA, která má být brzy uzavřena mezi EU a Ukrajinou. Energetické společenství zase reguluje energetické vztahy EU s devíti partnerskými zeměmi ⁽⁷⁾ ve východní a jihovýchodní Evropě. Dlouhodobý strategický mezinárodní přístup bude vyžadovat mnohem strukturovanější a konsistentnější instituci-onální opatření. Strategie EU Energie 2020 správně určila jako jednu z hlavních priorit upevnění vnějšího rozměru energetické politiky EU, jež je předmětem výše uvedeného návrhu rozhod-nutí.

2.6 Navrhované rozhodnutí ukládá členským státům výměnu informací s Evropskou komisí o jejich záměrech uzavřít mezi-vládní dohody se třetími zeměmi v oblasti energetiky. Pomocí tzv. mechanismu ověřování slučitelnosti (článek 5) Komise hodlá zajistit soulad těchto dohod s pravidly vnitřního trhu. Jedním z hlavních přínosů by mělo být nastolení právní jistoty pro investice ⁽⁸⁾. Komise zdůrazňuje, že nový mechanismus

⁽⁵⁾ KOM(2011) 540 v konečném znění.

⁽⁶⁾ KOM(2011) 539 v konečném znění.

⁽⁷⁾ Albánie, Bosna a Hercegovina, Bývalá jugoslávská republika Make-donie, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Moldavsko, Srbsko a Ukra-jina.

⁽⁸⁾ To ovšem musí jít ruku v ruce s novými komplexními pravomocemi EU v oblasti investic a příslušnou politikou vyplývající z Lisabonské smlouvy - viz stanovisko Výboru v Úř. věst. C 318, 29.10.2011, s. 150–154.

je koordinačním opatřením, jehož smyslem je podpora členských států a posílení jejich vyjednávací síly, spíše než její nahrazení či omezení jejich možností uzavírat takové dohody. Článek 7 zavádí možnost zajištění důvěrnosti informací, což je mimořádně citlivá otázka.

2.7 Výbor však lituje, že z oblasti působnosti jsou vyňaty dohody s obchodními subjekty, tím spíše, že Komise jasně varuje před tím, aby jednotliví přepravci nezískali úplný nebo téměř úplný monopol, což by bylo v rozporu s právem EU⁽⁹⁾. Přinejmenším vyzýváme Komisi, aby přijala aktivní opatření k tomu, aby mohla bezodkladně získat přístup k těm částem obchodních dohod, kde je podezření z porušení práva EU, především pak v případech, kdy se tyto prvky mohou objevit v přílohách mezivládních dohod.

3. EHSV: pevná podpora silné evropské vnější politiky v oblasti energetiky založené na zajištění dodávek energie

3.1 V březnu 2011 Výbor jasně vyzval⁽¹⁰⁾ k rychlému a postupnému posílení společné zahraniční politiky EU v oblasti energetiky. V reakci na žádost tehdejšího maďarského předsednictví se vyslovil pro konkrétní opatření k lepšímu sladění vnitřních a vnějších politik a pro integrovaný a systematický přístup. Vyzval také k vytvoření nové institucionální základny pro energetiku, strategického mnohostranného politického směru a k účinnému provádění význačných energetických partnerství se zeměmi sousedícími s EU.

3.2 Výbor již v roce 2009 vyzval⁽¹¹⁾ k vytvoření komplexní vnější energetické strategie EU spolu s prostředky na její efektivní provádění. Z dlouhodobého hlediska označil zabezpečení dodávek energie a politiku v oblasti klimatu za dva hlavní pilíře mezinárodní energetických vztahů EU. Zdůraznil význam třetího energetického balíčku pro snižování závislosti EU na externích dodavatelích, připomněl však také, že je třeba prosazovat udržitelnou výrobu a využití energie v třetích zemích. Důraz byl položen na silnou vazbu mezi energetikou a příslušnou obchodní politikou, a dále též na povinnost partnerských zemí uplatňovat tržní pravidla, jako jsou reciprocita, rovné podmínky, transparentnost, ochrana investic a respektování právního řádu a lidských práv. Vzhledem k tomu, že energetika bude stále významnějším tématem mezinárodních sporů, znovu zdůrazňujeme naléhavou potřebu nalézt rovnováhu mezi vnitrostátními zájmy členských států a společným evropským postojem.

3.3 Výbor dále zdůraznil⁽¹²⁾, že podporu energie z obnovitelných zdrojů a diverzifikace zdrojů nelze oddělit od vnější činnosti EU, zejména v evropsko-středomořském regionu.

K dosažení souladu s politikou EU v oblasti klimatu je proto zapotřebí postupně zrušit škodlivé dotace do fosilních paliv v partnerských zemích, zvýšit financování výzkumu a vývoje projektů zaměřených na obnovitelné zdroje energie a podporovat obchodování s méně energeticky náročným zbožím a službami.

4. Úloha občanské společnosti

4.1 Zásadní úloha občanské společnosti v přechodu k demokracii, ústavních reformách a budování institucí byla znovu prokázána neúspěchy, které vedly k rozsáhlým povstáním v arabském světě v roce 2011. Pro zajištění transparentních rozhodovacích procesů podporujících začlenění a jejich přijetí ze strany veřejnosti je třeba plně zohledňovat přínos občanské společnosti a zejména sociálních partnerů v tomto regionu i v zemích Východního partnerství⁽¹³⁾. Výbor též vyjadřuje hluboké politování nad skutečností, že návrh ani sdělení se nezmiňují o žádném mechanismu zapojení občanské společnosti – vzor skutečnosti, že sociální partneři budou výrazně zapojeni a budou nezbytnými dodavateli zásadní zpětné vazby především tam, kde vzniknou potíže, a přes výslovnou zmínku sdělení o „společných projektech vedených odvětvím“⁽¹⁴⁾. Upřímně však vítáme, že byl Výbor nakonec zapojen do činnosti tematické platformy Východního partnerství v oblasti energetiky, a to v neposlední řadě proto, že je již plně zajištěna účast občanské společnosti na zasedáních ostatních tří platforem.

4.2 Dále jsou již připravovány nebo brzy budou připravovány formální mechanismy monitorování provádění nedávno uzavřených dohod EU o volném obchodu, zejména s Jižní Koreou, a existuje též aktivní Fórum občanské společnosti pro Východní partnerství. V energetických otázkách je hlas občanské společnosti neméně důležitý. Musí sem být zapojeni samotní spotřebitelé, neboť často nesou neúměrné následky selhání trhu, ale také z důvodu větší transparentnosti, většího vlivu a veřejné osvěty.

5. Širší strategické souvislosti

5.1 Výbor plně podporuje záměr Komise zaujmout vedoucí postavení v budování komplexní a koordinované vnější energetické strategie EU a vyzývá členské státy, aby podpořily její úsilí v duchu solidarity a vzájemné důvěry.

5.2 EHSV považuje solidaritu za základní kámen společné energetické politiky EU, zejména na pomoc těm členským státům, jež nemají dostatečnou vyjednávací sílu k zajištění energie za spravedlivé a udržitelné ceny.

⁽⁹⁾ Důvodová zpráva (část 1), KOM(2011) 540 v konečném znění.

⁽¹⁰⁾ Úř. věst. C 132, 3.5.2011, s. 15–21.

⁽¹¹⁾ Úř. věst. C 182, 4.8.2009, s. 8–12.

⁽¹²⁾ Úř. věst. C 376, 22.12.2011, s. 1.

⁽¹³⁾ Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina.

⁽¹⁴⁾ Část 1.3, s. 7.

5.3 Kromě toho, že je EU významným spotřebitelem energie, je také významným poskytovatelem technologií a je uznávanou skutečností, že má také „jedny z nejvyšších standardů na světě co do transparentnosti a regulace“ včetně jaderné bezpečnosti a bezpečnosti dalších energetických odvětví.

5.4 Bereme na vědomí čísla uvedená ve sdělení⁽¹⁵⁾, kde se uvádí, že na Rusko, Norsko a Alžírsko připadá 85 % dovozu zemního plynu do EU a téměř 50 % dovozu ropy do EU (36 % dovozu ropy připadá na země OPEC). Rusko je také předním dodavatelem uhlí a uranu do EU.

5.5 Spolu s přístupem k surovinám je přístup k energii jednou z hlavních strategických priorit EU, neboť celosvětová poptávka po energii poletí v nadcházejících 20 letech vzhůru. Podporujeme navázání strategických partnerství s hlavními subjekty celosvětové energetiky (v producentských, tranzitních či spotřebitelských zemích), jež by měla zahrnovat spolupráci na zvyšování rentability a prosazování nízkouhlíkových technologií spolu s propagací energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie a větší důraz⁽¹⁶⁾ na bezpečnost dodávek. Zvláště s nadějí očekáváme nadcházející dohodu s Ukrajinou, která by měla řešit zabezpečení nepřetržitých dodávek, cenovou politiku a další zásadní otázky.

5.6 Zvláště důležité to je pro budoucnost obchodní politiky EU, vítáme však také skutečnost, že se sdělení zmiňuje o silících vazbách mezi energetickou politikou a politikami EU v oblasti rozvoje, rozšíření, investic a širších mezinárodních vztahů. Jedním z hlavních cílů Lisabonské smlouvy bylo vzájemně přiblížit řízení jednotlivých oblastí politik EU. Je nezbytné, aby energetická politika EU byla napříště také pečlivě koordinována s těmito politikami, především pokud jde o udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí.

5.7 S nadějí očekáváme, že naši partneři v rámci Energetického společenství budou usilovat o splnění a dodržení pravidel vnitřního energetického trhu EU. Se znepokojením bereme na vědomí kritické hodnocení Komise z letošního března, jež se týká úspěšnosti tohoto společenství⁽¹⁷⁾. Stále panuje značný nesoulad mezi politickými závazky a skutečným prováděním

energetického *acquis* ze strany členů společenství, jež Komise kritizovala také za udržování zastaralých tržních modelů, investiční překážky a narušování hospodářské soutěže tím, že i nadále zvýhodňují veřejné dodavatele regulovanými cenami. Klademe si proto otázku, které nástroje jsou pro EU nejvhodnější ke správě jejich vztahů se vzdálenějšími partnery a zda by se měla odklonit od dodavatelsko-odběratelských vztahů k větší konvergenci energetických trhů.

5.8 Jelikož hlavním dodavatelem energie pro EU je v současné době Rusko, Výbor naléhavě vyzývá Komisi, aby s maximálním nasazením usilovala o uzavření nové dohody EU-Rusko, která musí zahrnovat komplexní dohodu o energetice. Rusko je právě tak závislé na velikosti trhu, jež skýtá EU. Tato dohoda by byla přelomovým počínem a milníkem na cestě ke společnému postupu EU ve vnějších vztazích v oblasti energetiky.

5.8.1 Při jednáních o takové dohodě je třeba věnovat zvláštní pozornost jedinečnému postavení tří pobaltských zemí, jejichž elektrické sítě jsou synchronizovány s ruským systémem, a nikoli se systémem EU, což znamená plnou závislost těchto tří zemí na Rusku, pokud jde o stabilitu a regulaci frekvencí v jejich elektrických systémech.

5.9 Klíčovými oblastmi pro vnější spolupráci v oblasti energetiky jsou také Alžírsko, Libye a evropsko-středomořský region jako celek.

5.10 Výbor konečně též uznal, že Střední Asie⁽¹⁸⁾ disponuje „značnými potenciálními energetickými zásobami, které pro Evropu představují další a doplňkové zdroje energie (v protikladu k alternativním zdrojům)“, avšak připomněl, že životaschopnost těchto vazeb závisí na praktických a hospodářských faktorech, a zdůraznil nutnost zajistit, aby se „vztahy EU se Střední Asií rozvíjely v souladu a ve vzájemné provázanosti se zapojením EU v Rusku, Číně a Turecku“. Také Čína je mimořádně důležitá jako další z velkých spotřebitelů energie a i zde je nutné položit zvláštní důraz na těsnou spolupráci v otázkách týkajících se energetiky, technologií a změny klimatu.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ KOM(2011) 539 v konečném znění, s. 9 (poznámka pod čarou 20).

⁽¹⁶⁾ Úř. věst. C 318, 29.10.2011, s. 150–154.

⁽¹⁷⁾ KOM(2011) 105 v konečném znění.

⁽¹⁸⁾ Úř. věst. C 248, 25.8.2011, s. 49–54.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 1999/32/ES, pokud jde o obsah síry v lodních palivech

COM(2011) 439 final – 2011/0190 (COD)

(2012/C 68/13)

Zpravodaj: **pan SIMONS**

V souvislosti s rozhodnutím Rady ze dne 1. září 2011 a rozhodnutím Evropského parlamentu ze dne 13. září 2011, v souladu s čl. 192 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), byl Evropský hospodářský a sociální výbor požádán o konzultaci ve věci

návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 1999/32/ES, pokud jde o obsah síry v lodních palivech

KOM(2011) 439 v konečném znění – 2011/0190 (COD).

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 21. prosince 2011.

Na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 110 hlasy pro, 46 hlasů bylo proti a 31 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry

1.1 EHSV má na paměti konečný cíl, jímž je dosažení téměř nulového obsahu síry v palivech v námořní dopravě, a opakuje, že souhlasí s rozhodnutím Mezinárodní námořní organizace Spojených národů (IMO) z roku 2008 drasticky snížit obsah síry v lodních palivech do roku 2020. EHSV vyzývá všechny členské státy IMO, aby co nejrychleji ratifikovaly příslušnou úmluvu IMO s cílem zajistit její celosvětové provádění.

1.2 EHSV také podporuje návrh Komise na přizpůsobení směrnice 1999/32/ES příloze VI o prevenci znečištění ovzduší z námořních lodí k mezinárodní úmluvě IMO MARPOL 73/78 o prevenci znečišťování moře oleji. Je však třeba se ještě podrobněji zabývat některými návrhy a jejich důsledky.

1.3 EHSV žádá, aby do směrnice byly nějakým způsobem zahrnuty pokyny přesně odpovídající pravidlu č. 18 IMO o kvalitě topného oleje a jeho doložce o dostupnosti (žádost o uvedení na trh), stanovující oznamovací povinnost v případě lodí, jež by použily pravidlo č. 18 a jeho doložku o „nedostupnosti“.

1.4 EHSV má připomínky k návrhu zavést v roce 2020 mezní hodnotu obsahu síry 0,1 % pro osobní lodě provozované mimo oblasti SECA. Návrh není dostatečně propracovaný. S přihlédnutím k ochraně zdraví cestujících a posádek osobních lodí a se však Výbor k tomuto návrhu přiklání. Péče o zdraví obyvatel by měla být v celé EU stejná.

1.5 EHSV se domnívá, že zákaz uvádění na trh lodních paliv s obsahem síry, který přesahuje obecnou normu 3,5 % hmotnostních, omezuje přitažlivost a používání metod snižování emisí v plavidlech (pračky). Toto je třeba vyjasnit.

1.6 EHSV je znepokojen případnými problémy, jež mohou vzniknout, bude-li od roku 2015 zavedena mezní hodnota síry 0,1 % v oblastech SECA. IMO neprovedla analýzu možných dopadů tohoto kroku. Výbor doporučuje, aby IMO v budoucnu prováděla rovněž posouzení dopadů ex ante.

1.7 EHSV se domnívá, že je třeba dále prozkoumávat a zlepšovat alternativní metody snižování emisí a možnosti využívání alternativních paliv. S ohledem na různé nejistoty, např. dostupnost paliv s nízkým obsahem síry od roku 2015 nebo nebezpečí změny druhu dopravy „opačným směrem“, Komise ve svém doprovodném sdělení uvádí, že bude-li hrozit, že se uvedené nejistoty realizují, mělo by se změnit datum pro zavedení. EHSV doporučuje - pokud to bude nutné - učinit tento krok zavčas v zájmu zachování příznivého prostředí pro potřebné investice. Vzhledem k tomu, že do roku 2015 nezbývá mnoho času, by v prvé řadě mělo být datum zahájení uplatňování mezní hodnoty 0,1 % přesunuto na rok 2020.

2. Úvod

2.1 V námořní dopravě se využívají ta nejlevnější a nejméně rafinovaná paliva. Většinou se jedná o vedlejší produkty vyšší rafinace ropy. Ty v současnosti představují významný zdroj znečištění ovzduší, zejména oxid uhlíčitý (4 % celkového znečištění způsobeného člověkem) a oxidy síry (9 %).

2.2 Předtím, než vstoupily v platnost úmluvy a protokoly IMO OSN a zejména Mezinárodní úmluva o zabránění znečišťování z lodí (MARPOL) z roku 1973, respektive 1978, a později protokol z roku 2008, byly povoleny paliva s obsahem síry 4,5 %.

2.3 Příloha VI protokolu MARPOL z roku 2008 zavádí obecně drastické postupné snížení obsahu síry na 0,5 % v roce 2020, v případě problémů nejpozději v roce 2025.

2.4 Částice síry, které byly z pozemních zdrojů prakticky eliminovány (emise pocházející z energetiky a silniční dopravy), jsou známé tím, že způsobují dýchací a srdeční potíže, a existuje obecná shoda na tom, že obsah síry v lodních palivech musí být snížen.

3. Návrh Evropské komise

3.1 Směrnice 1999/32/ES (upravená směrnicí 2005/33/ES) stanovuje obsah síry v palivech používaných v námořní dopravě a začleňuje do práva EU některá mezinárodní pravidla, jež byla dohodnuta v rámci Mezinárodní námořní organizace (IMO).

3.2 Směrnice ve své současné podobě zejména obsahuje přísnější pravidla týkající se obsahu síry v lodních palivech pro použití v oblastech, které potřebují zvláštní ochranu životního prostředí, tzv. kontrolních oblastech emisí oxidů síry (SECA).

3.3 EHSV již 14. května 2003 vypracoval stanovisko k návrhu směrnice 1999/32/ES ⁽¹⁾.

3.4 S podporou členských států EU byly mezinárodní předpisy IMO v říjnu roku 2008 revidovány a zpřísněny úpravou přílohy VI úmluvy MARPOL ⁽²⁾.

3.5 Nejdůležitější úpravy přílohy VI úmluvy MARPOL, jež se týkají znečištění prostřednictvím SO₂, lze shrnout následovně:

- snížení obsahu síry ve všech lodních palivech v oblastech SECA z 1,50 % hmotnostních na 1 % hmotnostní od července 2010 a na 0,10 % hmotnostních od ledna 2015;
- snížení obsahu síry ve všech lodních palivech mimo SECA z 4,50 % hmotnostních na 3,50 % hmotnostních od ledna 2012, a na 0,50 hmotnostních procent od ledna 2020, s výhradou přezkumu v roce 2018 a s možností odkladu do roku 2025;

⁽¹⁾ CESE 580/2003, Úř. věst. C 208, 3.9.2003, s. 27-29.

⁽²⁾ Usnesení MEPC.176(58) ze dne 10. října 2008 (revidovaná příloha VI úmluvy MARPOL).

- povolení používání široké škály metod snižování emisí (rovnocenná opatření), k níž patří zařízení, metody, postupy či alternativní paliva.

3.6 Pro zajištění souladu s mezinárodním právem a také pro zabezpečení řádného vynucování nových celosvětově zavedených norem pro obsah síry v Unii by ustanovení směrnice 1999/32/ES měla být sladěna s revidovanou přílohou VI úmluvy MARPOL ⁽³⁾. To se týká zejména:

- zahrnutí revize přílohy VI úmluvy MARPOL z roku 2008 týkající se obsahu síry v lodních palivech do směrnice;

- sladění směrnice s pravidly IMO, jež připouští širší škálu rovnocenných opatření snižování emisí. Doplnění těchto opatření dalšími zárukami s cílem zajistit, že rovnocenná opatření snižování emisí nebudou mít nepřijatelné negativní dopady na životní prostředí;

- zavedení kontrolních postupů IMO pro paliva.

3.7 Komise dále navrhuje následující dodatečná opatření:

- zavedení nové mezní hodnoty 0,1 % pro osobní lodě provozované mimo oblasti SECA v roce 2020;

- vývoj právně nezávazných pokynů pro odběr vzorků a podávání zpráv. Pokud by to nevedlo k výsledkům, měly by být zváženy závazné předpisy.

4. Obecné připomínky

4.1 EHSV stejně jako Evropská komise a řada dalších zainteresovaných stran zastává názor, že konečným cílem – již ze zdravotních důvodů – je námořní doprava využívající paliva s téměř nulovým obsahem síry. Kromě toho občané i odvětví dopravy aktivní po celém světě mají zájem na tom, aby existovala celosvětová pravidla.

4.2 EHSV rovněž vítá rozhodnutí IMO drasticky snížit emise síry v lodní dopravě. Podle názoru Výboru by neměl existovat rozdíl mezi celosvětově platnými pravidly a pravidly používanými v Evropské unii.

⁽³⁾ KOM(2011) 439 v konečném znění.

4.3 EHSV vyzývá všechny státy, které přistoupily k IMO, aby ratifikovaly přílohu VI úmluvy MARPOL 73/78 s cílem zajistit její celosvětové provádění.

4.4 Pravidlo č. 18 přílohy VI úmluvy MARPOL stanovuje, že každý smluvní stát musí zajistit dostupnost dotyčných paliv a nahlásit IMO dostupnost paliv v přístavech a terminálech. Nehledě na to měla IMO také dostatečný smysl pro realitu na to, aby zavedla i přesto „doložku o nedostupnosti“.

4.5 EHSV konstatuje, že tato doložka o nedostupnosti určitého paliva, jež je uvedena v příloze VI úmluvy MARPOL, není zahrnuta do návrhu úpravy směrnice. EHSV žádá, aby do směrnice byly nějakým způsobem zahrnuty pokyny přesně odpovídající pravidlu č. 18 IMO o kvalitě topného oleje a jeho doložce o dostupnosti (žádost o uvedení na trh), stanovující oznamovací povinnost v případě lodí, jež by použily pravidlo č. 18 a jeho doložku o „nedostupnosti“.

4.6 EHSV si klade otázky v souvislosti s novým návrhem Komise zavést v roce 2020 mezní hodnoty 0,1 % obsahu síry v palivech pro osobní lodě provozované mimo oblasti SECA. Návrh není dostatečně propracovaný. S přihlédnutím k ochraně zdraví cestujících a posádek osobních lodí se však Výbor k tomuto návrhu přiklání. Péče o zdraví obyvatel by měla být v celé EU stejná.

4.7 Definování nových oblastí SECA by mělo probíhat v souladu s postupem IMO se zohledněním vědeckých, ekologických a hospodářských norem. Nový čl. 4a odst. 2.2 není v této souvislosti dostatečně jasný. Budou nové oblasti SECA přijaté IMO automaticky zahrnuty do směrnice nebo bude mít Komise v rámci přísného postupu EU pravomoc definovat nové oblasti SECA, jež budou potom přímo předloženy IMO? Zde je zapotřebí vyjasnění.

4.8 V čl. 1 odst. 4 (nový článek 3a) Komise navrhuje, že členské státy zajistí, aby na jejich území nebyly používány nebo uváděny na trh lodní paliva, pokud jejich obsah síry překračuje 3,5 % hmotnostních, a to v zájmu snížení rizika spojeného s tímto používáním, což by mohlo způsobit vznik odpadních vod s vysokou hustotou. Co se metod snižování emisí (pračky) týče, je však třeba zohlednit, že umožňují používání paliv s vyšším obsahem síry, aniž by docházelo k překračování norem IMO.

4.9 Ačkoli to není součástí pravidel IMO, Komise navrhuje, že při používání metod snižování emisí musí být postupně dosaženo snížení emisí odpovídající minimálně těm, která byla dosažena použitím lodních paliv, jež splňují požadavky článků 4a a 4b. To je obtížně dosažitelné, neboť může dojít k časovým přerušením metod snižování emisí a/nebo se může účinnost těchto zařízení z důvodu velkého zatížení motorů snížit, což může vést k dočasnému nárůstu emisí síry. Proto by měl být tento požadavek vyškrtnut.

4.10 V souladu s připomínkou v odstavci 4.8 EHSV poukazuje na to, že loď prakticky nemůže splnit ustanovení přílohy 2 návrhu k čl. 4c odst. 3, podle nichž: „řádně doloží, že odpady vypouštěné do moře, včetně uzavřených přístavů, přístavišť a ústí řek nemají žádný významný negativní dopad na lidské zdraví a životní prostředí a nepředstavují pro ně rizika.“ I v tomto případě se EHSV domnívá, že by bylo lepší poukázat na požadavky rozhodnutí IMO MEPC184(59), jež zakazují vypouštění odpadů do přístavů, přístavišť a ústí řek.

4.11 Zatímco drastické snížení obsahu síry v lodních palivech ve smyslu přílohy VI úmluvy MARPOL přijaté IMO v roce 2008 bylo obecně přivítáno a mělo být také zahrnuto do směrnice 1999/32/ES, vyvolalo rozhodnutí uplatnit od roku 2015 mezní hodnotu 0,1 % pro kontrolní oblasti emisí SO_x (SECA) (4) obavy.

4.12 Jako reakce na rozhodnutí IMO ohledně tohoto specifického bodu a u příležitosti veřejného slyšení Komise týkajícího se úpravy směrnice 1999/32/ES poukázaly různé zainteresované strany na podstatný nárůst nákladů, pokud bude omezen obsah síry v lodních palivech na maximálně 0,1 %. Přestože se v některých studiích odhaduje, že v závislosti na parametrech by při použití tohoto paliva (destilátů) velmi výrazně vzrostly náklady a snížila se konkurenceschopnost, řada studií nepotvrzuje možnost tak závažného rizika.

4.13 Ať už je tomu jakkoli, faktem zůstává, že IMO před přijetím rozhodnutí neprovedla přiměřené posouzení dopadů. EHSV doporučuje, aby členské státy EU, jež přistoupily k IMO, a Evropská komise požadovaly od IMO předběžné posouzení dopadů.

4.14 Změna druhu dopravy směrem k silniční dopravě je v protikladu ke strategii předložené v březnu 2011 v bílé knize Plán jednotného evropského dopravního prostoru – vytvoření konkurenceschopného dopravního systému účinně využívajícího zdroje (dopravní strategie 2050) (5). Tato změna druhu dopravy by rovněž vedla k silnému nárůstu vnějších nákladů, zejména v souvislosti s životním prostředím, především s nárůstem emisí CO₂, přetížením dopravy, hlukem, nehodami apod. Z tohoto důvodu doporučuje EHSV, aby se nepřikračovalo ke změně druhu dopravy „opačným směrem“.

4.15 Zúčastněné strany se sídlem v třech oblastech SECA se obávají značného poklesu své konkurenceschopnosti z důvodu vyšších nákladů na dopravu, přičemž hrozí, že dojde k přesunu produkce a souvisejících pracovních míst do jiných oblastí mimo SECA jak v Evropě tak celosvětově.

(4) V Evropské unii zahrnují kontrolní oblasti emisí oxidů síry (SECA) Baltské a Severní moře a Lamanšský průliv.

(5) KOM(2011) 144 v konečném znění.

5. Konkrétní připomínky

5.1 Aktivně se pracuje na souboru nástrojů („toolbox“) pro zavedení rozhodnutí IMO stanovující obsah síry v lodních palivech v oblastech SECA od roku 2015 maximálně na 0,1 %. V této souvislosti byla za účasti různých specialistů provedena podrobná analýza s ohledem na dostupnost lodních paliv s obsahem síry 0,1 %, používání metod snižování emisí (pračky) a používání LNG jako lodního paliva. Co se týče dostupnosti, neuvádí se žádné jednoznačné řešení.

5.2 Používání metod snižování emisí (pračky/myčky) je testováno v různých pilotních projektech. Výrazného pokroku je dosahováno, pokud jde o pračky na palubě, které jsou již v provozu. Díky současnému odstraňování emisí NO₂ a CO₂ může takové zařízení v blízké budoucnosti prokázat svou efektivnost z hlediska nákladů a musí být bráno v úvahu. Vzhledem k tomu, že do roku 2015 nezbývá mnoho času, by v prvé řadě mělo být datum zahájení uplatňování mezní hodnoty 0,1 % přesunuto na rok 2020.

5.3 Používání LNG jako alternativního lodního paliva – jako jediného paliva nebo v kombinaci s olejem (duální systém) – hodnotí námořní průmysl pozitivně zejména při používání na krátké plavby. Především v severní Evropě probíhají různé pilotní projekty. S příslušnými zainteresovanými stranami se projednávají neuzavřené otázky, k nimž patří unikání metanu, což vede k nárůstu emisí skleníkových plynů, možnost tankovat v různých evropských přístavech, bezpečnostní předpisy pro tankování apod. Některými z těchto otázek se zabývá Svaz provozovatelů námořních plavidel Evropského společenství (ECSA) společně s Evropskou agenturou pro námořní bezpečnost (EMSA). I zde se ukázalo, že řešení stávajících problémů ještě zabere nějakou dobu.

5.4 Námořní průmysl pracuje dále na třech prvcích souboru nástrojů. Jelikož nebudou do roku 2015 dokončeny, ozývají se z mnoha stran požadavky odložit provádění prostřednictvím výjimky v rámci IMO.

5.5 Komise v doprovodném sdělení navrhuje, že bude-li hrozit, že se uvedené nejistoty realizují, mělo by se změnit datum pro zavedení. EHSV doporučuje – pokud to bude nutné – aby tato změna byla učiněna zavčas v zájmu zachování příznivého prostředí pro potřebné investice.

5.6 Komise si je vědoma, že dodržení rozhodnutí IMO v příloze VI úmluvy MARPOL uplatňovat od roku 2015 mezní hodnotu síry v oblastech SECA ve výši 0,1 % pro lodní paliva povede k výraznému růstu nákladů. Ve sdělení Komise k přezkumu provádění směrnice 1999/32/ES se o tom podrobně pojednává ⁽⁶⁾.

5.7 Komise konstatuje, že dodatečná možnost dosažení souladu prostřednictvím technologických opatření, k nimž patří metody snižování emisí (pračky), alternativní paliva (LNG) a elektrina z pobřeží, jež byla stanovena v příloze VI úmluvy MARPOL a později v návrhu na revizi směrnice 1999/32/ES, by vyžadovala kapitálové investice soukromého i veřejného sektoru.

5.7.1 Za tímto účelem připravila řadu krátkodobých doprovodných opatření pro podporu odvětví prostřednictvím stávajících finančních nástrojů EU, jako je např. program pro transevropské dopravní sítě (TEN-T), program Marco Polo II, evropský nástroj pro čistou dopravu (ECTF), Evropská investiční banka (EIB) a prostřednictvím možnosti použití fondů členských států na podporu opatření v plavidlech a na rozvoj pobřežní infrastruktury.

5.7.2 Pokud jde o střednědobý horizont, vyvíjí Evropská komise vícerozměrový akční přístup, například „nástrojovou sadu pro udržitelnou vodní dopravu“.

5.7.3 EHSV vítá již tuto snahu Komise, poukazuje však na to, že náklady na používání alternativních metod, jsou dost vysoké. Metody snižování emisí by mohly být efektivnější z hlediska nákladů, především pokud jde o regulaci emisí NO₂ a CO₂. Programy pomoci, které Komise uvádí, jsou samy o sobě pozitivní, je však otázkou, zda současné prostředky a harmonogramy mohou přispět ke snížení nákladů na zavedení do roku 2015.

5.8 V souvislosti se stanovením kontrolního postupu IMO pro paliva EHSV poukazuje na rozdíl mezi kontrolním postupem IMO a normou Mezinárodní normalizační organizace. To si žádá objasnění.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽⁶⁾ KOM(2011) 441 v konečném znění ze dne 17.7.2011.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1300/2008 ze dne 18. prosince 2008, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci sledě obecného v oblasti západně od Skotska a lov této populace

COM(2011) 760 final – 2011/0345 COD

(2012/C 68/14)

Dne 30. listopadu 2011 se Evropský parlament a dne 13. prosince 2011 Rada Evropské unie, v souladu s čl. 43 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodly konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1300/2008 ze dne 18. prosince 2008, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci sledě obecného v oblasti západně od Skotska a lov této populace

KOM(2011) 760 v konečném znění – 2011/0343 (COD).

Jelikož se Výbor domnívá, že obsah návrhu je uspokojivý, rozhodl se na 477. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. ledna 2012 (jednání dne 18. ledna 2012), 171 hlasy pro, 14 členů se zdrželo hlasování, zaujmout k navrhovanému znění příznivé stanovisko.

V Bruselu dne 18. ledna 2012.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

<u>Oznámení č.</u>	Obsah (pokračování)	Strana
2012/C 68/13	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 1999/32/ES, pokud jde o obsah síry v lodních palivech COM(2011) 439 <i>final</i> – 2011/0190 (COD)	70
2012/C 68/14	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1300/2008 ze dne 18. prosince 2008, kterým se stanoví víceletý plán pro populaci sledě obecného v oblasti západně od Skotska a lov této populace COM(2011) 760 <i>final</i> – 2011/0345 COD	74

CENY PŘEDPLATNÉHO NA ROK 2012 (bez DPH, včetně poštovního za obvyklou zásilku)

Úřední věstník EU, řady L + C, pouze tištěné vydání	22 úředních jazyků EU	1 200 EUR ročně
Úřední věstník EU, řady L + C, tištěné vydání + roční DVD	22 úředních jazyků EU	1 310 EUR ročně
Úřední věstník EU, řada L, pouze tištěné vydání	22 úředních jazyků EU	840 EUR ročně
Úřední věstník EU, řady L + C, měsíční DVD (souhrnný)	22 úředních jazyků EU	100 EUR ročně
Dodatek k Úřednímu věstníku (řada S), DVD, jedno vydání týdně	mnohojazyčné: 23 úředních jazyků EU	200 EUR ročně
Úřední věstník EU, řada C – Výběrová řízení	jazyky, kterých se týká výběrové řízení	50 EUR ročně

Předplatné *Úředního věstníku Evropské unie*, který vychází v úředních jazycích Evropské unie, je k dispozici ve 22 jazykových verzích. Zahrnuje řady L (Právní předpisy) a C (Informace a oznámení).

Každá jazyková verze má samostatné předplatné.

V souladu s nařízením Rady (ES) č. 920/2005, zveřejněným v Úředním věstníku L 156 ze dne 18. června 2005, které stanoví, že orgány Evropské unie nejsou dočasně vázány povinností sepsávat všechny akty v irštině a zveřejňovat je v tomto jazyce, je Úřední věstník vydávaný v irském jazyce prodáván zvlášť.

Předplatné dodatku k Úřednímu věstníku (řada S – Dodatek k *Úřednímu věstníku Evropské unie*) zahrnuje znění ve všech 23 úředních jazycích na jednom mnohojazyčném DVD.

Předplatné *Úředního věstníku Evropské unie* opravňuje na požádání k obdržení různých příloh Úředního věstníku. Předplatitelé jsou na vydávání příloh upozorňováni prostřednictvím „oznámení čtenářům“ zveřejňovaného v *Úředním věstníku Evropské unie*.

Prodej a předplatné

Předplatné různých placených periodik, jako například předplatné *Úředního věstníku Evropské unie*, lze získat u našich distributorů. Seznam distributorů se nachází na této internetové adrese:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_cs.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) nabízí přímý a bezplatný přístup k právu Evropské unie. Tyto internetové stránky umožňují nahlížet do *Úředního věstníku Evropské unie* a obsahují rovněž smlouvy, právní předpisy, judikaturu a návrhy právních předpisů.

Více informací o Evropské unii naleznete na adrese: <http://europa.eu>

Úřad pro publikace Evropské unie
2985 Lucemburk
LUCEMBURSKO

CS